

Maahanmuuttajanaisten näkökulmia sosiaalityöhön

Irina Sarelainen

507362

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

SARELAINEN, IRINA: Maahanmuuttajanaisten näkökulmia sosiaalityöhön

Pro gradu -tutkielma, 86 s., 2 liites.

Sosiaalityö

Toukokuu 2019

Tutkin pro gradu –tutkielmassani sosiaalityöhön liittyviä mielikuvia sekä odotuksia sosiaalityötä kohtaan maahanmuuttajataustaisten naisten keskuudessa. Tutkielmani tavoitteena on kerätä monipuolisesti maahanmuuttajataustaisten naisten mielikuvia, odotuksia ja kokemuksia sosiaalityöstä ja pohtia, miten kohderyhmäni määrittelevät sosiaalityötä. Työssäni olen verrannut tutkimukseen osallistuneiden naisten sosiaalityön määritelmää yleisiin sosiaalityön määritelmiin. Samalla pohdin teoreettisia näkökulmia sosiaalityön yleisestä määrittelystä, maahanmuuttajakäsitteestä, maahanmuuttajanaisista tutkimuksessa, yhdistyksissä ja kotoutumisessa.

Tutkielmani aineisto koostuu 18 yli 18-vuotiaan maahanmuuttajataustaisen naisen teemahaastattelusta. Aineistoni olen kerännyt haastatteleamalla naisia monietnisissä järjestöissä ajalla tammi-helmikuu 2019. Työ on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineiston analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia. Olen jäsentänyt analyysin haastatteluteemojen mukaan: sosiaalityön merkitys, kokemuksia tai mielipiteitä sosiaalityöstä ja odotukset ja toiveet sosiaalityötä kohtaan. Ensimmäisessä teemassa haastateltavat kuvaavat sosiaalityön merkitystä yleisesti sekä pohtivat sosiaalityön merkitystä itselleen. Sosiaalityöstä kerrottiin auttamistyönä, palveluiden ja etuuksien kautta sekä maahanmuuttajapalveluiden kuten kotoutumisen tuen kautta. Toisessa teemassa haastateltavat miettivät omia kokemuksiaan sosiaalityöhön liittyen tai jos kokemuksia ei ole, niin kertovat yleisiä mielipiteitään sosiaalityötä kohtaan. Kolmannessa teemassa haastateltavat pohtivat mahdollisia toiveitaan tai odotuksiaan sosiaalityötä kohtaan. Aineistosta nousseet teemat ovat: sosiaalityö auttamistyönä, sosiaalityön selittäminen sen palveluiden tai tuen kautta, maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvä sosiaalityön tuki, sosiaalityön yleinen tehtävä, sosiaalityön auttamistyön luonne, kokemuksia sosiaalityön palveluista ja kohtaamisista, pohdintaa sosiaalityön tehtävästä, mielikuvia sosiaalityön avusta ja sen palveluista, toiveet sosiaalityötä kohtaa ja kriittiset näkemykset sosiaalityöstä.

Sosiaalityötä selitettiin lähinnä omien kokemusten kautta. Joillekin haastateltaville sosiaalityö ja sen palvelut olivat enemmän tuttuja, toisille vähemmän tai ei ollenkaan. Sosiaalityötä selitettiin enemmän positiivisten mielikuvien kautta, mutta myös kriittisiä näkemyksiä sosiaalityöstä tuli esille. Sosiaalityötä ei aina mielletä positiivisen auttajan roolissa, vaan siihen voi liittyä pelon tai epäilyksen tunnetta- pelkoa esimerkiksi siitä, ettei tule autetuksi tai epäilystä sosiaalityön palvelujen toimivuudesta. Yleisin toive sosiaalityötä kohtaan oli elämän muutostilanteessa auttaminen. Yleensä tämä muutos kuvattiin negatiiviseksi. Tutkimuskysymys odotuksista sosiaalityötä kohtaan jäi tutkimuksessani avoimeksi. Usein vastaus oli, että erityisiä toiveita tai odotuksia sosiaalityötä kohtaan ei ole.

Tutkimus osoittaa, että sosiaalityön selkokielelliselle määritelmälle tai määrittelylle on tarvetta, sillä sosiaalityötä ja sen palveluita ei aina ymmärretä kokonaisvaltaisesti ja voi olla epäselvää, milloin sosiaalityön puoleen voi tai pitää kääntyä. Kun tarkastelee tutkimuksen tuloksia

kokonaisvaltaisesti, niin tutkimukseen osallistuneet naiset osasivat varsin kiitettävästi kertoa, mitä sosiaalityö voi olla, vaikka kaikille sosiaalityö ei ollut tuttu. Naisten kuvausten perusteella samankaltaisuuksia Sosnetin vuoden 2003 sosiaalityön määritelmään ovat, että sosiaalityö on auttamistyötä ja siihen liittyy jonkinlainen tavoite muutostyöhön. Lisäksi sosiaalityö tukee ihmisiä arjessa, erilaisissa arjen ongelmatilanteissa. Sosiaalityötä on sekä yksilöille että perheille, ja sosiaalityö on ammatillista toimintaa. Sosiaalityöntekijä on usein viranomainen.

Asiasanat: maahanmuuttajanaiset, sosiaalityö, sosiaalityön määrittely, teemahaastattelu, sisällönanalyysi

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Sosiaalityön yleinen määritelmä	7
2.1. Sosiaalityön asiantuntijuus	12
2.2. Sosiaalityön arvot ja etiikka	18
3. Maahanmuuttajuus ja maahanmuuttajanaiseus	22
3.1. Maahanmuuttaja -käsite	23
3.2. Maahanmuuttajanaiset tutkimuksessa	25
3.3. Maahanmuuttajanaiset yhdistyksissä ja kotoutumisessa	30
4. Tutkimusasetelma	35
4.1. Tutkimuksen tavoite, tutkimustehtävän rajausta ja tutkimuskysymykset	35
4.2. Tutkimuksen aineisto	36
4.3. Tutkimuksen metodologiset kysymykset	38
4.4. Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan positio	44
5. Maahanmuuttajanaisten näkökulmia sosiaalityöstä	48
5.1. Sosiaalityön merkitys	48
5.2. Kokemuksia tai mielipiteitä sosiaalityöstä	61
5.3. Odotukset ja toiveet sosiaalityötä kohtaan	71
6. Johtopäätökset	80
6.1. Tutkimuksen päätelmät	80
6.2. Tutkimuksen luotettavuus	83
6.3. Mahdolliset jatkotutkimukset	86
8. Kirjallisuus.....	87
9. Liitteet	98
Liite 1: Tutkimuslupa-anomus	98
Liite 2: Teemahaastattelurunko	99

1. Johdanto

Teen pro gradu –tutkielmani maahanmuuttajataustaisen naisten mielikuvista sosiaalityöstä. Tutkimus on laadullinen haastattelututkimus. Tutkimuksen kohteena ovat maahanmuuttajanaiset ja heidän kokemuksensa, odotukset tai mielikuvat sosiaalityöhön liittyen. Tutkimuksessani haastattelen maahanmuuttajataustaisia naisia teemahaastattelun avulla. Haastatteluiden tarkoituksena on ymmärtää naisten antamia merkityksiä omille kokemuksilleen tai mielipiteilleen sosiaalityöstä. Tutkimuksen tavoite on tutkia, mitä ja miten maahanmuuttajataustaiset naiset kertovat sosiaalityöstä ja miten he määrittelevät sosiaalityötä sekä verrata naisten määritelmiä jo olemassa oleviin sosiaalityön määritelmiin.

Valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi maahanmuuttajanaiset, sillä sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä (2016, 63-64) on kuvattu, että maahanmuuttajanaiset voivat olla haavoittuvassa asemassa verrattuna maahanmuuttajamiehiin. Tämä voi johtua muun muassa heidän alhaisemmasta työllisyysasteestaan ja työelämään osallistumisestaan. Vuoden 2017 lopulla ja vuoden 2018 aikana muun muassa Helsingin Sanomissa on ollut keskustelua maahanmuuttajanaisista (esim. HS 11.7.2017, HS 30.4.2018; HS 7.9.2018; HS 11.9.2018), heidän työllistymisestään ja yhteiskuntaan osallistumisesta. Tämä teema näyttäisi herättävän paljon keskustelua Suomessa, jossa maahanmuuttajien määrä on kasvanut 2000-luvulla (Tilastokeskus 2017).

Haluan tutkimuksessani nostaa juuri maahanmuuttajanaisten näkökulmaa sosiaalityöstä esille, sillä se on vähän Suomessa tutkittu aihe. On tutkittu maahanmuuttajanaisten kotoutumista (esim. Martikainen & Tiilikainen 2007), menestyviä maahanmuuttajanaisia (esim. Tiilikainen 2008), sukupuolten tasa-arvo kysymyksiä (esim. Sosiaali- ja terveysministeriö 2016), maahanmuuttajanaisten työllistymistä (esim. Pietiläinen 2013) ja naisten muuttoliikkeitä (esim. Hyvönen 2009), mutta en löytänyt tutkimusta, jossa kerättäisiin maahanmuuttajanaisten kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä sosiaalityöstä. Tämän takia tällainen yleinen tutkimus, jonka tavoitteena on sosiaalityön määrittely ja maahanmuuttajanaisten ajatusten esille tuominen on tärkeä.

Tutkimukseni rakenne on seuraava. Luvut 2 ja 3 ovat tutkimukseni teoriaosioita. Luvussa 2 pohdin eri tutkimusten ja muiden lähteiden kautta, miten sosiaalityötä voidaan määritellä ja luku 3 keskittyy maahanmuuttajuuteen ja maahanmuuttajanaiseuteen. Luvussa 2 käsittelen sosiaalityön määritelmää yleisesti etenkin sosiaalityön asiantuntijuuden sekä arvojen ja eettisten kysymysten kautta. Pohdin erityisesti, miten sosiaalityö määritellään Suomessa ja vertaan jonkin verran määritelmää kansainvälisiin määritelmiin. Luvussa 3 pohdin maahanmuuttajakäsitettä ja käyn läpi maahanmuuttajanaiseutta tutkimusten valossa. Lisäksi pohdin luvussa 3 miten maahanmuuttajanaiseus on näkynyt Suomessa yhdistyksissä ja kotoutumisessa. Luvussa 4 esittelen tutkimusasetelmani, tutkimukseni tavoitteet, miten olen rajannut tutkimustehtäväni sekä mitkä ovat tutkimuskysymykseni. Lisäksi luvussa 4 esittelen tutkimusaineistoni sekä pohdin tutkimukseeni liittyviä metodologisia kysymyksiä. Tämän jälkeen samassa luvussa pohdin tutkimuksessani nousseita eettisiä kysymyksiä sekä omaa, tutkijan positiotani tutkimuksen osana.

Tutkimukseni luvussa 5 siirryn aineistoni analyysiosioon. Luvussa 6 tiivistän tutkimukseni tavoitteet ja tulokset yhteen ja pohdin tutkimukseni johtopäätöksiä. Lisäksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta ja validiteettia sekä pohdin, mitkä olisivat tutkimukseni mahdolliset jatkotutkimukset. Luvussa 7 keskityn pohtimaan tutkimustani kriittisellä silmällä. Minkälainen tutkimukseni kerätty aineisto on ja mitä se kertoo tutkimuksestani? Analyysissa nousset tulokset, mitä mahdollisesti uutta tai jo tutkittua tutkimustulokseni kertovat tutkittavasta aiheesta? Käytetyn tutkimusmenetelmän arvio ja toimivuus? Miten arvioi tutkimuksen onnistumista? Mitkä ovat mahdollisia tutkimuksessa nousseita haasteita tai epäkohtia?

2. Sosiaalityön yleinen määritelmä

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto on laatinut vuonna 2003 yleisen sosiaalityön määrittelyn, jossa korostuu sosiaalityön ammattiosaaminen ja koulutustausta. Määrittelyssä myös painotetaan, että sosiaalityön tavoitteena on edistää hyvinvointia, toimivuutta yhteisöissä ja yksilöiden toimintakykyä. Määritelmässä tulee myös esille, että sosiaalityö on tavoitteellista auttamistyötä, jossa korostuu muutos esimerkiksi yksilöiden arjessa. Sosiaalityö pyrkii myös vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin ja puuttumaan epäkohtiin. (Sosnet 2003).¹ Kansainvälinen sosiaalityön määritelmä, joka laadittiin vuonna 2014, ei paljon eroa suomalaisesta sosiaalityön yleisestä määritelmästä, mutta siinä korostuvat enemmän sosiaalityön vastuu rakenteellisesta työstä ja yhteiskuntarakenteisiin vaikuttamisesta sekä siinä avataan tarkemmin sosiaalityön eettisiä arvoja. (Sosnet 2014).²

Sosiaalityö voidaan määritellä tekemisen ja sen kohteen kautta. Sosiaalityö voidaan jakaa kahteen osaan, jossa yhdessä osassa sosiaalityön intervention kohteena on suoraan asiakas itse ja hänen elämäntilanteensa ja toisessa sosiaalityön intervention kohteena ovat asiakasta ympäröivät yhteiskuntarakenteet. (Raunio 2009, 69). Yhteiskunnallisia kysymyksiä tai yhteiskunnanrakenteita ja asiakkaan elämäntilannetta ei voi kuitenkaan jakaa toisiaan poissulkeviin lokeroihin, vaan usein yhteiskunnalliset kysymykset tai yhteiskuntarakenteet voivat vaikuttaa asiakkaan elämään. Joskus asiakkaan ongelmat tai haasteet voivat olla yhteiskunnallisia kysymyksiä, eikä pelkästään henkilökohtaisia haasteita ja ongelmia kuten köyhyys tai työttömyys. Myös maahanmuuttoon liittyvät kysymykset voivat olla sekä henkilökohtaisia asioita että samalla myös poliittisia tai yhteiskunnallisia päätöksiä. (Raunio 2009, 70).

¹ "Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän yliopistokoulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa, joka perustuu tieteellisesti tutkittuun tietoon, ammatillis-tieteelliseen osaamiseen ja sosiaalityön eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityöllä vahvistetaan hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen toimivuutta sekä yksilöiden toimintakykyisyyttä. Työ on yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilannearviointiin ja ratkaisuprosesseihin perustuvaa kokonaisvaltaista muutostyötä, joka tukee ihmisten selviytymistä." (Sosnet 2003)

² "Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi." (Sosnet 2014)

Kirsi Juhila (2012) kuvaa, että sosiaalityön ydin on työntekijän ja asiakkaan kohtaamisissa. Hän kuvaa kohtaamisia neljän eri suhteen kautta, joiden taustalla vaikuttavat myös yhteiskuntarakenteet ja poliittiset päätökset, eikä pelkästään asiakas ja työntekijä itse. Sosiaalityöntekijällä on aina yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli, oli kyse minkälaisesta asiakassuhteesta tahansa, sillä sosiaalityöntekijällä on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksiin kuin asiakkaalla. Sosiaalityötä voidaan kuvata liittämisen- ja kontrollisuhteena, jossa sosiaalityön tehtävänä on liittää syrjäytyneet takaisin yhteiskunnan jäseniksi. (Juhila 2012, 50.) Kontrollisuhteella voidaan kärjistetysti tarkoittaa sitä, että kontrolloidaan niitä yksilöitä, jotka eivät pysty tai halua olla osana yhteiskuntaa. Kontrollisuhteena voidaan lisäksi pitää sitä, että halutaan suojella asiakasta, jos hän tai joku muu on haitaksi hänelle. (Juhila 2012, 216.) Sosiaalityön päätösten tekeminen voidaan myös kuvata kontrolloivaksi suhteeksi, sillä sosiaalityöntekijällä on päätösvaltaa tehdä lainmukaisia päätöksiä yhteiskunnallisten resurssien jakamisesta. (Juhila 2012, 78-79.)

Toinen Juhilan (2012) kuvaama sosiaalityön ja asiakkaan suhde on kumppanuussuhde. Se on vastakkainen suhde liittämisen- ja kontrollisuhteelle. Siinä tavoitteena on, että sosiaalityöntekijä ja asiakas toimivat tasa-arvoisina yksilöinä yhdessä kohti yhdessä asetettuja tavoitteita (em., 103). Voidaan puhua siitä, että tällaisissa kohtaamisissa on molemmilla osapuolilla tärkeää tietoa, mitä heidän pitäisi jakaa toisilleen, jotta kohtaamisessa päästäisiin spesifiin tulokseen. Asiakas voi tietää omasta elämästään ja siihen vaikuttavista tekijöistä paljon ja sosiaalityöntekijä taas enemmän palvelujärjestelmästä. (em., 106.) Voidaan puhua osallistavasta sosiaalityöstä. Osallistavassa sosiaalityössä, asiakas ei pelkää jakaa tietoa omasta elämästään sosiaalityöntekijälle ja sosiaalityöntekijä taas pyrkii siihen, että asiakkaalla on mahdollisuus olla vaikuttamassa päätöksissä omasta elämästään ja olla tasa-arvoisesti mukana yhteiskunnan jäsenenä. (em., 118).

Kolmas Juhilan (2012) kuvaama sosiaalityön ja asiakkaan suhde on huolenpitosuhde. Joskus on tilanteita, jolloin asiakas ei ehkä pärjää itse tai pysty hoitamaan omia asioitaan ja tarvitsee sosiaalityön apua. Sosiaalityöntekijän on asiakkaan asioiden hoitamisessa tärkeää muistaa, että asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioitettaisiin. Asiakasta ei kannata pelkästään määritellä sosiaalityön avun kohteeksi, vaan myös aktiiviseksi avun saajaksi. (em., 151; 173.)

Tärkeää on tässä suhteessa, että sosiaalityöntekijä osaa kertoa asiakkaalle hänen oikeuksistaan ja vastuistaan ymmärrettävällä tavalla. Lainopillinen osaaminen korostuu hoiva- tai hoitokysymyksissä, vaikka sosiaalityöntekijä ei olekaan juristi. Sosiaalityöntekijällä voi olla myös rooli ei pelkästään tuntee lainsäädäntöä vaan myös vaikuttaa mahdollisiin lainsäädännön muutoksiin, sillä sosiaalityöntekijä tuntee asiakkaiden elämäntilanteet ja näkee miten lainsäädäntö joko auttaa tai rajoittaa niitä. (em., 181-182).

Neljäs Juhilan (2012) kuvaama sosiaalityön ja asiakkaan suhde on vuorovaikutussuhde. Sosiaalityön kohtaamiset rakentuvat vuorovaikutuksessa, keskusteluissa ja käytetyssä kielessä. Siksi asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutuksella on tärkeä rooli sosiaalityössä. (em. 2012, 201). Vuorovaikutuksen osana kuuluu henkilöiden ja ilmiöiden kategorisointi, joka näkyy siinä, että jaamme Suomessa asuvat henkilöt kantaväestöön ja maahanmuuttajaväestöön. Kategorisointi voi vaikuttaa siihen mitä ennakkokäsityksiä meillä on tietystä henkilöstä ja miten nämä ennakkokäsitykset voivat vaikuttaa meidän toimintaamme. (em. 2012, 205-206). Oma vuorovaikutusta ja omaa roolia vuorovaikutuksessa on kyettävä huomaamaan, jos haluaa kehittää asiakastyöskentelyä. Myös sen huomioiminen, minkä roolin asiakas ottaa kohtaamisessa, on oleellista. Toimiva vuorovaikutus voi olla avain sosiaalityön intervention, kun ratkotaan yhdessä jotakin asiakkaan elämässä esiintyvää haastetta. (em. 2012, 209).

Malcolm Payne (1996) tuo esille yhden lyhyen sosiaalityön määrittelyn. Määritelmän mukaan sosiaalityö voidaan määritellä prosessiksi, jossa autetaan ihmisiä, jotta he voivat helpommin selviytyä arkielämän ongelmallisissa tilanteissa. Tämä muutos vaatii yleensä muutosta jossakin prosessiin kuuluvassa osallisessa kuten asiakkaassa, toisessa henkilössä tai siihen liittyvässä asiassa tai näiden yhdistelmässä. Sosiaalityötä voidaan kuvata lyhyesti muutostyönä, jossa on jokin tavoite, joka liittyy asiakkaaseen tai muihin muutostyön osallisiin. Sosiaalityössä voidaan tavoitella sitä, että arkielämän ongelmista tai haasteista voitaisiin selvitä helpommin. Tästä sosiaalityön määritelmästä puuttuu yhteiskunnallinen sosiaalityön näkökulma, vaan määritelmä painottaa yksilönäkökulmaa. (em. 1996, 18.) Toinen Paynen mainitsema sosiaalityön määritelmä laajentaa sosiaalityön merkityksen kenttää. Sen mukaan sosiaalityötä voidaan määritellä taitona, tieteenalana tai ammattina, joka auttaa yksilöitä, ryhmiä (esim. perheitä), tai yhteiskuntaa ratkomaan ongelmia ja

saavuttamaan näitä tyydyttäviä suhteita sosiaalityön avulla. Sosiaalityön ydintä voidaan kuvata ihmissuhteiden liittyviin ongelmien ratkomiseksi ja elämän rikastuttamiseksi toimivan vuorovaikutuksen kautta. Sosiaalityö voi liittyä yksilöiden ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalityö voi auttaa toimivan vuorovaikutuksen löytämisessä. (em. 1996, 28.)

Sosiaalityön roolia voidaan Paynen (2002) mukaan tarkastella kolmen näkökulman kautta: yksilöllisen muutostyön näkökulman kautta, refleksiivisterapeuttisen näkökulman kautta sekä sosiaalisen kollektivismiin näkökulman kautta (em. 2002, 128). Yksilöllisen muutostyön näkökulma painottaa sitä, että yksilöt tulevat tarvitsemaan apua, kun he kohtaavat ongelmia tai vastoinkäymisiä arkielämässään. Apua on järjestettävä niin, että se olisi tehokasta ja helposti saatavilla. Tärkeätä on, että yksilöt pystyvät sopeutumaan hyvin yhteiskuntaan. Refleksiivisterapeuttisessa näkökulmassa sosiaalityö auttaa yksilöitä saavuttamaan henkilökohtaista kasvua, itsensä toteuttamista ja henkilökohtaista voimaa oman ympäristönsä edessä. Tämä näkökulma painottaa sitä, että yksilöllä on tärkeätä olla käytännöllisten taitojen lisäksi myös sisäistä luottamusta itseensä ja sisäistä voimaa elää muuttuvassa ympäristössä. Sosiaalisen kollektivismiin näkökulmassa keskitytään taas ympäristön ja yhteiskunnan muutokseen. Siinä uskotaan, että monet yksilöiden ongelmat saavat juurensa yhteiskunnallisista ongelmista. Jos halutaan saada muutosta aikaa, on aloitettava ympäristön ja yhteiskunnallisten rakenteiden muutoksesta. (em. 2002, 129-131). Nämä teoriat tiivistävät hyvin eri sosiaalityön näkökulmat. Toisaalta sosiaalityössä ollaan kiinnostuneita yksilön käytännön taidoista ja arjesta, mutta toisaalta yksilön sisäisistä voimavaroista ja samalla häntä ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskunnallisista muutoksista.

Sosiaalityö ei ole ainoastaan asiakkaan kanssa tehtävää työtä ja hänen elämäntilanteeseensa vaikuttamista, vaan sosiaalityö ymmärretään myös yleisenä muutostyönä. Rakenteellisessa sosiaalityössä pyritään vaikuttamaan palvelujärjestelmän rakenteisiin ja toimimaan päätöksenteon tasolla. (Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14). Sosiaalityötä ei ole olemassa ilman yhteiskunnallista toimintaa, vaan se on osa systeemiä (em., 15).

Rakenteellisen sosiaalityön merkitystä sosiaalityötekijän työn osana korostetaan myös sosiaalihuoltolaissa. (Sosnet 2018). Laissa määritellään, että sosiaalityötekijän on tuotettava tietoa muun muassa asiakkaan tarpeista, edistää sosiaalisten ongelmien ehkäisemistä ja tuoda

omaa asiantuntijuutta esille kunnan palveluiden suunnittelussa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §). Tehtävä on laaja ja Anneli Pohjolan mukaan (2014, 14) rakenteelliselle sosiaalityölle ei ole monestikaan ollut aikaa muun asiakastyön ohessa. Kuitenkaan ilman kriittistä näkökulmaa palvelujärjestelmää kohtaan, ei voida kehittää sosiaalityötä, joten rakenteellisen sosiaalityön rooli tulee olemaan vahva jatkossakin. (Pohjola ym. 2014, 29).

Sosiaalityöllä on Suomessa oma ylempi korkeakoulututkinto. Sosiaalityöntekijät valmistuvat valtiotieteiden tai yhteiskuntatieteiden maistereiksi, jossa he suorittavat riittävät sosiaalityön opinnot. (Ammattinetti 2019.) Sosiaalityön koulutus koostuu muun muassa sekä perus- että aineopinnoista, syventävistä opinnoista, sivuaineista, vapaavalinnaista kursseista sekä käytännön harjoitteluista ja muista käytännön työhön liittyvistä kursseista. Opintojen aikana opiskellaan myös muiden sosiaalitieteiden tai yhteiskuntatieteiden kursseja. Tutkinnon suorittaminen vaatii yleensä päätoimista opiskelua. Kandidaatin tutkinnon laajuus on 180 opintopistettä ja maisteritutkinnon laajuus 120 opintopistettä, mikä tarkoittaa yhteensä viiden vuoden tutkinnon ohjeellista suoritusaikaa. Tutkinnon aikana opiskelija saa valmiuksia sekä alan käytännön asiakaspalvelutyöhön että asiantuntija- ja kehittämistyöhön sekä alan tutkimustyöhön. Opinnoissa yhdistyvät sekä käytännölliset taidot että teoreettinen osaaminen. Opintoihin kuuluu sekä itsenäistä että ohjattua opiskelua. (esim. Turun yliopisto 2019.)

Sosiaalityön ja sosiaalihuollon tehtävissä toimimista säätelee Suomessa laki (esim. laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015) ja valmistuttuaan sosiaalityöntekijän on virassa toimimista varten haettava ammatissa toimimisen oikeuden laillistamista. Suomessa tätä oikeutta myöntää ja valvoo Sosiaalialan- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira. (Valvira 2019.) Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015, § 1) tarkoituksena on toisaalta suojella sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksia laadukkaaseen sosiaalihuoltoon ja palveluun sekä hyvään kohteluun mutta myös varmistaa oikeudet ammattilaiselle riittävään koulutukseen ja ammatissa kehittymiseen. Riippuen työtehtävistä sosiaalityötä säätelevät Suomessa monenlaiset lait Suomen perustuslaista (731/1999) ja sosiaalihuoltolaista (1301/2014) erilaisiin erityislakeihin kuten lastensuojelulakiin (417/2017) ja päihdehuoltolakiin (41/1986). Monesti lait sekä suojaavat sosiaalityön asiakkaita että mahdollistavat erilaisia oikeuksia sosiaalityön työntekijöille, kuten oikeuden toimia jossakin

tilanteissa asiakkaan puolesta, jos se on asiakkaan edun mukaista (esim. lastensuojelutyö). (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Sosiaalityöntekijät voivat työskennellä kaikenikäisten yksilöiden sekä erilaisten perheiden kanssa. Rakenteelliset sosiaalityön kohteina voivat olla myös laajemmin myös yhteisöt ja yhteiskunta. (Hänninen yms. 2017, 13). Sosiaalityöntekijän työpaikkana voivat toimia muun muassa sosiaalitoimistot, erilaiset laitokset, sairaalat, kasvatus- ja perheneuvonnat, mielenterveyspalvelut, järjestöt, yksityiset toimijat ja asiantuntijaorganisaatiot, kuten sosiaalialan osaamiskeskukset. Sosiaalityöntekijä voi työllistyä sekä julkiselle (esimerkiksi kaupungille tai valtiolle) että yksityiselle puolelle. Sosiaalityön asiakas- ja työtehtäväkenttä on laaja. Työtehtäviin voivat kuulua asiakkaiden neuvonta ja ohjaus, päätöksenteko taloudellista tuista ja kodin ulkopuolelle hoitoon sijoittamisesta, erilaiset yksilöihin ja perheisiin liittyvät suojelliset tehtävät, asiakasprosessin etenemiseen liittyvät tehtävät ja siihen kuuluvien päätösten tekeminen (esim. Ammattinetti 2019; Sipilä 2011, 19).

Sosiaalityö on vaativaa asiantuntijatyötä ja monissa tilanteissa eettisesti haastavaa (Hänninen yms. 2017, 18). Sosiaalityön määritelmän voi kiteyttää ammatilliseksi tavoitteelliseksi auttamistyöksi. Ideaalitalanteessa sosiaalityöntekijä työskentelee yhdessä asiakkaan kanssa kohti yhdessä asettamia tavoitteita. Asiakastyön keskiössä voivat olla asiakkaan arjen sujuvuus, elämän muutosvaiheet, mahdolliset sosiaaliset haasteet, asiakkaan verkostot, voimavarat ja resurssit (tähän kuuluvat taloudelliset resurssit). (Hänninen yms. 2017, 17.) Sosiaalityöntekijöiden rooliin kuuluu yleensä sekä asiakkaiden tukeminen että kontrolli, mikä vaatii sen, että sosiaalityöntekijällä on oltavat sekä oikeudellista osaamista että eettistä osaamista ja kykyä erilaisten tilanteiden arviointiin ja pohtimiseen (esim. Sipilä 2011, 19.). Hänninen Kaija ja muut tutkijat ovat nimenneet kymmenen eri osaamisaluetta, joiden pitäisi kuulua sosiaalityön koulutukseen ja osaamiseen (Hänninen yms. 2017, 14). Tämä kuvaa sitä, että miten tärkeässä roolissa jatkuva oppiminen ja itsensä kehittäminen sosiaalityön kentällä on, sillä ei ainoastaan asiakas- ja tehtäväkenttä ole sosiaalityössä laaja, mutta myös ammatillisen osaamisen kenttä ei ole suppea.

2.1. Sosiaalityön asiantuntijuus

Petteri Paasion mukaan (2018) sosiaalityön asiantuntijuuden voi jakaa neljään eri ulottuvuuteen. Nämä ulottuvuudet ovat käytäntöprosessin hallinta, laadullisesti erityinen tietämys, aikaansaannoskyky ja käytännöllinen järki. (Paasio 2018, 264.) Käytäntöprosessien hallinta voi tarkoittaa ammattiosaamista tai kokemusosaamista (Paasio 2018, 251).

Laadullinen erityinen tietämys voi tarkoittaa sitä, että työntekijällä on jotakin erityistä tietoa tai tietämystä, mitä muun alan ammattilaisilla ei ole (Paasio 2018, 256). Aikaansaannoskyky liittyy Paasion mukaan siihen, että tuotetaan toimintaa ja osataan arvioida sen vaikuttavuutta myös asiakkaan kannalta (2018, 258). Käytännöllinen järki -ulottuvuuden Paasio jakaa arvo-osaamiseen ja toiminnan generointiin (2018, 260). Sosiaalityöntekijän on osattava ottaa huomioon toimintaa ohjaavat arvot huomioon työskentelyssään ja lisäksi ymmärtää, että on olemassa erilaisia systeemejä, jotka vaikuttavat asiakkaan arjen taustalla (Paasio 2018, 260-263).

Kirsi Juhila (2012) nimeää teoksessaan neljä sosiaalityön asiantuntijuustyyppiä: vertikaalinen asiantuntijuus, horisontaalinen asiantuntijuus, hoivaan perustuva asiantuntijuus ja tilanteittain rakentuva asiantuntijuus. Vertikaalisessa asiantuntijuudessa oletetaan, että asiantuntijalla on jotakin tietoa, mitä asiakkaalla ei ole ja asiakas on tietämisen kohde. Sosiaalityöntekijä määrittää työskentelyn suunnan. (em., 84-85.) On totta, että työntekijällä voi olla jotakin erityistä tietämystä, mitä asiakkaalla ei ole. Tästä puhuu myös Paasio (2018) artikkelissaan. Toisaalta työntekijä ei voi lukea asiakkaan ajatuksia ja asiakkaalla on itsellä tietoa siitä mitä hänen elämässään tapahtuu.

Horisontaalinen asiantuntijuus tarkoittaa sitä, että ollaan tasavertaisessa asiantuntijuussuhteessa, eikä osapuolilla ole suurempaa asiantuntijuutta johonkin asiaan kuin toisella (Juhila2012, 137-138). Tämä on realistisempi asetelma, sillä sekä asiakkaalla että työntekijällä on tietoa tai tietämystä, mitä toisella heistä ei ole ja he voivat jakaa näitä tietoja kohtaamisissa. Toisaalta asiakas voi olla haavoittuvassa asemassa, esimerkiksi hän voi olla maahan pakolaisena juuri tullut henkilö, joka tarvitsee enemmän sitä että ”työntekijä ottaa ohjat” käsiinsä ainakin työskentelyn alussa. Kuitenkin pitää yrittää myös saada asiakkaan näkökulmaa esille silloin kun hän pystyy kertomaan hänen omista tuntemuksistaan tai kokemuksistaan.

Hoivaan perustuvassa asiantuntijuudessa taas mietitään esimerkiksi, mikä on ammatillista hoivaa ja miten ammattilaiset voivat hoitaa asiakkaiden asioita uupumatta (Juhila 184-187). Sosiaalityöntekijä ei yleensä hoida asiakkaan fyysisiä tarpeita kuten sairaanhoitaja tai lääkäri, mutta hoitaa yleensä muita tehtäviä kuten palveluihin ohjaamista sekä tukee erilaisissa elämän kriiseissä. Lehdistössä on paljon puhuttu viime vuosien aikana sosiaalityöntekijöiden uupumisesta. Tärkeätä on pitää itsestään huolta, jotta myös jaksaa olla ammattilaisen roolissa ja pitää myös huolta toisistaan työnyhteisön sisällä. Ei kukaan jaksaa olla hyvä asiantuntija, jos ei ole jaksamista edes suorittaa työtehtäviään.

Tilanteittain rakentuvassa asiantuntijuudessa ajatellaan, että tieto rakentuu tilanteittain. Tietoa luodaan ja tulkitaan vaihtuvissa asiakas- ja työtilanteissa. (Juhila 244-248.) Sosiaalityössä kohdataan erilaisia asiakkaita, sillä asiakkaaksi voi tulla kuka tahansa vauvasta vaariin, kantaväestöstä maahanmuuttajiin. Ihmisen elämässä voi olla monenlaisia tilanteita, jolloin hän voi tarvita ulkopuolisen tukea. Tilanteittain rakentuva asiantuntijuus vaikuttaa erittäin realistiselta tiedon rakentamisen ja käyttämisen mallilta, sillä sosiaalityön kohtaamiset ovat erilaisia. Tärkeätä on kerätä ja osata jäsentää tätä tietotulvaa mitä sosiaalityön kohtaamisissa tulee esille ja käyttää sitä rakentavasti.

Anita Sipilän (2011) tutkimuksen mukaan sosiaalityön asiantuntijuuden voi jakaa kolmeen ulottuvuuteen: ammattitietoon, ammattitaitoihin ja eettisiin periaatteisiin (em. 2011, 4). Sosiaalityön tietoperusta on laaja ja siihen voi Sipilän mukaan kuulua monenlaista osaamista kuten teoria- ja oikeudellista osaamista sekä tietoa erilaisista ihmisten arkielämään tai yhteiskuntaan liittyvistä ilmiöistä. Lisäksi sosiaalityössä voi olla tietoa psykososiaalisista ilmiöistä tai yksilön hyvinvointiin liittyvistä ilmiöistä. (em. 2011, 93-97.) Maahanmuuttajatyössä sosiaalityöllä voi olla tietoa erilaista kulttuureista, maahanmuuttoon liittyvästä tiedosta, rasismista ilmiönä ja yleisesti tietoa erilaisista elämäntilanteista ja erilaisista perheistä.

Sosiaalityön ammattitaidot eivät ole Sipilän tutkimuksen mukaan myöskään suppea käsite. Sosiaalityön ammattitaitoihin voivat kuulua palveluohjauksen taidot, tutkimukselliset taidot, terapeuttiset taidot ja tunnetaitot (Sipilä 2011, 97-102.) Kaikenlaisia taitoja tarvitaan, kun työskennellään maahanmuuttajien parissa. Joskus tarvitaan pelkästään palveluohjauksen

taitoja, kun ohjataan maahanmuuttajia kotoutumispalveluihin, joskus taas terapeutista otetta ja tunnetaitoja, kun työskennellään hankalissa elämäntilanteissa olevien henkilöiden kanssa. Tärkeätä on, miten maahanmuuttajia kohdataan ja miten eettiset periaatteet ja arvot näkyvät arkityössä.

Eettiset periaatteet sosiaalityön asiantuntijuudessa voivat liittyä siihen, miten asiakas kohdataan ja miten häntä kohdellaan sekä kunnioitetaan ihmisenä, yksilönä (Sipilä 2011, 102-106). Maahanmuuttajia kohdatessa on tärkeätä, että näkee maahanmuuttajuuden takana olevan henkilön tai perheen. Ihmisarvoa kunnioittava työote ei muutu, vaikka kohtaisi ihmisen, joka on joskus saapunut toisesta maasta tai kulttuurista. Voi kysyä rohkeasti asiakkaalta, että onko hänet ja hänen tarpeitaan kohdattu kunnioittavasti ja olenko minä työntekijänä ottanut hänen tarpeensa tarpeeksi hyvin huomioon yhteisissä kohtaamisissa tai yhteydenotoissa. Tärkeätä on antaa asiakkaalle tilaa ilmaista itseään ja omia tunteitaan omaa elämäntilannetta ja etenkin sosiaalityötä kohtaan.

Sosiaalityön perustana on monenlaista tietoa. Kyösti Raunio (2009) on kääntänyt teoksessaan Julie Drury-Hudsonin määrittelemät merkitykselliset ammatillisen tiedon lajit. Niitä ovat teoreettinen tieto, empiirinen tieto, menettelytapatieto ja kokemustieto. Teoreettinen tieto koostuu käsitteistä ja se auttaa hahmottamaan työntekijän ympärillä olevia ilmiöitä ja pyrkii selittämään niitä. Empiirinen tieto on taas peräisin tutkimuksista, joissa tietoa kerätään ja tutkitaan systemaattisesti. Empiirisen tiedon tavoitteena voi olla jonkun ilmiön tai kokemuksen tarkka kuvaaminen ja selittäminen. Sosiaalityössä teoriatieto voi olla peräisin sekä tutkimuksista että käytännöstä. Kummallakin teoriatietotyypillä on oma roolinsa sosiaalityössä, sillä monesti myös niin sanotulla käytännöstä kumpuavalla tiedolla voi olla tärkeä rooli sosiaalityöntekijöiden arjessa, vaikka sosiaalityössä voidaan pyrkiä käyttämään erilaisista malleista ja muista teorioista kumpuavaa tietoa hyväksi arjen työn tukena. (Raunio 2009, 121-142.)

Menettelytapatieto koostuu sosiaalityössä muun muassa siitä, miten sosiaalityössä työ on organisoitu ja missä toimintaympäristöissä sosiaalityö toimii. Se voi koostua esimerkiksi siitä, mitkä lait ja säännöt rajoittavat ja raamittavat sosiaalityön toimintaa. (Raunio 2009, 122.) Kokemukseen liittyvän tai hiljaisen tiedon voi jakaa henkilökohtaiseen tietoon ja käytännön

viisauteen. Kummatkin tietotyypit kumpuavat käytännön työstä. Toinen työntekijän henkilökohtaisista kokemuksista ja arkiajattelusta ja toinen itse ajan kanssa sosiaalityöstä, kun työntekijä pääsee työskentelemään erilaisten kokemusten ja asiakkaiden kanssa. Haasteena hiljaisessa tiedossa voi olla se, ettei se helposti ole jaettavissa työntekijältä toiselle tai organisaation ulkopuolisille henkilöille tai sitä ei pysty helposti muuttamaan sosiaalityössä käytettävään teoreettiseen tietoon. Vaikka sosiaalityössä olisikin paljon käytännön työstä syntyvää tietoa, jonka voisi mahdollisesti muuttaa teoriaksi tai teorioiksi, niin osa tiedosta valitettavasti pysyy vain yhden henkilön tai ryhmän käytettävänä, sillä se siirtyy harvemmin eteenpäin muille käytettäväksi. (Raunio 2009, 122; 154.)

Sosiaalityössä ei ole ainoastaan tärkeitä tiedon hallinta ja sen kumuloituminen, vaan hyvän ammattilaisen merkinä voi olla myös, että osataan suhtautua kriittisesti erilaiseen tietoon ja osataan arvioida sekä saatua tietoa että omaa toimintaa. Tätä kutsutaan reflektiivisyydeksi eli tiedon ja toiminnan kriittiseksi arvioimiseksi. Reflektiivisyyden lisäksi voidaan puhua myös vuorovaikutteisesta tiedonmuodostuksesta. Tietoa ei ole ainoastaan sosiaalityöntekijällä, ja sosiaalityöntekijän ei pitäisi olla ainoastaan se henkilö, joka tietoa hallitsee. Työtä sosiaalityössä tehdään asiakkaan kanssa ja asiakkaalla voi olla enemmän tietoa tai jotakin erityistä tietämystä verrattuna sosiaalityöntekijään. Asiakas onenemmän tietoinen omasta arkielämästään ja elämäntilanteestaan kuin työntekijä. Asiakkaalla voi olla myös muuta tietämystä, mikä voi vaikuttaa työskentelyyn. Sosiaalityöntekijän on rohkaistava asiakasta työskentelemään yhdessä, jotta yhteinen tiedonmuodostus ja ymmärrys asioista syntyisi ja asiakas voisi ymmärtää, että hänen tietoansa tarvitaan myös, vaikka hän ei ole ammattilaisen roolissa asiakastilanteessa ja ammattilainen ei ole ainoastaan se joka tietää ja osaa toimia ilman asiakkaan tukea. (Raunio 2009, 155-168.)

Elaine P. Congress on ollut kehittämässä työkalua, joka auttaa työntekijöitä keräämään tietoa esimerkiksi maahanmuuttaja- tai monikulttuurista perheistä. Työkalu voi tukea sosiaalityöntekijöitä erilaisista kulttuureista tulevien henkilöiden kanssa työskentelyssä. Sen nimi on ”culturagram”, joka voitaisiin suomentaa kulttuuridiagrammiksi. Diagrammi on luotu 1990-luvulla pääasiassa terveys- ja mielenterveyshuoltoa varten, kun työskennellään maahan muuttaneiden perheiden kanssa, mutta sitä voi käyttää keskustelu – ja tiedonkeräysapuna myös sosiaalityöntekijät arkityössä. Diagrammin keskiössä on perhe. Asiakkaat itse määrittävät ja

kertovat, ketkä kuuluvat heidän perheeseensä. Diagrammi on moniosainen. Ensimmäisessä osassa käsitellään muuton syitä. Siinä perhe voi kertoa minkälaista oloista he tulevat, ovatko he pakolaisia ja onko heillä mahdollisuutta käydä omassa lähtömaassa. Tässä ammattilaiset muun muassa selvittävät minkälaista stressiä mahdollisesti maahanmuuttoon on liittynyt. Lisäksi voidaan puhua perheen oikeudellisesta asemasta tulomassa ja ajasta, jonka he ovat viettäneet Suomessa. Odottaako perhe turvapaikkapäätöstä vai ovatko he kotoutumisvaiheessa uudella kotipaikkakunnallaan? Ovatko he äsken saapuneet vai ovatko he asuneet jo pari vuotta Suomessa? Perheen tilanne voi vaikuttaa merkittävästi perheen hyvinvointiin. (Congress 2004, 251-253.)

Seuraavassa osiossa keskustellaan perheen kulttuurista. Mitä kieltä he käyttävät puhuessaan kotona entä hoitaessaan arkipäivänasioita? Onko perheessä käytössä monta kieltä? Mitä juhlia perhe viettää? Mitkä ovat perheelle erityisiä juhlapäiviä tai muita tapahtumia? Minkälainen verkosto perheen ulkopuolella perheellä on? Ovatko he yhteydessä kulttuurisiin tai uskonnollisiin järjestöihin? Tarkoitus on käydä läpi, minkälainen perheen sisäinen kulttuuri on (mikä on perheelle tärkeätä), mutta myös, miten aktiivisesti perhe on yhteydessä muuhun yhteiskuntaan. Aktiivisuus perheessä ja yhteiset juhlat voivat kertoa perheen hyvinvoinnista. (Congress 2004, 254-256.)

Seuraavassa osioissa keskustellaan perheen kanssa terveyteen ja mielenterveyteen liittyvistä uskomuksista. Eri kulttuureissa voi olla erilaisia uskomuksia siitä, mitä mielenterveys ja mielenterveysongelmat voivat olla, milloin on hyvä pyytää apua ammattilaiselta ja mitä pelkoja ja huolenaiheita sairastamiseen voi liittyä. Tämä kyselyn osio on todella tärkeä, sillä ammattilaisella ja asiakkaalla voi olla erilainen näkemys asiakkaan terveydentilasta ja asiakas ei välttämättä aina näe omaa tilannettaan ongelmallisena tai ei uskalla pyytää apua. Joissakin kulttuureissa tietyistä ongelmista puhuminen voi olla tabu ja tietyistä asioista puhuminen voidaan kokea haastavana, etenkin viranomaisen kanssa. (Congress 2004, 254.)

Terveysuskomusten lisäksi ammattilaisia kannustetaan puhumaan avoimesti perheiden kanssa heidän elämänsä käännekohdista. Jotkut voivat olla positiivisia tapahtumia ja toiset taas haastavia. Odotukset lapsia kohtaan perheissä voivat olla erilaisia ja ammattilaisen on tärkeätä ottaa puheeksi tämä, sillä erilaiset elämän käännekohdat vaikuttavat myös perheen hyvinvointiin. (Congress 2004, 255.)

Viimeisissä diagrammin osioissa on keskustelua perheen arvoista. Arvoista liittyen opiskeluun ja työhön sekä arvoista liittyen perheeseen. Eri kulttuuritaustalla voi olla vaikutusta näihin arvoihin ja esimerkiksi perheeseen liittyvät myytit ja uskomukset voivat olla yksittäisille perheille uniikkeja. Jokainen perhe voi olla omanlaisensa, vaikka tietyt perusasiat eri perheissä voivat olla samanlaisia. (Congress 2004, 256.) Arvokeskustelu vaatii, niin kuin muutkin diagrammin osiot, luottamussuhteen rakentumista ammattilaisen ja asiakkaiden välillä. Monet diagrammin aiheet ovat sensitiivisiä ja jostakin voi olla jopa rankkaa puhua. Diagrammi kuitenkin kuvaa hyvin sitä, minkälaista tietoa voisi kerätä ja minkälaisista aiheista voisi puhua, kun kohtaa toisesta maasta tai kulttuurista tulleita perheitä. Tärkeätä on pohtia sitä, miksi ammattilaisena kysyy tietyt kysymykset ja miten kerää tietoa ja mihin tarvitsee kerättyä tietoa, sekä myöskin avoimuus ja kunnioitus kohtaamisessa.

2.2. Sosiaalityön arvot ja etiikka

Arvoja ja eettisiä periaatteita pidetään tärkeänä osana sosiaalityön ammatti-identiteettiä sekä yhtenä sosiaalityön ytimistä (Raunio 2009, 82). Sosiaalityötä voidaan kutsua hyvinvointityöksi, jonka päämääränä on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen (Niemelä 2011, 13). Sosiaalityöllä on omat ammattieettiset ohjeet (Talentia 2017), joita ammattilaiset sitoutuvat noudattamaan samalla tavoin kuin myös Suomen lakia. Keskeisiä eettisiä periaatteita sosiaalialalla ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. (Talentia 2017, 6-7.) Eettiset periaatteet ja arvo ovat osa sosiaalityöntekijän ammatillisuutta, niin kuin Petteri Paasiokin (2018) kirjoittaa kuvatessaan sosiaalityön asiantuntijuuden ydintä. Hän kutsuu tätä arvo-osaamiseksi (em., 264.) Kansainvälisesti ajatellen sosiaalityön arvot ja eettiset periaatteet voivat olla kulttuurisidonnaisia, eivätkä päteä kaikissa yhteiskunnissa, mutta toisaalta sosiaalityön kansainvälinen määritelmä kuvaa sitä, että sosiaalityön arvojen juuret ovat niin sanotuissa yleispätevissä ideaaleissa, kuten ihmisarvon kunnioittamisessa ja oikeudenmukaisuudessa. (Raunio 2009, 86.)

Yksi oleellisista asiakastyöhön liittyvistä arvoista on osallisuuden edistäminen. Se tarkoittaa sitä, että asiakas tuntee, että hän pystyy vaikuttamaan työskentelyyn tasavertaisena

kumppanina sosiaalityöntekijän rinnalla. Osallisuuden vastakohta voi olla syrjäytyminen, jolloin asiakas ei voi toimia aktiivisen kansalaisen roolissa syystä tai toisesta ja tehdä omia valintojaan. (Talentia 2017, 16-17.) Osallisuudella on merkitystä myös maahanmuuttajatyössä. Maahanmuuttaja voi kokea itsensä passiiviseksi ja voimattomaksi, jos hänen puolestaan tehdään päätöksiä tai annetaan valmiita malleja, miten pitäisi toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. On tärkeää, että maahanmuuttaja pystyy tuomaan esille omaa näkökulmaansa kotoutumissuunnitelmastaan, vaikka hänellä ei kielitaito siihen riittäisi. Silloin työntekijän on käytettävä tulkkia, jotta työskentelystä ei tulisi vain yhden osapuolen sääntöjen mukaista.

Yksi tärkeä sosiaalityön arvo on henkilön kokonaisvaltainen huomioiminen ja voimavarat. Se tarkoittaa, että sosiaalityöntekijän on huomioitava asiakas kokonaisuutena, myös hänen elinympäristönsä ja suhteensa huomioon ottaen. Sosiaalityöntekijän on myös tunnistettava asiakkaan vahvuuden ja voimavarat, eikä ainoastaan keskityttävä työskentelyssä ongelmalähtöisyyteen. (Talentia 2017, 18-19.) Maahanmuuttajatyössä nämä arvot voivat merkitä sitä, että ihmistä ei ainoastaan nähdä maahanmuuttajana, vaan myös naisena tai miehenä, vanhempana tai siskona tai veljenä, ystävänä tai sukulaisena. Erilaisissa rooleissa, eikä pelkästään maahanmuuttajana. Voimavaroja tai vahvuuksia maahanmuuttajalla voivat olla hänen läheisensä, aikaisempi koulutus ja työkokemus, kielitaito sekä valmius sopeutua ja oppia uutta. Pitää ottaa näitä asioita huomioon työskentelyssä, ettei asiakkaalle tulisi sellaista oloa, että työntekijä tai kuka tahansa kantaväestöstä olisi osaavampi kuin hän.

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus –käsite voidaan jakaa moneen eri osaan. Kaksi tärkeimmistä periaatteista maahanmuuttajatyön kohdalla voivat olla negatiivisen syrjinnän vastustaminen ja erilaisuuden sekä monimuotoisuuden tunnustaminen. Henkilöä ei saa syrjiä hänen kulttuurinsa perusteella. Sosiaalityöntekijän on lisäksi otettava huomioon omassa työskentelyssään yksilöiden väliset kulttuurierot. (Talentia 2017, 20-21.) Rasismilla tai etnisellä syrjinnällä ei ole tilaa sosiaalityössä, ja kun maahanmuuttaja-asiakas kertoo kohdanneensa rasismia, niin työntekijän on otettava tämä vakavasti ja mahdollisesti vietävä asia sopivalle taholle eteenpäin, jos asiakas niin toivoo. Sosiaalityöntekijän pitäisi myös vahvistaa asiakkaan kykyä olla piilottamatta omaa kulttuuriaan, jos se on erilainen verrattuna esimerkiksi kantaväestöön. Jokaisella on oikeus puhua omaa kieltään tai juhlia omaan

kulttuuriin liittyviä juhlia. Tietysti voi olla myös ristiriitaisuuksia kulttuurien välillä esimerkiksi naisten oikeuksiin liittyen. Sosiaalityöntekijän on keskusteltava siitä, mitä Suomen laki sanoo tietyistä asioista ja mitä se käytännössä voi tarkoittaa henkilön elämässä. (Talentia 2017).

Lisäksi sosiaalityön tärkeitä arvoja ovat ihmisarvo ja ihmisoikeudet sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Ihmisarvo ja ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia oikeuksia ja niiden juuret ovat YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa. (Talentia 2017, 11.) Itsemääräämisoikeus voi tarkoittaa sitä, että asiakkaalle annetaan tietoa ja annetaan tehdä valintoja elämästään, silloin kun se on mahdollista. Maahanmuuttajalle on tärkeää kertoa, että ilman hänen suostumustaan ei yleensä pystytä tehdä mitään päätöksiä hänen elämästään. Hänellä on itsemääräämisoikeus niin kauan kun hänellä on kykyä tehdä itseensä liittyviä ratkaisuja. (em., 12.)

Sosiaalityön eettisen perustan kuvaamiseksi on Sosiaalityön käsikirjan mukaan erotettava toisistaan seuraavat käsitteet: arvot, moraali ja eettiset periaatteet (Kananoja ym. 2011, 128). Arvot toimivat sosiaalityön perustana, eivätkä helposti ole muuttuneet paitsi ajassa ja yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten kautta. Ihmisarvon kunnioittaminen on esimerkkinä sosiaalityön arvoista. Moraaliin liittyvät kysymykset liittyvät siihen, mikä on oikein ja mikä on väärin. Tähän liittyvät sosiaalityössä eettistä pohdintaa tai harkintaa koskevat tilanteet. Eettiset periaatteet ovat taas ammattikunnan tärkeiksi koettuja käytäntöjä, niin sanottuja sääntöjä, jotka ohjaavat toimintaa ja ajatuksia siitä, mikä on eettisesti kestävää toimintaa. Sosiaalityön periaatteita voivat olla asiakassuhteen luottamuksellisuus tai asiakasta kunnioittava toiminta, jotka nojautuvat myös voimassa olevaan Suomen lainsäädäntöön. Sosiaalityöntekijät eivät työskentele erillään muusta maailmasta yhdessä asiakkaiden kanssa, vaan arvoihin, moraaliin ja eettisiin periaatteisiin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset muutokset sekä muutokset lainsäädännössä tai yhteiskunnallisessa tilanteessa. Yksittäisten tilanteiden arvioimiseen on olemassa esimerkiksi oma työyhteisö, kuten esimies, ammattijärjestöt tai eettinen lautakunta. Sosiaalityöntekijä on oikeutettu ja myös velvollinen pyytämään apua eettisesti hankalassa tilanteessa, jos hän ei omalla osaamisellaan pysty ratkaisemaan sitä. (Kananoja ym. 2011, 128-131.)

Malcolm Payne (1996) pohtii teoksessaan, miksi sosiaalityön arvot usein esitetään toiminnan sääntöinä. Sosiaalityössä tehdään usein monimutkaisia päätöksiä, joihin liittyy usein tulkinnanvaraa. Sosiaalityössä arvoihin liittyvät kannanotot kumpuavat sosiaalityön käytännön kysymyksistä, joihin sosiaalityöntekijät voivat törmätä. Toiminnalle on oltava tietyt suuntaviivat tai säännöt arvoista ja periaatteista, jotta toiminta voisi olla eettisesti kestävä. Arvoihin ei kuitenkaan viitata jokapäiväisessä työssä, vaikka niitä käytetäänkin sosiaalityön opetuksen välineenä, kun opetetaan uusille sosiaalityön opiskelijoille mitä sosiaalityö on. Arvot kuitenkin toimivat ammattitoiminnan taustalla ja ohjaavat sitä. Arvot ja erilaiset eettiset ohjeistukset toimivat myös ammattikunnan ulkopuolisille henkilöille ja tahoille tapana kuvata sosiaalityötä. Sosiaalityön arvoja ja periaatteita voidaan käyttää kuvamaan muille, mitä sosiaalityö tarkoittaa tai miten ammattikunta haluaa, että sosiaalityö ymmärretään. Arvot ja periaatteet voivat kertoa paljon asiakkaalle siitä, mihin sosiaalityössä pyritään ja on hyvä, että niistä keskusteltaisiin asiakastilanteissa. (Payne 1996, 71-73.)

Sosiaalityöhön kuuluu monesti eettistä harkintaa vaativia tilanteita (Raunio 2009, 110). Eettistä harkintaa vaativat tilanne voi syntyä erilaisissa ristiriitaisissa tilanteissa esimerkiksi silloin, kun asiakkaan edut ovat ristiriidassa jonkun toisen asiakkaan tai organisaation kanssa tai sosiaalityöntekijän roolit kuten auttaja ja kontrolloija ovat ristiriidassa toisiinsa nähden. Raunion mukaan eettiset periaatteet ja arvot eivät suoraan aina anna ohjetta siitä, miten eettistä harkintaa vaativissa tilanteissa pitäisi toimia, mutta ne antavat suuntaviivoja siihen. Tärkeitä periaatteita sosiaalityössä ovat asiakkaan ja heikommassa asemassa olevien etujen toteutuminen. (Raunio 2009, 110-111.) Maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä voi syntyä eettistä harkintaa vaativia tilanteita samalla tavalla kuin muun väestön kanssa tehtävässä työssä. Esimerkkinä voi mainita, kun käytetään harkinnan käyttäminen toimeentulotukipäätöksissä. Ristiriita voi syntyä annettavan tuen määrästä, sillä siihen ei ole aina annettu tarkkoja ohjeistuksia laissa. Usein se on sosiaalityön harkittavissa. Tärkeänä kysymyksenä nousevat perheen hyvinvoinnin ja arjen turvaaminen sekä riittävä ohjeistus ja ohjaus, miten heidän pitäisi tietyssä perheelle mahdollisesti haastavassa taloudellisessa tilanteessa toimia.

Kati Turtiainen on tutkinut pakolaisten riippuvuutta sosiaalityöntekijöistä (Turtiainen 2011). Pakolaiset voivat olla aluksi erittäin riippuvaisia vastaanottavan maan viranomaisista ainakin

kotoutumisen alkuvaiheessa, eivätkä riippuvuudesta aiheutuneet kokemukset ole aina positiivisia. Turtiainen jaottelee riippuvuussuhteet negatiiviseksi ja positiiviseksi riippuvuudeksi. Negatiivinen riippuvuussuhde voi näkyä niissä tilanteissa, kun sosiaalityöntekijä päättää asiakkaan puolesta ja hoitaa kaikki käytännön asiat ja asiakkaan autonomia joutuu koetukselle. Tietysti alkuvaiheessa pakolaisella ei välttämättä ole tarvittavaa tietoa vastaanottavasta maasta, jotta hän pystyisi tekemään hänelle tärkeitä päätöksiä, mutta on hyvä miettiä tarkkaan mitä päätöksiä sosiaalityöntekijä tekee ja kunnioittavatko nämä päätökset myös asiakkaan autonomiaa ja päätösoikeutta (ainakin valinnanvapautta). Toinen eettinen kysymys liittyy sosiaalityöntekijän ja pakolaisen luottamussuhteen rakentumiseen. Pakolaisella voi olla negatiivisia kokemuksia tai epäluottamusta viranomaisiin ja viranomaisjärjestelmää kohtaan. Siihen liittyy keskeisesti kysymys keskinäisestä kunnioittamisesta ja sen arvioimisesta, minkälainen hyvä elämä sekä viranomaisen että asiakkaan näkökulmasta on. Kulttuurisensitiivinen työote ja aito kiinnostus asiakasta ja hänen tilannettaan kohtaan ovat erittäin tärkeitä avaimia positiivisen suhteen luomisessa. (em., 157-159.)

Merja Anis (2008) tutkimuksessaan maahanmuuttajista ja sosiaalityöstä mainitsee erityiseksi sosiaalityön rooliksi ”välittäjäroolin valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurien välissä” (em., 101). Maahanmuuttotyöhön liittyviä erityiskysymyksiä voivat olla myös keskustelu arkipäivän rasismista ja muista rasismien ilmenemismuodoista, keskustelu maahanmuuttajan omasta kulttuurista ja sen suhteesta valtakulttuuriin, kulttuurilla selittäminen ja kulttuurin rooli (milloin eroja voidaan selittää kulttuurin kautta ja milloin se on eettisesti väärin tai epäilyttävää), etnisyys ja identiteetti sekä tasa-arvoon ja eroihin liittyvät kysymykset (kuten milloin erojen huomioiminen on tärkeää ja tukee tasa-arvoista kohtelua). Nämä kysymykset ovat usein eettistä pohdintaa vaativia ja niistä keskustelua pitäisi käydä sekä sosiaalityöntekijöiden kesken että isoimmissa rakenteissa kuten yhteiskunnankin tasolla. Tärkeää on keskustella avoimesti näistä kysymyksistä myös maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa tai ottaa ne työskentelyssään huomioon. (em., 99-101.)

3. Maahanmuuttajuus ja maahanmuuttajanaisuus

Seuraavaksi pohdin maahanmuuttaja -käsitettä. Lisäksi käyn läpi eräitä ajankohtaisia maahanmuuttajanaisia käsitteleviä tutkimuksia.

3.1. Maahanmuuttaja -käsite

THL:n määritelmän mukaan maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka kuvaa henkilöä, joka on muuttanut maasta toiseen. Monesti käsitteellä viitataan ulkomaalaisiin henkilöihin.

Maahanmuuttaja -käsitteellä viitataan kaikkiin erilaisista syistä Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. Maahanmuuttaja on voinut muuttaa Suomeen työn tai opiskelun perässä tai hän on paennut kotimaastaan sodan tai vainon takia. (THL 2018a.) Väestöliiton mukaan tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka ajattelee asua maassa pidempään. Maahanmuuttaja -käsitteellä voidaan viitata myös henkilöön, joka on Suomessa syntynyt, mutta hänen vanhempansa ovat maahanmuuttajia. Tällöin puhutaan toisen sukupolven maahanmuuttajista. (Väestöliitto 2018.) Tilastokeskuksen mukaan vakituisesti maahan muuttaneiksi ei lueta ulkomaiden kansalaisia, jotka ovat diplomaatteja, kehitysyhteistyössä toimivia yms. Kaikkia maassa oleskelevia ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia ei siis lasketa maahanmuuttajiksi. (Tilastokeskus 2018.)

Maahanmuuttoviraston mukaan maahanmuuttajalla voidaan tarkoittaa mitä tahansa Suomeen toisesta maasta muuttanutta henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2018). Monissa muissa lähteissä maahanmuuttaja -käsitteellä voidaan kuvata henkilöä, joka on muuttanut Suomeen vuodeksi tai pidemmäksi ajaksi. Lyhyempi kuin vuoden pituinen oleskelu Suomessa ei ole lähteiden mukaan maahanmuuttoa (Esim. Tukikeskus Hilma 2013). Maahanmuutto voidaan siis määritellä toiseen maahan muuttamiseksi yli vuoden kestäväksi ajaksi. Se on siis siirtymistä maasta toiseen eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta (kuten diplomaatin työ yms.).

Maahanmuutto voi siis johtua pakolaisuudesta, työn perässä muuttamisesta, perhesyistä tai muista syistä. Maahanmuuttaja on kuin kattokäsite, joka kuvaa, että siirrytään maasta toiseen pidemmäksi aikaa.

Laura Huttusen väitöskirjassa (2002) käytetään maahanmuuttajan käsitettä kuvaamaan kaikenlaisia Suomeen muuttaneita henkilöitä. Huttusen kirjassa kuitenkin korostuu se, että jokainen maahanmuuttaja on erilainen, vaikka heitä yhdistäisikin maahanmuutto Suomeen.

Jokaisella maahanmuuttajalla on yksilöllinen tarina kerrottavana. Jokainen maahanmuuttotarina on uniikki ja arvokas. Huttusen kirjassa siis käytetään maahanmuuttajakäsitettä yleiskäsitteenä kuvaamaan ihmisryhmää, joka on muuttanut eri syistä Suomeen ja asettunut sinne asumaan. Huttunen haluaa väitöskirjallaan saada maahanmuuttajien erilaiset tarinat julki ja antaa maahanmuuttajien äänen kuulua. (em. 2002)

Huttunen (2002) tuo erittäin tärkeän näkökulma esille. Vaikka me kutsuisimme henkilöä maahanmuuttajaksi, maahanmuuttajamieheksi tai –naiseksi, niin se ei tarkoita, että nämä henkilöt ovat ainoastaan maahanmuuttajia. He ovat myös miehiä ja naisia, siskoja ja veljiä, vanhempia ja lapsia, mummoja ja vaareja, ammattilaisia ja opiskelijoita — ihmisiä. Maahanmuuttajuus on vain osa heidän identiteettiään. Se ei kuvaa heitä kokonaisuudessaan, vaan pelkästään yhtä vaihetta heidän elämässään. Monesti maahanmuuttajiksi voidaan kutsua niitäkin henkilöitä, jotka ovat syntyneet Suomessa, sillä he ovat erinäköisiä tai puhuvat jotain toista kieltä äidinkielenään verrattuna niin sanottuun kantaväestöön. Tällöin voidaan puhua esimerkiksi maahanmuuttajataustaisista henkilöistä (Faktaa maahanmuutosta 2018). Herää kysymys siitä, milloin maahanmuuttajuus alkaa ja milloin se loppuu. Alkamiskohta ei ole monellekaan epäselvä. Henkilöä voi kutsua maahanmuuttajaksi, kun hän on muuttanut ja aikoo viipyä Suomessa pidempään. Mutta milloin maahanmuuttaja ei enää ole maahanmuuttaja? Sille ei ole tarkkaa vastausta, vaan se riippuu muun muassa henkilön identiteetistä ja muiden henkilöiden hyväksymisestä.

Suomen Tieto Toimisto Oy:n sivuilla on hyvin kiteytetty ajatus siitä, että kun kirjoittaa esimerkiksi maahanmuuttajista, niin on hyvä muistaa, että kirjoittaa ihmisistä eikä vain ilmiöstä. Toimittajilla ja muilla kirjoittajilla on vastuuta siitä, mitä tietystä ilmiöstä tai ihmisryhmästä ajatellaan, sillä he kirjoituksillaan luovat mielikuvia, jotka muut voivat pitää totena. On hyvä miettiä kirjoittaessaan, miten ja mihin kaikkeen kirjoitettu teksti voi vaikuttaa. Olenko käyttänyt termejä oikein? Minkälaisena maahanmuuttajuus näyttäytyy tekstissäni? Entä maahanmuuttajat? (STT 2019). Tunnen vastuullisuutta itse kirjoittajana siitä, miltä maahanmuuttajuus ja maahanmuuttajanaisuus näyttäytyvät työssäni. Tiedän, etten vain kirjoita ilmiöstä, sillä näiden termien takana ovat myös oikeita ihmisiä. Muita ihmisiä kuin minä osallistuu myös työni kokonaisuuden luomiseen, sillä ilman osallistujia ei olisi myöskään tutkimusta. Pidän mielessä sen tätä tutkimusta tehdessäni, että sen takana on

monia, jotka ovat luottaneet minuun ja osallistuneet tutkimukseeni, mutta myös monia, jotka ovat osallistuneet muihin tutkimuksiin, jotka mainitsen tämän työn osana.

3.2. Maahanmuuttajanaiset tutkimuksessa

Suomessa maahanmuuttajanaisia on noin puolet koko Suomen maahanmuuttajaväestöstä. Suomeen alkoi tulla 1990-luvun puolenvälin jälkeen enemmän naisia, sillä ennen sitä Suomen maahanmuutto oli miesvoittoinen. Tutkimusten mukaan miehillä ja naisilla muuttosyyt ja kotoutuminen eroavat toisistaan ja voivat kulkea eri teitä. Maahanmuutto on eri kansainvälisten tutkimusten mukaan sukupuolittunutta. Sukupuoli ei kuitenkaan ole ainoa asia, joka vaikuttaa kotoutumisen tai muuttosyyntä taustalla. Myös iällä, koulutuksella, kielitaidolla ja henkilökohtaisilla ominaisuuksilla voi olla merkitystä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.) Ensimmäisen kerran Suomessa alettiin kiinnittää huomioon maahanmuuttajanaisiin ja heidän asemaansa 1990-luvun puolivälissä, jolloin myös maahanmuuttajanaisia alkoi muuttaa enemmän Suomeen (em., 16)

Kun puhutaan naisten muuttoliikkeestä, niin on ollut yleinen tapa ajatella, että miehet muuttavat ensin ja naiset sekä muut perhe muuttavat sitten heidän peräänsä. Naisten muuttoliikkeeseen ei kiinnitetty paljon huomiota ennen 1960-lukua. Naisten asema ei ollut välttämättä itsenäinen verrattuna miesväestöön. Nainen ei ennen ollut kykenevä muuttamaan niin vapaasti kuin miehet jopa Euroopan sisällä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 21.)

Maahanmuuttajanaisia on paljon erilaisia. Jotkut muuttavat työn perässä, jotkut opiskelemaan. Jotkut odottavat perheen yhdistämistä, jotkut turvapaikkaa. Naiset voidaan jakaa niihin, jotka on pakotettu muuttamaan ja jotka muuttavat vapaaehtoisesti. Niin sanotut pakotetut muuttajat ovat enemmän haavoittuvassa asemassa verrattuna vapaaehtoiseen muuttoon. Pakolaiset eivät voi yleensä valita mihin maahan ja mihin olosuhteisiin he joutuvat muuttamaan. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 22.)

Perhe- ja avioliittomuutot ovat olleet pitkään yleisempiä luvanvaraisia maahanmuuton muotoja Euroopassa (Säävälä 2013, 101). Voidaan nimetä kolme perhemuuton päämuotoa: ydinperheen muutto toiseen maahan, perheen yhdistäminen ja avioliittomuutto. Niin sanotussa ydinperhe- tai perhemuutossa koko perhe muuttaa yhdessä toiseen maahan yhtä aikaa.

Perheenyhdistämisessä esimerkiksi yksi perheenjäsen muuttaa yksin toiseen maahan ensin ja hakee perheenyhdistämistä myöhemmin. Silloin muut perheenjäsenet voivat mahdollisesti muuttaa toisen perheenjäsenen perässä uuteen maahan. Avioliittomuutto tarkoittaa yleensä sitä, että eri maiden kansalaiset avioituvat ja haluavat muuttaa yhteen maahan asumaan, esimerkiksi kun suomalainen mies ja venäläinen nainen avioituvat ja he pyytävät luvan vaimolle muuttaa Suomeen avioliiton perusteella ja saada Suomesta oleskeluluvan. (Säävälä 2013, 102).

Yksi perhemuuton haasteista voi olla, että eri maissa perheellä voidaan tarkoittaa erilaisia asioita. Joissakin maissa perhe on laajempi käsite kuin ydinperhe. Suvulla voi olla tärkeä rooli monissa kulttuureissa. Muutossa voi perhekokonaisuus hajota ja syntyä niin sanottu transnationaalinen perhe, jossa perheenjäsenet eivät asu samassa maassa tai kaupungissa. (Säävälä 2013, 103.) Perheeseen voidaan kokea kuuluvan henkilöitä, jotka eivät välttämättä asu samassa maassa. Yhteydenpitoa perheenjäseniin on helpottanut erilaisen teknologian kehittyminen. Erilaiset viestintäapuvälineet ja erilaiset ohjelmat ovat käytössä monissa transnationaalisissa perheissä. Sukulaisten kanssa ei ainoastaan viestitellä, vaan myös voidaan auttaa heitä lähettämälle heille varoja. Monille maahanmuuttajaperheille on tärkeätä, miten esimerkiksi vanhemman sukupolven asiat on järjestetty, kuten isovanhempien hoito, etenkin silloin, jos vanhempi sukupolvi jää asumaan syystä tai toisesta perheen lähtömaahan. Perheen kummallakin vanhemmalla voi olla iso rooli tällaisista asioista huolehtimisen kannalta. (Säävälä 2013, 113-114.)

Minna Säävälä on tutkinut vuonna 2011 muun muassa maahan muuttaneita perheitä ja perheen äitejä Väestöliiton katsauksessa. Hän kysyy yhtenä katsauksen osana, haluavatko maahanmuuttajaäidit olla kotiäitejä? Toiseen maahan muuttaminen voi aiheuttaa haasteita perhesuhteissa, naisen käsityksessä äitiydestään sekä yleisesti, millä tavalla lastenhoito voidaan järjestää. Maahanmuuttajaäidit voivat jäädä äitiytensä kanssa yksin, kun kotimaahan verrattuna heillä voi olla laajemmat sukulaisverkostot, jotka tukevat naisia äitiydessä. Esimerkiksi Virossa tai Venäjällä on ollut tapana jakaa äitiyttä toisten kanssa, etenkin lähisukulaisten tai ystävien kesken ja saada tukea lastenkasvatukseen sitä kautta. Venäjällä eivät kaikki naiset halua jäädä kotiin hoitamaan lastaan, kun lapsi on jo päiväkotikäinen ja siksi esimerkiksi isovanhempien tuki lastenhoidossa on ollut merkittävä. Uudessa

asuinpaikassa näitä tukiverkostoja ei mahdollisesti ole ja se voi olla haasteellista naiselle ja hänen perheelleen. (Säävälä 2011, 52-53.)

Säävälän (2011) mukaan monet kotiäidit haluavat päästä mukaan kielikurssille, koulukseen, työelämään tai muutoin olla aktiivisesti mukana yhteiskunnan jäsenenä, kun heidän lapsensa ovat kasvaneet tiettyyn ikään asti. Jos kumppani ei ole valmis jakamaan kodin askareitten tai lasten hoitoa, niin monien naisten voi olla lähes mahdotonta osallistua kokopäivätyöhön kodin ulkopuolella. Lisäksi jos nainen ei ole ollut pitkään työelämässä mukana, niin hänellä voi olla hämärä käsitys siitä, miten vaativaa kokopäivätyö voi olla. Lisäksi jos perheessä on monta lasta, niin nainen voi kokea, että kotiäitiys, ainakin tietyn aikaa, voi olla ainoa vaihtoehto. Pitäisi kehittää koulutus- tai muita mahdollisuuksia kotiäideille, jotta he eivät jäisi yhteiskunnan ulkopuolelle. Esimerkkinä ovat Helsingissä kehitetyt kielikurssit äideille, joilla on pieniä lapsia. Tällaisilla kursseilla äidit eivät ainoastaan opi kielestä ja kulttuurista, mutta voivat rakentaa sosiaalisia verkostoja ja saada vertaistukea. (em., 54-55.)

Vaikka maahanmuuttajanainen voi usein olla haavoittuvassa asemassa, niin Marja Tiilikainen puhuu omassa tutkimuksessaan (2008) menestyneistä maahanmuuttajanaيسista. Hän on haastatellut 27 maahanmuuttajanaista. Hän antoi osallistujien itse kertoa ja määrittää sen, millä tavalla he ovat menestyneitä. Monesti menestyksen keskiössä oli työn saaminen Suomessa, mutta myös se, että naisten perheillä meni hyvin. Naiset olivat löytäneet oman paikan uudesta kodistaan. Vaikka Tiilikaisen tutkimuksessa naiset olivat korkeasti koulutettuja, heillä oli haastetta työllistyä ja todistaa oma osaamisensa suomalaisessa yhteiskunnassa. (em. 2008) Jos sellaisilla naisilla, joiden ei tarvitse kouluttautua ammattiin, on haasteita kotoutua uudessa maassa, niin mikä mahdollisuus kotoutua onkaan sellaisella naisella, jolla ei ole ollut mahdollisuutta opiskella tai tehdä kodin ulkopuolista työtä omassa kotimassaan? Vaativampaa se varmasti on.

Tiilikaisen tutkimuksessa (2008) erään Afrikasta saapuneen naisen tarina on pääkohdiltaan seuraavanlainen. Hänellä oli opettajan koulutus kotimaastaan, kun hän saapui Suomeen. Hän pääsi sisään suomalaiseen yliopistoon ja muutti Suomeen vuonna 1985 aviomiehensä kanssa. Hänen ensimmäinen lapsensa syntyi pian naimisiinmenon jälkeen, mutta hän pystyi jatkamaan opintojaan, sillä lapsi sai varhain hoitopaikan. Hän teki keikkatöitä samalla kun

opiskeli ja hoiti perhettään. Hän suoritti kasvatustieteen maisterintutkinnot ja päätti lähteä tapaamaan sukulaisiaan perheensä kanssa takaisin kotimaahansa, missä viipyi enemmän kuin aluksi luuli. Suomeen saapuessa hän oli työtön. Hän meni akateemisille työttömille tarkoitetuille kurssille, missä aluksi epäiltiin hänen kielitaitojaan. Sen jälkeen hän sai määräaikaisen työsuhteen yliopistossa. Hän opiskeli suomen kieltä, teki paljon vapaaehtoistyötä ja rakensi erilaisia verkostoja. Lopuksi hän sain vakituisen työpaikan, mistä piti ja asettui jaloilleen. Tällä hetkellä, kun lapset ovat jo kasvaneet ja muuttaneet kodista pois, hän haluaa kehittää itseään ja keskittyä enemmän uraan. Aviomiehestään hän joutui eroamaan. Perhe hänen kotimaassaan (mm. hänen vanhempansa) tuki ja kannatti häntä hänen päätöksissään elää itsenäisestä elämästä. (Tiilikainen 2008, 72-74.) Tämä tarina kuvaa hyvin sitä, miten maahanmuuttajanainen voi ajatella ja toimia itsenäisesti ja rakentaa omaa tulevaisuuttaan haasteista huolimatta.

Säävälän tutkimuksessa (2009) painotetaan sitä, että naiset näkevät itsensä yksilöiden sijaan perheensä jäseninä. Jotkut naiset eivät pysty irtautumaan perheestään ja siitä roolista, mikä heille perheessä on asetettu. Muutto voi muuttaa tätä asetelmaa. Naiset, jotka pitävät kiinni perinteisistä perherooleista, voivat helpommin kokea syrjäytymistä ja syrjintää uudessa kotimaassaan. Jotkut muuttavat länteen sen perässä, että perheroolit ja naisten asema ovat vapaampia. Muutto ei välttämättä vaikuta aviomiehen mielessä siltä, että uudessa kotimaassa voisi nainen toimia eri tavalla. Muutto kuitenkin aina vaikuttaa naisen elämään, olipa hän itse muuttajana tai sitten perässä tulijana. Nainen voi joutua muutossa luopumaan monista asioista, sopeutumaan ja hyväksymään perheen muuttunut tilanne. (Säävälä 2009, 23.)

Olga Davydova–Minguet ja Pirjo Pöllänen (2018) ovat tutkineet venäläisnaisten hyvinvointia, jotka asuvat Suomessa rajaseudulla. He jakavat naiset neljään eri ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä taloudellista hyvinvointia tuottavat erilaiset Suomen valtion tulonsiirrot, toisessa ryhmässä miehen taloudellinen asema. Kolmannessa ryhmässä niin sanotut ei vakituiset työt tuottavat hyvinvointia, sillä naiset pystyvät antamaan aikaa sukulaisilleen, jotka tarvitsevat hoivaa ja huolenpitoa. Neljännessä ryhmässä taas palkkatyöllä ja työmarkkina-asemalla on paljon merkitystä hyvinvoinnin tuottajana. (em., 184-186.) Kyseinen tutkimus mielestäni näyttää sen, että naiset sopeutuvat eri tavalla uudessa kotimaassaan ja heille hyvinvointi voi tarkoittaa eri asioita. Erilaisuutta esiintyy myös yhden etnisen ryhmän sisällä, mikä puoltaa jo

esille tullutta näkökulmaa, että maahanmuuttajanaiset ovat kaikki yksilöitä. Tärkeätä heille on varmasti löytää tietynlaista pysyvyyttä ja vakautta elämäänsä, jotta asuminen uudessa kodissa on mahdollista.

Hille Janhonen-Abruquah tutki väitöskirjassaan (2010) naisia ja heidän transnationaalisten perheidensä arjen rakentumista. Tärkeiksi tutkimuksen teemoiksi nousivat arjen merkityksellisyys, ylijärjestelmien sukupolvien ketjun tärkeys sekä erilainen informaatioteknologia, joka helpotti ylijärjestelmien suhteiden ylläpitämistä. Naisten elämässä näyttäytyivät tärkeinä osina myös elämän järjestäytyminen uudessa asuinmaassa, toimivat sosiaaliset verkostot ja moninainen suhde uskontoon. (em., 4.) Tämä tutkimus mielestäni näyttää maahanmuuttajanaisten elämästä, että he toivovat usein samoja asioita kuin kantaväestön naiset, että perhe voisi hyvin, elämä olisi kaiken puolin järjestyksessä, olisi sosiaalisia verkostoja ja lähimmäiset voisivat hyvin. Suomalaisetkin perheet voivat pitää yhteyttä ulkomailla asuviin ystäviin tai perheenjäseniin ja heillä voi olla transnationaalinen perhe, jos jotkut perheen tai suvun jäsenistä ovat muuttaneet ja jääneet ulkomaille pidemmäksi aikaa. Myös Suomessa on perheitä, joille perhe merkitsee enemmän kuin oma ydinperhe ja siihen voi kuulua myös muita sukulaisia tai ystäviä.

Chia-Chien Chang (2014) tutki väitöskirjassaan korkeasti koulutettuja taiwanilaisnaisia ja miten he ovat asettuneet Suomeen. Tutkimuksessa tuli esille, että naisilla on hankalaa löytää koulutustaan vastaavaa työtä. He eivät etsi välttämättä toisten hyväksyntää, vaan pikemminkin itsehyväksyntää omasta sosiaalisesta asemastaan Suomessa. Jos omat haaveet urasta eivät toteudu, niin niitä voidaan yrittää toteuttaa seuraavassa sukupolvessa. Monille taiwanilaisnaisille on tärkeätä, että heidän lapsistaan tulee suomalaisen yhteiskunnan jäseniä ja heitä voidaan kasvattaa jopa suomalaisuuteen samalla etäännyttäen taiwanilaisten tavoista. (em., 5-6.) Tutkimuksen korkeakoulutetut naiset olivat riippuvaisia omasta kulttuuripääomastaan ja sosiaalisesta statuksestaan. Jos eivät omat toiveet keskiluokkaisuudesta toteudu, niin yritetään panostaa seuraavaan sukupolveen. Yksi syy, miksi haaveet omasta työurasta eivät toteudu, on syrjintä työmarkkinoilla. Changin tutkimuksen mukaan taiwanilaisia naisia voidaan ottaa Suomessa helpommin tiettyihin ammatteihin kuten lähihoitajiksi. (em., 5-6; 138-139.)

Yhdellä lauseella tai kappaleella ei voi sanoa, keitä ovat Suomen maahanmuuttajanaiset ja minkälaisia he ovat. Yhden etnisenkin ryhmän sisällä voi olla paljon eroja. Naiset voivat olla erilaisista koulutus- ja perhetaustoista ja heidän muuttosyynsä voivat olla erilaisia. Tärkeätä on kuitenkin huomata, että maahanmuuttajanaiseudessa on kyse muuttavista ihmisistä, joilla on tarpeita, odotuksia ja toiveita tulevasta ja jotka ovat ehkä valinneet vapaaehtoisesti muuttaa pois omasta kodistaan tai sitten heillä ei ollut tilaisuutta valita, vaan he ovat paenneet omasta kodistaan tietämättä mikä heitä odottaa. Tärkeätä on antaa tukea erilaisille muuttajille samalla tavalla, kuin tuetaan niin sanottua kantaväestöä. Ihmisarvon ja elämän merkitystä ei ole kukaan peruuttanut. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 400-401.)

3.3. Maahanmuuttajanaiset yhdistyksissä ja kotoutumisessa

Miikka Pyykkönen (2007) on tutkinut maahanmuuttajanaisia yhdistyksen jäseninä Maahanmuuttajanaisten perustamia tai hallinnoimia yhdistyksiä oli vuonna 2003 kolmessa Suomen suurkaupungissa (Helsinki, Jyväskylä ja Tampere) tutkijan arvion mukaan noin 30-40. (em.2007, 105). Ensimmäiset Suomeen perustetut maahanmuuttajanaisten yhdistykset olivat yksietnisiä. Niitä perustettiin Suomeen 1990-luvun alussa. Näiden yhdistysten toiminnan keskiössä oli muun muassa kulttuurin ylläpitäminen ja säilyttäminen, mutta myös tiettyyn etniseen ryhmään kuuluvien (kuten Suomeen muuttaneet somalit tai kurdit) yhdistäminen. Yhdistyksen tavoitteena oli voinut olla myös tietyn kulttuurin tunnetuksi tekeminen Suomessa yhdistyksen ulkopuolisille henkilöille tai tahoille. (em. 2007, 119.). Monet monietniset yhdistykset, joita Suomeen alettiin perustaa 1990-luvun loppupuolella (Pyykkönen 2014), ovat pyrkineet rakentamaan monipuolista toimintaa naisille ilman etnisiä rajoja. Toimintaan mukaan ovat yleensä päässeet kaikenlaisista etnisistä ryhmistä tulevat naiset, myös syntyperältään suomalaiset naiset. Tärkeinä monietnistien maahanmuuttajanaisten yhdistysten tavoitteina ovat olleet maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukeminen ja naisille mielekkään tekemisen löytäminen. (Pyykkönen 2007, 114-115.)

Pyykkösen (2007, 121) mukaan yksietniset naisyhdistykset ovat 2000-luvulla olleet aktiivisia muuttamaan toimintaansa suuntaan, jossa ne esimerkiksi tukevat naisia sosiaalisissa ja terveyteen liittyvissä kysymyksissä kulttuuriin liittyvien kysymysten lisäksi. Toiminta erilaisissa yhdistyksissä on antanut tilaa monille maahanmuuttajanaيسille toimia ja oppia

muun muassa omista ja muiden oikeuksista. Vaikka yksietnisten yhdistysten rooli on ollut perinteisesti vaalia kulttuuria ja tapoja kuten naiseutta, niin niissäkin on tapahtunut murrosta, kuten uusien ajatusten omaksumista kansalaisaktiivisuuden kautta. (em. 2007, 122.)

Yksietniset yhdistykset ymmärtävät perinteisesti eri kulttuurit yhteiskunnassa ”rinnakkaineläjinä”, jotka eivät yleensä sekoitu toisiinsa. Monietniset yhdistykset voivat ymmärtää kulttuuriin laajemmin, enemmän monikulttuurisuuskäsitteen kautta. (em. 2007, 122.).

Tässä tutkimuksessa haastattelemani maahanmuuttanaiset olivat erilaisten yhdistysten jäseniä. Nämä yhdistykset olivat kaikki avoimia erilaisille naisille, jotka ovat muuttaneet joskus asumaan Suomeen. Toiminnassa oli kaikissa yhdistyksissä mukana myös kantaväestöä. Kaikki tutkimuksen yhdistykset olivat toiminnaltaan monietnisiä eivätkä yksietnisiä. Yksi yhdistysten yhteinen pääpiirre naisten oli kotoutumisen tukeminen ja erilainen kansalaistoiminta.

Kotoutuminen on prosessi, jonka pitäisi tapahtua vuorovaikutuksessa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä. Päämääränä on maahanmuuttajan täysvaltainen ja aktiivinen kansalaisuus. Prosessi on ideaalitulanteessa vastavuoroinen. Sekä maahanmuuttaja että yhteiskunta saavat uutta tietoa toisiltaan. Maahanmuuttaja saa tärkeitä taitoja, jotta hän voi kotoutua hyvin uudessa asuinpaikassaan. Vastaanottava yhteiskunta puolestaan muuttuu monimuotoisemmaksi. (Kotouttamisen osaamiskeskus 2019.) Kotoutumisprosessiin kuuluvat tärkeänä osana sellaiset ilmiöt, kuten osallisuus ja osallistaminen sekä osallisena oleminen. Kotoutumisprosessissa pyritään aktiiviseen kansalaisuuteen ja hyvinvointiin. Kotouttamisella taas tarkoitetaan niitä viranomaistoimenpiteitä, joilla edistetään maahanmuuttajien kotoutumista. (THL 2019.) Tärkeätä on, että maahanmuuttaja tutustuu uuden asuinmaansa kulttuuriin ja kieleen, mutta hänellä on mahdollisuus ylläpitää omaa kulttuuriaan ja kieltä (Kotouttamisen osaamiskeskus 2019).

Kotoutumisprosessi kuten myös maahanmuutto on Suomessa laissa säädettyä. Kotimaisten lakien lisäksi Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälistä ja EU:n lainsäädäntöä kuten kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.) Yksi keskeinen laki kotoutumisen ja kotouttamisen kannalta on Laki kotoutumisen edistämisestä

(30.12.2010/1386). Sen tarkoituksena on ”*edistää ja tukea maahanmuuttajien kotoutumista*” edistäen samalla tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta Suomessa asuvan väestön keskuudessa (laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 § 1). Lain ytimessä on ajatus, jonka mukaan kotouttamispalvelut kuuluvat kaikille maahanmuuttajille (joille on myönnetty oleskelulupa Suomessa) ja kunnalla on vastuu järjestää erilaisia palveluja, jotka tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. (laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 § 2 ja § 30).

Kotoutumisen tavoitteena voi olla, että maahanmuuttaja löytää mielekästä tekemistä tai mahdollisesti työllistyy Suomen työmarkkinoille. Maahanmuuttajanaishilla on samanlainen oikeus kuin maahanmuuttajamiehilläkin erilaisiin kotoutumispalveluihin Suomessa. Annika Forsander kirjoittaa tutkimuksessaan, että työmarkkinat ovat olleet Suomessa ja ovat edelleen sukupuolittuneita. Hän tarkoittaa tällä, että on tiettyjä ”nais- tai miesammatteja” joissa suositaan nais- tai miestyöntekijöitä. Tämä pätee myös maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen. Heitä voidaan yrittää motivoida kouluttautumaan niin sanottuihin naisammatteihin. (Forsander 2007, 329.) Maahanmuuttajanaisten työttömyys on ollut lähes kolminkertaista verrattuna suomalaisnaisiin vuonna 2011. Heidän joukossaan on ollut paljon korkeasti koulutettuja naisia, eikä työttömyys johdu ainoastaan koulutuksen tai työkokemuksen puutteesta. Tutkija Ahlfors ja muut mainitsevat eräiksi syiksi sen, että maahanmuuttajanaishilla voi olla puutteelliset verkostot tai heillä ei ole suosittelijoita oman koulutuksen mukaisiin asiantuntijatehtäviin haettaessa. (Ahlfors yms. 2013, 177.)

Monika-Naiset blogissa Monika-Naiset liiton puheenjohtaja Bahar Mozaffari (3.8.2017) kirjoittaa, että tutkimusten mukaan Suomessa maahanmuuttajanaiset jäävät työelämän ulkopuolelle useammin kuin miehet. Yksi pääsyistä naisten jäämiseen työelämän ulkopuolelle kirjoittajan mukaan liittyy tiettyyn tapaan naisilla käsittää itseänsä ja omaa identiteettiään. Lasten- ja kodinhoito sekä huoli perheestä voivat olla myös osasyinä siihen, että mieluummin jäädään kotiin kuin etsitään töitä kodin ulkopuolelta ja kehitetään itseään. Perheen perustaminen, lasten ja muun perheen hoitaminen on tärkeitä, mutta naisella pitää olla mahdollisuus myös valita toisin eikä olla se, jonka puolesta valitaan tai olla alttiina muiden vallankäytölle. (em. 3.8.2018) Kaikki maahanmuuttajat eivät suinkaan tule

patriarkaalisista yhteiskunnista ja monille työelämään osallistuminen on itsestään selvää.

Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma keskittyy erityisesti vuosina 2017-2021 ulkomaalaistaustaisten asukkaiden osallistamiseen ja eriarvoisuuden ehkäisemiseen (Helsingin kaupunki 2017). Kaikkien stadi -kotouttamisohjelma jakautuu neljään teemaan, jotka pyörivät työllistymisen, oppimisen ja osallisuuden ympärillä (em. 2017, 2). Vaikka Helsingin suunnitelmassa puhutaan siitä, että kaikilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet kasvatukseen, koulutukseen ja työelämään, niin samalla asetetaan tavoitteeksi, että kaupunki olisi houkutteleva paikka muuttaa osaaville työntekijöille. (em. 2017, 4). Nämä tavoitteet voivat olla ristiriidassa, kun miettii sosiaalityön asiakkaita, sillä sosiaalityön tavoitteena ei ole aina työllistyminen. Jotkut asiakkaat sosiaalityössä tarvitsevat kuntouttavia palveluita, jotta pystyisivät osallistumaan koulutukseen tai työelämään, mutta on asiakkaita, joille on asettava muita tavoitteita työllistymisen tai koulutukseen pääsemisen tilalle, kuten hyvinvoiva arki. Ohjelman osallisuusosiossa puhutaan paljon myös siitä, että Helsingin kaupungin palvelut olisivat toimivia kaikille väestöryhmille ja Helsingin kaupunki tunnistaisi ja toimisi erityisryhmien tarpeita tunnistaen. (em. 2017, 18).

Helsingin kaupungin kotouttamisohjelman vahvuus maahanmuuttajien näkökulmasta on, että siinä asetetaan tavoitteeksi eriarvoisuuden vähentäminen. Mielekkään tekemisen löytyminen on yksi onnistuneen kotoutumisen merkki, niin kuin jo aikaisemmin tutkimuksessani mainitsin. Yksi tämän ohjekohdan alatavoitteista on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Olisi hienoa, jos kaupungissa myös otettaisiin huomioon aikuisina maahan tulleiden asukkaiden syrjäytymisen ehkäisy. Esimerkiksi kotiäidit voivat jäädä helposti kotiin ja kotoutumispalveluiden ulkopuolelle. Perheiden hyvinvointi olisi myös todella tärkeä tavoite, jos miettii maahanmuuttajataustaisten nuorten hyvinvointia. (Helsingin kaupunki 2018, 23).

Tampereen kaupungin kotouttamisohjelma vuosille 2014-2025 vaikuttaa monipuoliselta. Siinä on tavoitteita eri väestöryhmille, lasten ja nuorten kasvun tukemisesta ikäihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Tavoitteet on määriteltä selkeästi ja mainittu niiden mittaamiseen käytettävät mittarit ja vastuutahot. (Tampereen kaupunki 2014.) Myös Helsingin kaupungin suunnitelmassa on mainittu selkeästi tavoitteiden lisäksi seurantamittarit

ja vastuutahot (Helsingin kaupunki 2018, 27-40). Visiona Tampereen kaupungilla on muun muassa kehittää Tampere kansainväliseksi kulttuurikaupungiksi, jossa kaikki otetaan tasapuolisesti mukaan. Hyvinvointi olisi kaikkien yhteinen päämäärä. Työllistyminen ja työllisyyspalvelut sekä kouluttautuminen vaikuttavat olevan tärkeä osa hyvinvoinnin rakentumista suunnitelman vision mukaan, mutta suunnitelman vision mukaan hyvinvointi koostuu muistakin asioista. (Tampereen kaupunki 2014, 5.)

Yksi Tampereen kaupungin kotouttamisohjelman vahvuuksista verrattuna Helsingin kaupungin kotouttamisohjelmaan ovat erilaiset mahdolliset kotoutumispolut palveluista, joita Tampereen kaupunki tarjoaa maahanmuuttajille. Ne on lisätty ohjelman liitteiksi. (Tampereen kaupunki 2014, 26-31.) Esimerkiksi kaavio Tampereen järjestämistä kotoutumispalveluista on erittäin mielenkiintoinen. Siinä voi aloittaa kotoutumisensa koulutuksesta kuten suomen kielen koulutuksesta tai perusopetuksesta. Sitten voi siirtyä muun muassa kotouttavin koulutuksiin tai työllistäviin palveluihin. Lisäksi maahanmuuttajan kanssa hoidetaan asuminen, esitellään vapaa-ajan aktiviteetteja ja varmistetaan, että kuntalainen on päässyt tarvittavien palveluiden piiriin. (em. 2014, 28.) Tärkeätä olisi varmistaa, että jokainen mahan muuttanut uusi kuntalainen pääsisi palveluiden piiriin, jotta ei kävisi niin, että joku jäisi kokonaan kotoutumispalveluiden ulkopuolelle.

Myös pienimmillä kunnilla on usein Suomessa oma kotouttamisohjelma. Iin kunta listaa kotoutumissuunnitelmassaan erilaiset kaupungin palvelut, kuten sosiaali- ja terveystyöpalvelut, opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut, vapaa-aikapalvelut ja työllisyyspalvelut ja kertoo niistä suunnitelmassaan tarkemmin maahanmuuttajien näkökulmasta. (Iin kunta 2016.) Iin kunnan tärkeä lähtökohta kotouttamistyössä on, että maahanmuuttajat valitsevat Iin kunnan asuinpaikakseen omaehtoisesti. Ymmärsin suunnitelman perusteella, että Iin kunta haluaa olla kasvava kunta, joka olisi vetomainen erilaisille muuttajille. (em. 2016, 6.) Olisi mielenkiintoista tietää, että suunnitelmassa olisi kerrottu tarkemmin minkälaiset tulvaisuuden näkymät kunnassa ovat esimerkiksi perheille muuttaa sinne ja minkälaisiin töihin maahanmuuttajat voivat mahdollisesti työllistyä. Kiinnostavaa on myös, ovatko esimerkiksi lähimmät ammattitutkinto- ja korkeakoulumahdollisuudet Oulussa tai muussa isommassa kunnassa.

Suunnitelmat ja tavoitteet ovat tärkeä osa kotouttamistyötä, mutta tärkeätä on, miten ne toteutuvat käytännössä. Niin kuin jo tässä työssä mainitsin, maahanmuuttajanaiset voivat olla tutkimusten mukaan haavoittuvassa asemassa verrattuna maahanmuuttajamiehiin. Tasa-arvo ja yhdenmukaiset oikeudet palveluihin, mihin suunnitelmissa pyritään, ovat olennainen osa kotoutumista. Kuitenkin pitäisi varmistaa, että kaikki maahanmuuttajat ymmärtäisivät, että heillä on oikeus näihin palveluihin, eikä esimerkiksi naisten kohdalla kodin- ja lastenhoito pitäisi olla esteenä Suomeen kotoutumiselle. Samalla ei pitäisi painottaa sitä, että olisi jotenkin itsekästä joko mennä koulutukseen tai töihin kodin ulkopuolelle tai sitten olla menemättä. Ei pitäisi myöskään asettaa kotiäitiyttä johonkin ”huonoon maineeseen”, vaikka se ei ole tyypillistä nykyajan Suomelle. Pitäisi antaa paljon erilaisia mahdollisuuksia sille, miten maahanmuuttajanaisten voisi voida hyvin suomalaisessa yhteiskunnassa.

4. Tutkimusasetelma

Tässä osiossa kerron tutkimukseni tavoitteesta, miten olen rajannut tutkimustehtävän sekä esittelen tutkimuskysymykseni. Lisäksi kerron tutkimukseeni kerätystä aineistosta ja pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä ja omaa tutkijan positiota.

4.1. Tutkimuksen tavoite, tutkimustehtävän rajausta ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoite on kerätä mahdollisimman monipuolisesti maahanmuuttajanaisten kokemuksia, odotuksia ja mielikuvia sosiaalityöhön liittyen sekä koota puheenvuoroja, miten maahanmuuttajataustaiset naiset määrittelevät sosiaalityötä. Pidän tärkeänä, että sosiaalityö tulee määritellyksi maahanmuuttajanaisten kuvausten perusteella. Se voisi antaa heille tilaa tulla kuulluiksi. Se on tärkeää myös siksi, että sosiaalityö ei ole ainoastaan ammattilaisten määrittelemää työtä, vaan niin kuin sosiaalityön eettisissä ohjeistuksissa nostetaan osallisuus ja yhteisvastuu isoina teemoina, niin samalla tavalla sosiaalityön pitäisi olla myös muiden kansalaisten määriteltävissä. (Talentia 2017.) Ammatillaiset ja asiakkaat voivat tehdä yhteistyötä määrittäessään sosiaalityötä.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Millä tavalla maahanmuuttajataustaiset naiset kuvailevat sosiaalityötä?

- Mitä merkityksiä maahanmuuttajataustaisten naisten puheenvuoroissa annetaan sosiaalityölle?
- Miten heidän kuvauksensa sosiaalityöstä on samanlaista tai erilaista verrattuna yleiseen suomalaiseen sosiaalityön määrittelyyn?
- Mitä odotuksia maahanmuuttajataustaisilla naisilla on sosiaalityötä kohtaan?

Tutkimusaineisto on koottu strukturoidun haastattelun avulla. Kysymykset on jaettu kolmeen eri teemaan ja niitä on kahdenlaisia riippuen siitä, onko vastaaja vastannut myönteisesti tai kielteisesti kysymykseen sosiaalityön kokemuksesta. Olen tutkijana kiinnostunut kuulemaan sekä niiden haasteltavien ajatuksia sosiaalityöstä, joilla ei ole lainkaan tai vähän kokemusta sosiaalityöstä, että niiden haasteltavien ajatuksia sosiaalityöstä, jotka kertovat, että heillä on kokemusta sosiaalityöstä.

Haastattelututkimuksessani on kysymykset jaoteltu kolmen eri teeman alle kaikille vastaajille. Teemojen 1-2 avulla etsin vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni sosiaalityön merkityksestä (liite 2). Kolmas haastattelun teema liittyy toiseen tutkimuskysymykseeni odotuksista sosiaalityötä kohtaan.

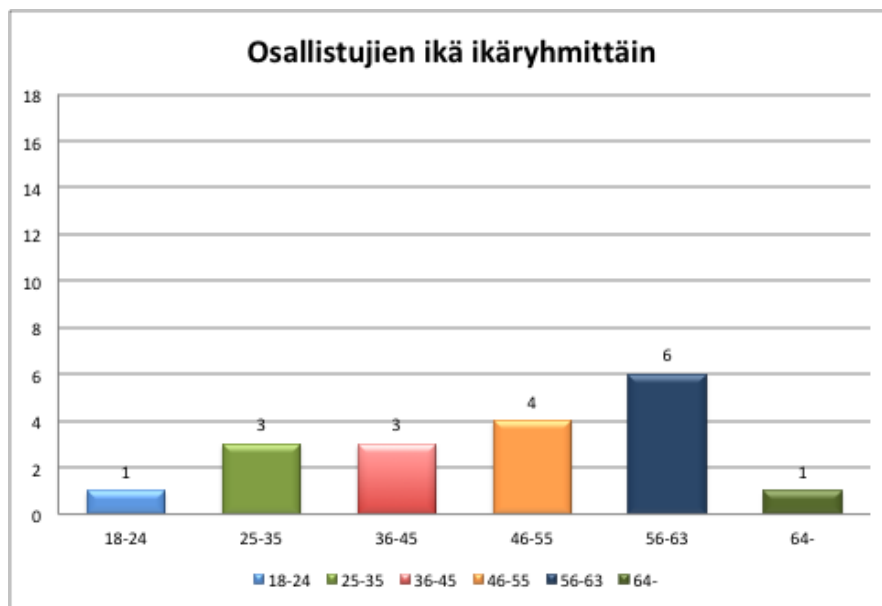
Tutkimustehtävän rajaaminen ei ole ollut aluksi helppoa. Olin tutkimukseni alussa kiinnostunut tutkimaan sosiaalityön merkitystä maahanmuuttajanaisten näkökulmasta. Rajasin kohderyhmäkseni kaikki yli 18-vuotiaat naiset. Rajasin tutkimukseni kohderyhmästä pois ne ulkomaalaistaustaiset naiset, jotka ovat syntyneet Suomessa, sillä olin kiinnostunut tutkimuksessani tutkimaan toisesta maasta Suomeen muuton kokeneiden naisten näkökulmia sosiaalityöstä. Halusin, että tutkimukseeni osallistuvat kaikki maahanmuuttajataustaiset naiset riippumatta siitä, miten kauan he ovat asuneet Suomessa ja mikä on ollut muuton syy.

4.2. Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu 18 strukturoidusta haastattelusta. Kysymykset vaihtelivat sen mukaan, onko haastateltavalla hänen mukaansa kokemusta sosiaalityöstä vai ei. Muutoin kysymykset olivat kaikille haastateltaville samoja. Haastattelu jakautui kolmeen teemaan, jotka olivat sosiaalityön merkitys, kokemukset tai mielipiteet sosiaalityöstä. Tutkimukseeni

osallistui 18 yli 18-vuotiaasta naista, jotka ovat joskus muuttaneet Suomeen toisesta maasta. Eniten haastateltavia oli ikäryhmässä 56-63-vuotiaat (kuusi osallistujaa). Lähes kaikki muut ikäryhmät olivat edustettuina tasaisesti. Alle 25-vuotiaita osallistujia oli vain yksi ja yli 64-vuotiaita osallistujia oli kaksi. (Kuvio 1).

Tutkimukseeni osallistujat olivat kotoisin yhdeksästä eri maasta. Naiset olivat kotoisin Irakista (neljä osallistujaa), Venäjältä (2 osallistujaa), Pakistanista (2 osallistujaa), Syyriasta (yksi osallistuja), Iranista (2 osallistujaa), Vietnamista (kaksi osallistujaa), Somaliasta (neljä osallistujaa), Kosovosta (yksi osallistuja) ja Jemenistä (yksi osallistuja). Tutkimukseen osallistuneet ovat muuttaneet Suomeen eri aikoihin. Neljä tutkimukseen osallistujaa n asunut Suomessa alle viisi vuotta, kaksi osallistujaa 5-9 vuotta, kaksi osallistujaa 10-14vuotta, neljä osallistujaa 15-20 vuotta ja kuusi osallistujaa yli kaksikymmentä vuotta. Suurin osa tutkimukseen osallistujista oli muuttanut Suomeen viimeisen viiden vuoden aikana tai asunut Suomessa yli viisitoista vuotta.

Kuvio 1 Osallistujat ikäryhmittäin.

Kutakin haastateltavaa haastattelin yhden kerran. Pisin haastattelu kesti noin puoli tuntia ja lyhyin kesti noin kymmenen minuuttia. Kaikkiin kysymyksiini oli vastattu eli mikään haastattelukysymys ei jäänyt tyhjäksi, vaikka yksittäisiin kysymyksiin kaikki haastateltavat eivät osanneet antaa tarkkaa vastausta. Sain tulkkausapua kolmelta eri tulkilta, jotka käänsivät

haastattelukysymykseni arabiaksi, somaliksi tai albaniaksi sekä haastateltavien vastaukset minulle suomeksi. Sai tulkkausapua seitsemään eri haastatteluun. Yhtä haasteltavaa haastattelin itse englanniksi ja yhdessä haastattelussa käänsin osan kysymyksistä venäjäksi. Muut haastateltavat haastattelin suomeksi. Osalla haastateltavista oli pakolaistausta ja osalla ei. Puolella haasteltavista oli kokemusta pakolaisuudesta. Muita muuttosyitä en tässä tutkimuksessa kysynyt.

Kaikki haastateltavat olivat mukana erilaisessa toiminnassa kolmen eri järjestön kautta. He kävivät haastattelujeni aikana järjestöjen järjestämällä kielikursseilla, vapaa-ajantoiminnassa tai työtoiminnassa ja monet olivat järjestöjen kautta aktiivisesti mukana myös muunlaisessa toiminnassa. Kaikki järjestöt ovat monietnisiä ja tukevat maahanmuuttajien kotoutumista ja hyvinvointia sekä aktiivista osallistumista yhteiskuntaan eri elämänvaiheissa. Haastattelut olin sopinut järjestöjen yhteyshenkilöiden kanssa, niin että haastatteluni häiritsisi vähiten järjestön normaalia toimintaa, kuten esimerkiksi tärkeitä kielikursseja. Tein haastattelut kolmena eri arkipäivänä ja olisin saanut lisää aikaa haastattelujeni tekoon, jos olisin tarvinnut. Haastattelin noin kuutta naista yhden arkipäivän aikana.

4.3. Tutkimuksen metodologiset kysymykset

Tutkimukseni lähtee olettamuksesta, että tietoa ja käsitteitä rakennetaan sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä kielellisessä vuorovaikutuksessa. Tieto ja käsitteet eivät ole siis olemassa valmiina, vaan tiedon ja käsitteiden muodostukseen vaikuttavat muun muassa erilaiset kohtaamiset, puheet, ajatukset ja kokemukset. Valitsin tutkimukseni metodologiseksi lähtökohdaksi sosiaalisen konstruktionismin, joka lähtee samoista olettamuksista. Sosiaalinen konstruktionismi ehdottaa, että rakennettuun tietoon pitää suhtautua kriittisesti ja ymmärtää, että esimerkiksi jotkut kehittämämme kategoriat, jotka on liitetty ihmisiin tai käsityksemme maailmasta, eivät aina täysin pidä paikkaansa tai ne voivat olla muuttuvia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b; Burr 2015, 2-3.) Esimerkkinä voidaan pitää käsitettä ”maahanmuuttaja”. Voimme yhteiskunnallisessa keskustelussa jakaa henkilöitä kantaväestöön ja maahanmuuttajiin. Maahanmuuttaja-käsitettä käytetään usein kuvaamaan henkilön syntyperää, kun henkilö ei ole syntynyt Suomessa ja on muuttanut Suomeen jostakin muusta maasta (esim. Väestöliitto 2018). Tärkeitä mahdollisia kysymyksiä, kun pohditaan näitä

käsitteitä, ovat: milloin henkilö lakkaa olemasta maahanmuuttaja ja tarvitseeko arkielämässä ja arkikielessä jakaa henkilöitä kategorioihin (kantaväestöön kuuluva ja maahanmuuttaja) ja mitä seurauksia tällaisesta jaosta on henkilöiden arjen kannalta.

Sosiaalityö on yleensä ammattihenkilöiden järjestämää toimintaa (esim. Sosnet 2003) ja tässä tutkimuksessa on tullut esille, että sosiaalityön määrittely ei ole yksiselitteistä. Erilaiset tutkijat ja ammattilaiset painottavat vähän erilaisia näkökulmia ja tuovat lisää näkökulmia sosiaalityön määritelmään. Yhteisiä näkökulmia kuitenkin on, sillä sosiaalityön ydintoiminnasta ovat tutkijat olleet aika samaa mieltä (esim. Juhila 2012; Payne 1996; Raunio 2009; Sosnet 2003; Sosnet 2014.) Voi olettaa, että tämän tutkimus voi tuoda lisää näkemyksiä ja näkökantoja sosiaalityön määritelmään, sillä kohderyhmänä eivät ole sosiaalityön ammattilaiset tai tutkijat. Oletan, että sosiaalityötä määritellään ei ainoastaan ammattilaisten näkemyksissä, vaan myös asiakkaiden tai muiden henkilöiden kohtaamisissa, puheissa ja kokemusten kautta. Myös tutkijan positiolla, sanoilla ja toiminnalla on merkitystä sosiaalisen konstruktionismin teorioiden mukaan todellisuuden rakentumisen kannalta (Hibberd 2005, 2), joten on tärkeää huomioida oma positio tämän tutkimuksen osana, sillä minun näkökantani ja toimintani on mukana vaikuttamassa siihen, millaiseksi tämä tutkimus rakentuu.

Tutkimukseni aineiston keräsin teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu on yksi haastattelumuodoista, joka voidaan valita tutkimusta tehtäessä. Teemahaastattelu on yleensä puolistrukturoitu haastattelu, jonka aikana keskitytään tiettyihin tutkimuksen kannalta oleellisiin teemoihin. Tärkeätä teemahaastattelun valitessa on, että tutkija on etukäteen tietoinen omasta tutkimusaiheestaan ja ilmiöstä, jota hän tutkimuksessaan tutkii. Teemahaastattelussa kaikkien haasteltavien kanssa käydään samoja teemoja läpi haastattelun aikana. Muutoin keskustelu voi olla aika vapaata, sillä menetelmä on puolistrukturoitu. Teemahaastattelussa on oleellista, että haastattelun aikana siirrytään tietystä teemasta toiseen yhdessä haastateltavan kanssa sekä tutkitaan mitä merkityksiä tietyille asioille tai aiheille haastateltavat antavat haastattelun aikana. On myös tärkeää miettiä, miten vuorovaikutus tutkijan ja tutkimukseen osallistujan kesken tuottaa merkityksiä haastattelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Valitsin teemahaastattelun tutkimukseni aineistokeräyksen menetelmäksi, sillä minulla oli mietittynä tarkkaan ne kysymykset ja teemat, mitkä halusin haasteltavien kanssa käydä läpi. En valinnut esimerkiksi syvähaastattelua, sillä oletin, ettei se ollut tutkimustehtäväni kannalta sopiva menetelmä. Tietyt tarkat strukturoidut kysymykset veivät haastatteluani eteenpäin, enkä tarvinnut kaikissa haastatteluissa tulkin apua. Jos olisin tehnyt tutkimuksen syvähaastattelumenetelmällä, olisin tarvinnut tulkin apua jokaisessa haastattelussa, sillä syvähaastattelussa yleensä pitää syntyä enemmän keskustelua, joka syvenee haastattelun edetessä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 45). Olin kiinnostunut tutkimaan ajatuksia ja kokemuksia sosiaalityöstä ja mitä merkityksiä sosiaalityölle haastateltavat antavat. Tutkimuskirjallisuuden mukaan teemahaastattelu on sopiva menetelmä, kun halutaan vapaasti tutkia muun muassa yksilöiden kokemuksia ja ajatuksia erillisinä kokemuksina ja ajatuksina, jotka haastateltavat itse määrittävät, kun he kertovat niistä tutkijalle. (em. 2008, 48.)

Miksi sitten valitsin haastattelun aineiston keräys menetelmäksi, enkä esimerkiksi päätynyt lomakekyselyyn? Halusin kerätä merkityksiä ja kokemuksia ja nähdä miten haastattelukysymyksiini vastataan ja mitkä kysymykset voivat olla hankalia vastaajille. Lisäksi halusin antaa haastateltaville tilaa kysyä kysymyksiä minulta, jos sellaisia kysymyksiä syntyi. En olisi kokenut tätä kaikkea, jos olisin päätynyt laatimaan kysymyslomakkeen ja lähettänyt lomakkeet valmiina valitsemaani järjestöihin. Monesti kysymyslomakkeiden täyttämisen osallistumisprosentti voi olla alhainen ja minun olisi silti pitänyt käydä esittelemässä tutkimustani ja pyytää samalla tavalla tutkimuslupaa järjestöistä kuin teemahaastattelussa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 45). Halusin nähdä haastateltavani ja miten he reagoisivat haastateltupyyntööni ja haastattelukysymyksiin. Lisäksi minun tutkimustehtäväni ei ollut kerätä aineistoa niin sanottuihin kvantitatiivisiin tarpeisiin, vaan halusin tehdä tutkimustani laadullisin menetelmin. Vuorovaikutus haastateltavien kanssa nousi yhdeksi keskeisistä kysymyksistä, jota pohdin sekä tutkimuksen eettisenä kysymyksenä että tutkimukseni pohdintaosiossa.

Valitsin aineistoni analyysitavaksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia samalla tavalla kuin esimerkiksi diskurssianalyysi. Aineisto joko on tekstimuodossa tai se muutetaan tekstimuotoon, että sitä voisi sen jälkeen tarkastella. Siinä ollaan kiinnostuneita tarkastelemaan aineistoa erittelemällä ja tiivistämällä sitä. (Saaranen-

Kauppinen & Puusniekka 2006a). Sisällönanalyysissä aineisto revitään auki, hajotetaan ja kootaan uudelleen. Sisällönanalyysissä ollaan kiinnostuneita löytämään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia aineistossa. Aineistosta halutaan koota tiivistetty kuvaus, joka kuvaisi mahdollisimman tarkasti ja objektiivisesti tutkittavaa ilmiötä. (Granfelt 2018b). Olen kiinnostunut tutkimuksessani juuri erilaisista näkemyksistä, mitä sosiaalityölle voidaan antaa maahanmuuttajanaisten puheenvuoroissa. Mitä samankaltaisuuksia ja mitä erilaisuuksia heidän puheenvuoroissansa on?

Sisällönanalyysi voi olla joko induktiivista tai deduktiivista eli aineistolähtöistä tai teorialähtöistä sekä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90). Valitsin haastattelututkimukseeni aineistolähtöisen eli induktiivisen tavan analysoida aineistoa, sillä haluan kerätä kokemuksia ja mietteitä, jotka toisivat jotakin arvokasta tietoa ja loisivat lisäarvoa sosiaalityön teorialle. Yksi tutkimuskysymyksistäni on, että miten maahanmuuttajanaiset kuvaavat itse sosiaalityötä? Mitä merkityksiä maahanmuuttajanaisten puheenvuoroissa annetaan sosiaalityölle? Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmeen osaan: aineiston redusointiin eli pelkistämiseen, aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä esimerkiksi analyttiset kysymykset muodostetaan aineistosta käsin. Siinä voidaan täydentää jo olemassa olevaa teoriaa tai esimerkiksi vahvistaa tiettyjä teoreettisia ajatuksia. (Granfelt 2018.)

Ennen analyysia on päätettävä analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi lause tai sana. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voi edetä tällä tavalla, että haastattelut litteroidaan. Sitten aineistoon perehdytään. Pelkistettyjen ilmauksien esimerkiksi alleviivaaminen aineistosta on seuraava vaihe ja sen jälkeen pelkistetyt ilmaisut listataan. Seuraava vaihe on erilaisuuksien ja samankaltaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista sekä sen jälkeen pelkistettyjen ilmausten ryhmittely ja alaluokkien muodostaminen. Sen jälkeen alaluokat yhdistetään ja niistä muodostetaan yläluokkia. Lopuksi kootaan yläluokat käsitteeksi tai käsitteiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92-93.) Syrjäläinen (Metsämuuronen 2001) painottaa, että on tärkeää aineistolähtöisessä analyysissä tuntea perinpohjaisesti aineistonsa ennen analyysin aloittamista. Syrjäläisen sisällönanalyysikaaviossa viimeiseksi analyysikohdaksi tulevat myös johtopäätökset ja tulkinta, mikä mielestäni on tärkeä kohta, sillä joskus kun analyysi on tehty,

on tärkeää muistaa, että siitä pitäisi myös päätellä jotakin tai pohtia voiko tehdä jotakin tulkintaa tai johtopäätöksiä ja mitä tulkintaa voi tehdä. (Metsämuuronen 2001, 50.)

Metsämuuronen (2001) kirjassa on hyvä esimerkki sisällönanalyysistä ja käsitekarttojen käyttämisestä apuna analyysin osana. Ydinkategorioita voi muodostaa esimerkiksi haastatteluaineiston lauseiden avulla käsitekarttoja apuna käyttäen. Voidaan kysyä: mitkä kaikki lauseet liittyvät tiettyyn käsitteeseen? Tai voiko lauseet yhdistää tietyn käsitteen alle? (Metsämuuronen, 2001, 51-53.) Ymmärrän itse paremmin, kun asiaa visualisoidaan hyvin ja voin hyvin kuvitella, että käyttäisin käsitekarttoja oman tutkimukseni analyysin apuna. Käsitekartta voi auttaa myös havainnoimaan oman ajattelun kulun analyysissä ja näyttämään sen esimerkiksi tutkimuksen lukijalle. Ajatuskartan avulla voin tutkimuksessani esimerkiksi kuvata, mitä erilaisia tai samanlaisia näkemyksiä sosiaalityö–sanalle naisten puheissa on tullut ja toivon saavani tutkimuksessani juuri tätä aineistoa. Ajatuskartan avulla voisi myös luokitella erilaisia naisten kokemuksia ja katsoa voiko niitä luokitella jotenkin eri ryhmiin.

Edellä on kuvausta siitä, mitä sisällönanalyysi on, mutta miksi valitsin juuri sen analyysitavan minun tutkimustani varten? Sisällönanalyysiin kautta sukellan tekstin ja sen merkitysten maailmaan ja koetan löytää siitä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia, erilaisia teemoja. Minun on vaikeaa kuvitella, miten muuten pystyisin kuvamaan tulevaa aineistoani muulla kuin sisällönanalyysillä, sillä tarkoitukseni ei ole tehdä esimerkiksi elämänkerrallista tai narratiivista tutkimusta, mutten myöskään ole havainnoimassa jotakin ilmiötä etnografisesti. En tutki myöskään kielenkäyttöä, vaikkakin puhetavoista olen myös kiinnostunut, mutta myös kokemuksista. Diskurssianalyysia en voinut kokonaan sulkea analyysivaihtoehdoista pois. Aineistoni kerään teemahaastattelujen avulla ja toivon, että silloin kun näen valmiin aineiston, saan lisää ideoita, miten se voitaisiin analysoida mahdollisimman onnistuneesti ja haastateltavia kunnioittaen.

Sisällönanalyysiin tai sen käyttöön liittyy myös kritiikkiä. Sisällönanalyysin ongelma voi olla, että se valitaan analyysitavaksi automaattisesti eikä mietitä, että sopiiko se tutkimustehtävään. Aineisto voidaan pelkästään jaotella teemoittain ja analyysi sekä tulkinta voivat jäädä puutteellisiksi. Aineistoa ei analysoida tarpeeksi, vaan kerrotaan omin samoin, mitä aineistosta voidaan jo suoraan lukea. (Granfelt, 2018b.) Tällaisia ajatuksia nousee esiin myös

Ulla-Maija Salon (2015) kirjoituksessa sisällönanalyysista. Hän esittää muun muassa ratkaisuksi refleksiivisyyden ylläpitämistä koko analyysin aikana. voi miettiä esimerkiksi sitä mitä ja miksi tässä jaotellaan ja luokitellaan aineiston osia ja mitä siitä seuraa. Aineistosta olisi hyvä saada elävää ja pohtia sitä eri näkökannoista. Ei pidä sortua toistamaan vain niitä asioista, mitä aineistosta ilman analyysia näkyy. (Salo 2015, 187.) Nämä näkökulmat ovat todella tärkeitä tutkimukseni kannalta ja pidän niitä mielessä, kun aloitan analyysini. Toivon, että työni olisi ajatuksia herättävää ja tekstini elävää.

Aloitin aineistoni analyysin aineiston litteroinnista. Se oli ensimmäinen vaihe aineistooni tutustumiseen. Kuuntelin kysymys kerrallaan nauhurilla nauhoitettuja haastatteluja ja kirjoitin tekstin ylös, niin tarkasti, kun sen ymmärsin. Kirjoitin sekä oman kysymykseni että haastetavan kertovan vastauksen ylös. Aineistosta muodostui otteita vuoropuhelusta. Jotkut otteet olivat lyhyempiä ja toiset pidempiä. Jätin litteroinnista pois tiettyjä tunnistetietoja, kuten paikannimiä, josta voisi haastateltavan mahdollisesti tunnistaa. Minulla syntyi aineistostani nauhoitusten kuuntelemisen ja aineiston litteroinnin jälkeen hyvä kokonaiskuva ja pääsin siirtymään analyysini toiseen vaiheeseen.

Toinen aineistooni tutustumisen vaihe oli litteroidun aineiston läpi lukeminen ja haastateltavien vastausten teemoittelu. Haastatteluni olin jakanut kolmeen osioon. Se auttoi minua hahmottamaan aineistoani ja jakamaan aineistoani alateemoihin. Kävin läpi aineistoa monta kertaa ja poimin sieltä haastattelupätkiä ja jaoin ne erilaisiin ryhmiin. Osan haastattelupätkistä poimin kokonaisina lauseina ja toiset osittain. Tutkimukseni aineistosta löytyi monta alateemaa. Olen kuvannut tutkimuksen teemojani ja löydöksiäni aineistosta tutkimukseni luvussa 5.

Kolmas analyysivaihe on jo poimitun ja teemoitetun aineistoni läpikäynti ja vertaaminen yleisiin tutkimuksiin, jotka liittyivät omaan tutkimusalaani tai tutkimuskysymyksiini. Vertaan tässä vaiheessa sitä, nousevatko samat aiheet, joita esimerkiksi nousi sosiaalityön merkityksestä minun tutkimuksessani, toisten tutkijoiden tutkimuksissa vai eroavatko minun tutkimusaineistostani löytyvät merkitykset. Samaan aihepiiriin tutkimuksia ei juuri ollut, mutta vertaan tutkimustani yleisiin maahanmuuttajanaisten ja maahanmuuttajia käsitteleviin tutkimuksiin. Vertaan myös, onko haastateltavieni sosiaalityön määrittely samanlainen tai

erilainen verrattuna yleiseen sosiaalityön määrittelyyn Suomessa ja myöskin eroaako se kansainvälisestä sosiaalityön määritelmästä. Mitä merkityksiä haasteltavani antavat sosiaalityölle? Mitä odotuksia heillä on sosiaalityötä kohtaan? Pohdin muun muassa näitä asioita tutkimukseni luvussa 6.

4.4. Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan positio

Tutkijan roolin miettiminen, kun valmistautuu haastatteluihin ja suorittaa haastatteluita on tärkeä osa tutkimusta (esim. Hirsjärvi & Hurme 2008). Olin lähettänyt joulukuussa 2018 järjestöjen yhteyshenkilöille etukäteen laaditun, lyhyen tutkimussuunnitelman, jossa kerroin tutkimukseni pääkohdat. Tutkimussuunnitelman osana olin esitellyt myös laatimani teemahaastattelurungon. Lisäksi tutkimussuunnitelman liitteenä oli laatimani tutkimuslupa-anomus, jonka työni ohjaaja oli tarkistanut. Ensin olin soittanut järjestöjen yhteyshenkilöille ja sitten lähetin myös sähköpostiviestiä, jossa kerroin tutkimuksestani tarkemmin.

Tutkimussuunnitelmassa on tärkeitä määrittää ainakin, mitä tutkii ja miten tutkii (Hirsjärvi & Hurme 2008, 54).

Suoritin tutkimusta tutkittavien kannalta neutraalissa ympäristössä, mutta toisaalta tutkittaville tutussa ympäristössä. Valitsin haastatteluympäristöksi järjestöjen tilat, sillä järjestöjen kautta pystyin tavoittamaan tutkimukseni kohderyhmän helpommin ja ympäristö olisi haastatteluille neutraali. Minua kuitenkin mietitytti, miten haastateltavat naiset suhtautuisivat siihen, että heitä tulisi haastattelemaan järjestön kannalta ulkopuolinen henkilö aiheena sosiaalityö. Jännitti, että uskaltavatko naiset kertoa sosiaalityön kokemuksistaan tai mielteistään sosiaalityötä kohtaan minulle.

Kerroin haastateltaville, kuka olen ja mistä tulen, mistä tutkimuksessani on kysymys ja miksi nauhoitan osan haastatteluista. Tätä kohtaa minun olisi pitänyt painottaa vielä enemmän, sillä vaikka olin pyytänyt tutkimuslupaa järjestöiltä, on tärkeitä, että jokainen haasteltava on ymmärtänyt, miksi heitä haastellaan, miksi nauhoitan haastattelut ja mitä heidän antamalleen tiedolle tapahtuu ja miten aineistoa säilytetään ja miten aineisto tuhoataan tutkimuksen lopuksi. Toivon, että jokainen tutkimukseeni osallistuja ymmärsi tarkasti, miksi teen tätä tutkimusta ja miksi tulin haastattelemaan juuri häntä.

Suhtauduin aika kriittisesti rooliini haastattelijana. Minulla on kokemusta lyhyistä haastatteluista ja lomakehaastatteluista kadulla, jossa tutkimuksen tavoitteena oli kerätä mahdollisimman monta mielipidettä esimerkiksi jonkun yrityksen mainonnasta tai tuotteista. Lisäksi olen tehnyt lyhyitä haastatteluja sosiaalityöstä järjestöissä osana sosiaalityön harjoitteluani. Minulla oli vain vähän kokemusta työskentelystä tulkin kanssa, enkä ollut paljon haastatellut henkilöitä, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi. Toisaalta itsekin olen kaksikielinen, sillä oma äidinkieleni ei ole suomen kieli ja minulle ovat tuttuja kielikysymyksiin liittyvät mahdollisuudet ja haasteet. Kielikysymys nousi isoksi aiheeksi tässä tutkimuksessa, sillä osaan haastatteluista sain järjestöstä tulkkausapua ja osan haastatteluista tein suomen kielellä. Kaikkiin haastatteluihin ei ollut mahdollista saada tulkkausapua ja osaan haastatteluista valikoitui sellaisia naisia, jotka pystyivät keskustelemaan suomen kielellä. Yhden haastattelun käänsin englanniksi ja yhdessä haastattelussa käänsin kysymyksiä myös venäjäksi.

Tulkit, joiden kanssa pääsin työskentelemään, olivat haastateltaville ennestään tuttuja, sillä he olivat työskennelleet näissä järjestöissä pidemmän aikaa. Tulkkien kanssa suoritettujen haastattelut sujuivat mielestäni hyvin, sillä tuli tunne, että haasteltavani halusivat, että ymmärtäisin heidän ajatuksensa ja miitteet oikealla tavalla, vaikka he osaisivat puhua suomen kieltä. Tuntui haastatteluiden aikana siltä, että osaa haasteltavista jännitti enemmän keskustelu suomen kielellä kuin itse haastattelu. Joitakin haasteltaviani jännitti haastattelutilanne, sillä he eivät olleet muun muassa varmoja siitä, osaisivatko he vastata kysymyksiini. Kerroin haasteltaville, että tässä haastatteluissa ei tarvitse tietää ennakoon asioita, eikä heidän tarvitse tietää, mitä sosiaalityö tarkoittaa.

Tämän tutkimukseni tavoitteena ei ollut tehdä syvähaastattelua, vaan kerätä tietoa teemahaastattelun avulla. Arvioin aluksi, että yksi haastattelu voi kestää puoli tuntia, mutta olin varannut enemmän aikaa haastatteluihin. Kaikki haastattelut olivat eri pituisia. Lyhyin haastattelu kesti noin kymmenen minuuttia ja pisin noin puoli tuntia. Ne haastattelut, jotka tein tulkin kanssa, kestivät pisimpään. Haastattelutyylini oli sellainen, että kysyin kaikilta haastateltavilta samantyyllisiä kysymyksiä ja kysyin tarkentavia kysymyksiä ainoastaan niissä kohdissa, jossa koin, ettei kysymykseeni ollut vastattu tai kysymystäni ei ollut mahdollisesti

ymmärretty. Haastattelurunkooni sain palautetta pro gradu seminaarien ryhmäläisiltä ja tutkimukseni ohjaajaltani sekä laadullisen tutkimuksen –kurssin ryhmältä ja ohjaajalta. Kysymykseni olivat palautteen mukaan ymmärrettäviä ja hyvin muotoiltuja, mutta haastattelutilanteessa huomasin, että jotkut yksittäiset sanat kysymyksissäni olivat hankalia ja jotkut kysymykset voitiin ymmärtää toisella tavalla kuin itse ne ymmärsin. Tutkimukseni tavoitteena ei ollut kuitenkaan oikeiden tai väärin vastausten kerääminen, minkä myös kerroin haasteltaville, vaan niiden näkemysten kerääminen, miten haastateltavat itse omilla sanoillaan määrittelevät sosiaalityön ja mitä odotuksia haastateltavilla mahdollisesti on sosiaalityötä kohtaan.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan on oltava rehellinen, huolellinen ja tarkka muun muassa tutkimusprosessin aikana ja siinä miten hän esittää tulokset (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). En esimerkiksi tule tekemään tutkimusta ilman lupaa. En myöskään muokkaa kerättyä aineistoani sen mukaan, mitä tutkijana toivoisin saada tutkimukseni tulokseksi, vaan esitän tulokseni rehellisesti, miten tutkimukseni aikana asiat ovat ilmenneet. Huolehdin aineistoni kunnollisesta säilytyksestä sekä tutkittavien anonymiteetista. Huolehdin myös aineistoni tuhoamisesta tutkimukseni loputtua.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan on käytettävä eettisesti kestäviä ja tieteellisiä tiedonhaku-, arvio- ja tiedonkeruumenetelmiä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Huolehdin siitä, että suoritan tutkimukseni hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti ja perustelen tieteellisesti tutkimuksessani käytettävän menetelmät. Pysin olemaan avoin käyttämästäni menetelmästä ja tutkimusprosessista. Osallistumisen tutkimukseen pitää luonnollisesti olla aina vapaaehtoista. Mietin myös sitä, miksi kysyn tiettyjä kysymyksiä ja ovatko nämä kysymykset relevantteja tutkimukseni kannalta.

Lisäksi hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan pitää ottaa tutkimuksessaan huomioon muiden tutkijoiden tieteellinen työ ja saavutukset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Merkitsen työssäni kunnolla kaikki lähdeviitteet, enkä esitä muiden tutkijoiden ajatuksia ominani. Olen sitoutunut tutkimuksessani selvittämään, mitä tutkimukseni aiheesta on jo tieteellisesti tutkittu ja käsittelemään tätä tietoa asianmukaisesti oman tutkimukseni osana. En tietenkään pysty mainitsemaan tässä tutkimuksessa kaikkia tieteellisiä tutkimuksia, mitä

löytyy juuri minun aiheeseeni liittyen, mutta pyrin siihen, että tutkimuskysymykseni ja aineistoni kannalta relevantit tieteelliset tutkimukset tulevat mainituiksi.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan koko tutkimusprosessin on oltava hyvin tieteellisten käytäntöjen mukaista alkaen tutkimuksen suunnittelusta tutkimuksen raportointiin saakka (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Pyydän tutkimukseni aikana palautetta ohjaajaltani tai pro gradu työn ryhmän jäseniltä tutkimukseeni liittyen ja olen avoin erilaiselle palautteella. Kysyn, jos minulla on epäselvyyttä jossain tutkimukseni osassa. En ole ammattitutkija ja olen vasta oppimassa laajemman tutkimuksen teosta, mutta sitoudun samalla tavalla hyviin tieteellisiin käytäntöihin samalla tavalla kuin kaikki muutkin tutkijat.

5. Maahanmuuttajanaisten näkökulmia sosiaalityöstä

Tämä on tutkimukseni analyysiosio. Olen jäsentänyt analyysini kolmen haastatteluteeman mukaan ja toteuttanut aineistolähtöisen teemoittelun näiden teemojen alle.

Haastatteluteemat ovat sosiaalityön merkitys, kokemuksia tai mielipiteitä sosiaalityöstä sekä odotuksia ja toiveita sosiaalityötä kohtaan. Aineistosta analyysin kautta nousseita teemoja on yhteensä kymmenen. Aineistosta nousseet teemat ovat: sosiaalityö auttamistyönä, sosiaalityön selittäminen sen palveluiden tai tuen kautta, maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvä sosiaalityön tuki, sosiaalityön yleinen tehtävä, sosiaalityön auttamistyön luonne, kokemuksia sosiaalityön palveluista ja kohtaamisista, pohdintaa sosiaalityön tehtävästä, mielikuvia sosiaalityön avusta ja sen palveluista, toiveet sosiaalityötä kohtaa ja kriittiset näkemykset sosiaalityöstä.

5.1. Sosiaalityön merkitys

Sosiaalityön merkitys osiossa kysyin haastateltavilta, mitä heidän mielestään tarkoittaa sosiaalityö. Miten he kuvaisivat omin sanoin sanaa sosiaalityö? Lisäksi kysyin, mikä merkitys sosiaalityöllä on haastateltaville itselleen. Kysymykset tässä osiossa olivat samanlaisia niille vastaajille, joilla oli kokemusta sosiaalityöstä ja sen palveluista entuudestaan sekä myös niille vastaajille, joilla ei ole ollut lainkaan tai oli erittäin vähän kokemusta sosiaalityöstä. Kaikki kahdeksantoista tutkimukseeni osallistujaa vastasivat näihin kysymyksiin. Haastattelujen otteissa sulkeissa on mainittu, mistä maasta haastateltava on kertonut olevansa kotoisin. Neljä teemaa korostuivat tämän osion analyysissä. Tämän osion analyysissä esille tulleet teemat ovat: sosiaalityö auttamistyönä, sosiaalityön selittäminen sen palveluiden tai tuen kautta, maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvä sosiaalityön tuki ja sosiaalityön yleinen tehtävä.

Sosiaalityötä tutkimukseen osallistuvat naiset selittivät neljän eri teeman kautta. Ensimmäinen teema mikä haastatteluissa nousi vahvasti esille, että osallistujien mukaan sosiaalityö on apu ihmisille. Sieltä haetaan tai saadaan apua.

”Sosiaalityö, se on apu ihmisille. Apu ihmisille.” (nainen, Venäjä)

”...No, sitä tiedän, että täältäähän jotkut ihmiset hakee apua sosiaalitoimistosta. Ei muuta tietoa siitä...” (nainen, Irak)

”Auttaa ihmisiä varmaan. Ehkä.” (viittaa sosiaalityöhön) (nainen, Irak)

Sosiaalityöstä tiedetään siis se, että se on jonkinlaista auttamistyötä. Sosnetin (2003) sosiaalityön määritelmässä tulee sana ”auttaminen” esille. Se voi olla yksi sosiaalityön tavoitteista, ihmisten auttaminen. Sosnetin määritelmässä ei kuitenkaan ainoastaan kuvata sosiaalityötä auttamistyönä, vaan painotetaan sitä, että auttamisella on tavoitteita ja se on ammatillista. Naisten puheenvuoroissa jotkut olivat varmoja siitä, että kun kääntyy sosiaalityön puoleen, niin sieltä saa apua, mutta toisten puheenvuoroissa korostui epävarmuus. Suomessa sosiaalityön toimintaa säätelee laki sekä erilaiset säännökset ja monesti myös resurssit voivat olla puutteellisia (mm. Valvira 2019). Kaikkia ei välttämättä ehditä tai pystytä auttamaan, vaikka auttaminen on yksi sosiaalityön tärkeistä tavoitteista.

Auttamisen teema nousi lähes kaikissa haastateltavien vastauksissa. Myös niiden naisten, jotka kertoivat, ettei heillä ole paljon tietoa sosiaalityöstä tai he olivat epävarmoja, mitä kaikkea sosiaalityö voi tarkoittaa. Yksi haastateltavista kertoi, että tietää että Suomessa on erilaisia sosiaalityöitä.

”En ole oikeastaan tietoinen siitä et mitä kaikkea se on. Oikeastaan tiedän , että on olemassa sosiaalityöitä. Mutta mitä kaikkea muuta se on, niin ei oikeastaan tiedä...” (nainen, Kosovo)

”En tiedä paljon, mutta tiedän, että he auttavat ihmisiä...” (nainen, Somalia)

”Mä ymmärrän, että he auttavat ihmisiä...” (nainen, Somalia)

Sosiaalityötoimet ovat suurimmaksi osaksi siirtyneet sosiaalitoimistoista Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi, kun toimeentulotuki siirtyi Kelaan 2017. Sosiaalityö tekee yhteistyötä Kelan kanssa vielä täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen osalta. (Kela 2016.) Kuitenkin ei-ammattilaiset voivat vieläkin mieltää, että sosiaalityötoimet kuuluvat sosiaalityön alle. Lisäksi ei mahdollisesti nähdä eroa Kansaneläkelaitoksen ja sosiaalityön välillä. Olisi mielenkiintoista tutkia mielletäänkö Kelan työntekijät myös sosiaalityöntekijöiksi, vaikka heillä ei ole välttämättä sosiaalityön koulutusta. Kelan mainitsi kaksi naista omissa haastatteluissa ja Kelan palvelut ja tuet voidaan yhdistää myös sosiaalityöhön.

”Ennen sosiaalityö auttoi paljon. Nyt Kela auttaa.” (nainen, Somalia)

Joidenkin naisten vastauksissa korostui, että sosiaalityö auttaa, kun on hankala tilanne elämässä. Esimerkiksi jos työttömyys yllättää tai perhe tarvitsee tukea.

”Sosiaalityö auttaa, kun joku on työtön. Hän auttaa ihmisiä.” (nainen, Iran)

”Sosiaalityö auttaa, kun on lapsi ja perhe, eikä riitä tukea...” (nainen, Vietnam)

Sosiaalityö voidaan ymmärtää muutostyönä, jossa pyritään tiettyyn muutokseen asiakkaan arjessa. (Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14). Malcolm Paynen mainitsema yksilöllinen muutostyö painottaa sitä sosiaalityön näkökulmaa, jossa yksilöt kohdatessaan ongelmia tai vastoinkäymisiä arkielämässään tarvitsevat sosiaalityön tukea tai apua. Sosnetin (2003) määritelmässä taas korostuvat arki, sosiaaliset ongelmat ja niihin liittyvä muutostyö. Monet naiset ymmärsivät, että he tarvitsevat sosiaalityötä arjen ongelmien sattuessa esimerkiksi heille tai heidän perheelleen. Sosiaalityö työskentelee sekä yksilöiden että perheiden kanssa ja pyrkii ongelmaratkaisuun yhdessä asiakkaan kanssa (esim. Sosnet 2003). Sosiaalityötä myös selitettiin yleisesti ihmisten parissa tehtäväksi työksi. Sosiaalityötä tarvitaan, koska Suomessa on paljon ongelmia, kertoo yksi haasteltavista.

”Sosiaalinen on kaikki ketkä kuuluvat ihmisiin, siis ihmisten kanssa. Ihmisten parissa työ. Ja yleensä aina kun menemme ulos, niin olemme ihmisten kanssa esimerkiksi naapurin kanssa tekemisissä tai bussikuskin kanssa tai kaupan myyjän kanssa. Myös sosiaalityö vaikuttaa siihen...” (nainen, Venäjä)

”...Täällä Suomessa on niin paljon ongelmia, työttömyys... Sosiaalityötä tarvitaan tässä, että pystyisivät elämään.” (nainen, Venäjä)

Tässäkin vastauksessa korostui sosiaalityön erityinen rooli ongelmien ratkaisijana ihmisten parissa. Tässä vastauksessa tulee myös esille sosiaalityön rakeenteellinen rooli ja yhteiskuntaan vaikuttaminen. Rakenteellisesta sosiaalityöstä on puhuttu myös tärkeänä osana sosiaalityötä, sillä vaikka asiakastyö on tärkeässä roolissa sosiaalityössä, monesti sosiaalityön pitää osata vaikuttaa yhteiskuntarakenteisiin, jotta se auttaisi eteenpäin asiakastyössä ja

vähentäisi tai lieventäisi yhteiskunnassa esiintyviä sosiaalisia ongelmia (esim. Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14).

Sosiaalityön apu on ollut tärkeä eräiden naisten arjessa. Yksi vastaajista kertoi sosiaalityön olevan hyvä asia Suomessa, sillä apua on saatavilla.

“That is very good in Finland, because they are helping a lot...” (nainen, Pakistan)

Tässä korostuu tutkimuksen kohderyhmä erityisyys. Haastateltavien kotimaissa ei välttämättä ole samanlaisia sosiaalityön tai muun sosiaalitoimen palveluja. Joissakin maissa sosiaalipalvelut ja niiden tarjoama tuki voivat olla puutteellisia tai puuttua lähes kokonaan verrattuna Suomen palveluihin. Työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2012 Maahanmuuttajabarometrin mukaan, maahanmuuttajamiehet ja -naiset olivat aika tyytyväisiä sosiaalityön palveluihin, mikä voi kertoa jotakin siitä, miten sosiaalityötä arvostetaan. Tämäkin tutkimuksen mukaan sosiaalityötä mielletään enemmän positiivisten kuin negatiivisten mielikuvien kautta.

Toinen teema, joka nousi esille, oli sosiaalityön selittäminen sen palveluiden tai tuen kautta. Lastensuojelu mainittiin yhden naisen haastattelussa sosiaalityöhön kuuluvana palveluna. Sosiaalityötä hänen mukaansa voi olla myös terveysasemalla. Sosiaalityö voi tarkoittaa myös palveluita perheelle ja monia muita asioita.

”Lastensuojelu esimerkiksi. Ja terveysasema. Ja perhe. Tosi paljon asioita.” (nainen, Syyria)

Sosiaalityö voi tukea henkilöä kotona, erilaisilla tuilla kuten vuokran maksussa tai avusta tarvittavien kodin, kertoo yksi haastateltava.

”...auttavat paljon erilaisissa asioissa. Kotona. Vuokra. Tai auttaa tavarat. Sänky, pesukone. Paljon paljon auttaa sosiaalityö. (nainen, Somalia)

Sosiaalityö voi tukea vaikeassa elämäntilanteessa, esimerkiksi jos jotain tapahtuu perheessä tai perheelle tai elämän muutostilanteissa tai hankalassa elämäntilanteessa tai taloudellisten vaikeuksien yllättäessä.

”...Esimerkiksi sosiaalityö voi auttaa kansalaisia tai pakolaisia. Vaikea elämä, esimerkiksi raha. Jotain tapahtuu perheelle. Saa lapsia, ei riitä raha.” (nainen, Vietnam)

Sosiaalityötä oli monien haastateltavien puheenvuoroissa helpompi selittää eri palveluiden tai etuuksien tai tuen kautta. Sosiaalityötä kuvattiin sekä lasten kanssa tehtäväksi työksi että perheiden kanssa tehtäväksi työksi. Sosiaalityötä kuvattiin tahoksi, joka voi auttaa järjestämään arkea. Pakolaisapu ja terveyskeskustyö myös mainittiin sosiaalityön palveluina. Sosiaalityön tehtäväkenttä on laaja, ja sosiaalityöntekijä voi työskennellä erilaisten henkilöiden kanssa (esim. Ammattinetti 2019; Sipilä 2011, 19). Ammatilaisetkaan eivät aina hahmota, mitä kaikkea sosiaalityö voi olla ja missä kaikkialla sosiaalityöntekijän koulutuksella voi työskennellä. Sosiaalityöntekijä voi työskennellä sekä julkisella että yksityisellä puolella, eikä ainoastaan asiakastyössä (esim. Ammattinetti 2019; Sipilä 2011, 19).

Kolmas teema oli maahanmuuttajien kotoutumiseen Suomeen liittyvä sosiaalityön tuki ja apu. Erityisenä teemana mainittiin pakolaisina maahan tulleiden auttaminen. Sosiaalityö voi toimia uuteen kieleen, kulttuuriin tai tapoihin tutustumisen kanssa.

”Sosiaalityö, esimerkiksi uusi ihminen tulee. Hän ei tiedä mitä suomalaiset ihmiset haluavat, mitä hän puhuu, mikä on kulttuuri. Ja raha asioissa, kaikissa sosiaaliasioissa.” (nainen, Iran)

Sosiaalityö voi kertoa miten Suomessa eri asiat toimivat ja auttaa eri kotoutumisen vaiheissa.

”Se on sellainen tuki uudelle ihmiselle, joka on tullut Suomeen. Hän antaa hänelle kaikkea tietoa uusista asioista. Esittelee sinulle asioita tiedoista ja asioista mitä on ja sitten ja auttaa sua niissä erilaisissa vaiheissa.” (nainen, Jemen)

Sosiaalityö voi olla pakolaisena Suomeen tulleen henkilön tukemista.

”He auttavat pakolaista. Esimerkiksi niin kuin elannon suhteen, asunnon suhteen tai jossain muissa asioissa. Avun antamista.” (nainen, Irak)

Ei ole yllättävää, että maahanmuuttajille ja pakolaisille tarkoitetut palvelut, kuten kotoutumisen tukemiseen liittyvät palvelut tulivat mainituksi yhtenä teemana naisten haastatteluista, sillä osa haastateltavista saattoi kuulua palveluiden kohderyhmään tai heillä voi olla kokemusta sosiaalityöstä näiden palveluiden kautta. Välttämättä kaikissa maahanmuuttajille tarkoitetuissa palveluissa ei kuitenkaan työskentele ainoastaan sosiaalityöntekijöitä, mutta myös muita ammattilaisia. Lisäksi monet maahanmuuttajat eivät koskaan kohtaa sosiaalityöntekijää muuttaessaan Suomeen tai eivät myöskään ole maahanmuuttopalveluiden piirissä. Merja Anis (2008) puhui tutkimuksessaan erityisestä sosiaalityön roolista maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä, joka on Aniksen mukaan ”välittäjärooli valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurien välissä” (Anis 2008, 101).

Naisetkin puhuivat tästä sosiaalityön roolista puheenvuoroissaan, mutta ehkä enemmän sitä kautta, että sosiaalityöntekijä voi olla sellainen henkilö, jolta voi kysyä neuvoa tai saada tietoa, miten asiat Suomessa toimivat. Sosiaalityöntekijä voi antaa Suomeen saapuneelle henkilölle tietoja asioista, mitkä voivat olla erilaisia verrattuna hänen lähtömaahansa. Toisaalta sosiaalityö voi auttaa pakolaista arkeen liittyvissä asioissa. Tässä teemassa tulee myöskin esille, että maahanmuuttaja ainakin tietyn aikaa voi olla riippuvainen sosiaalityöntekijästä, niin kuin Kati Turtiaisen tutkimuksessa tulee esille. Tämä riippuvuus voi olla Turtiaisen mukaan sekä positiivista että negatiivista. (Turtiainen 2011.) Tärkeää on, että asiakas löytää resursseja ja voimavaroja yhdessä työntekijän kanssa, jotta hänen kotoutumisensa voi edetä ja hän pystyy toimimaan mahdollisuuksien mukaan itsenäisesti, vaikka joskus työntekijät tuki voi olla jatkuvaakin riippuen asiakkaan tilanteesta.

Seuraava kysymykseni oli sosiaalityön merkityksestä naisille itselleen. Itselle ei aina sosiaalityö merkinnyt mitään, vaikka se koettiin tärkeäksi muille ihmisille, jotka tarvitsevat apua.

” Itselleni se ei oikeastaan merkitse mitään, mutta muille ihmisille esimerkiksi, kun tarvitsevat avustuksia tai ovat hädässä.” (nainen Irak)

”...Ei tärkeä. Mutta tiedän, että sosiaalityö auttaa tosi paljon, jos tarvitsen apua. Auttaa lapsia ja koulussa. Ja auttaa joskus kotona.” (nainen, Syyria)

Eräälle naiselle sosiaalityö on tärkeä, vaikka ei ole ollut kokemusta siitä. Hän oli epävarma haastelussa siitä, mitä sosiaalityö voi tarkoittaa. Ja taas toiselle naiselle sosiaalityö ei merkinnyt mitään, vaikka hänellä on kokemusta sosiaalityöstä.

”On se tärkeä.” (viittaa sosiaalityöhön) (nainen, Irak)

”Ei merkitse.” (viittaa sosiaalityöhön) (nainen, Somalia)

Joitakin vastaajia sosiaalityö on auttanut jossain elämänvaiheessa.

”Minä sain apua sosiaalitoimistosta...” (nainen, Venäjä)

Sosiaalityö voi auttaa köyhää tai muuta apua tarvitsevaa henkilöä erään vastaajan mukaan.

“...they can help a poor person or needy person...” (nainen, Pakistan)

Eräs vastaajista kertoi, että sosiaalityö on auttanut, mutta nykyään hänen perheensä ei tarvitse sosiaalityötä, sillä molemmat perheen aikuiset ovat töissä. Toinen vastaaja korosti sitä, että on saanut apua sosiaalityöltä, kun hän muutti Suomeen, mutta nyt hänellä ei ole mitään tekemistä sosiaalityön kanssa.

”...Hän auttaa (viittaa sosiaalityöntekijään). Mutta nyt mies on töissä ja minä myös. Ei tarvii enää.” (nainen, Iran)

”...nyt minulla ei ole mitään tekemistä heidän kanssaan, mutta silloin kun muutin Suomeen, he auttoivat ja antoivat tiedot...” (nainen, Somalia)

Sosiaalityö merkitsee paljon hyvää eräälle vastaajalle. Joku vastaajista kertoi, että on saanut kotoutumisen aluksi apua sosiaalityöltä, mutta nykyään apu on vähentynyt.

”Paljon hyvää.” (viittaa sosiaalityöhön) (nainen, Iran)

”...he auttoivat silloin, kun olin uusi Suomessa. Pari kuukautta sitten kysyin heiltä, että voisivatko he ostaa minulle uuden sängyn. He eivät maksaneet...” (nainen, Somalia)

Kansaneläkelaitos (Kela) mainittiin parissa haastattelussa. Toisessa kerrottiin, että sosiaalityö merkitsee Kelan palveluita ja toisessa mainittiin, että sosiaalityö on auttanut, kun Kela ei ole pystynyt auttamaan.

”Lähinnä Kelaa (tarkoittaa Kelan palveluita). Kela on lähellä” (nainen, Irak)

”...se merkitsee aika paljon. Silloin kun muutin Suomeen, he antoivat minulle niin paljon, että minä kotouduin, Joskus kun Kela ei auta niin sosiaalityö voi auttaa. Voin pyytää heiltä apua...” (nainen, Somalia)

Tässä vastauksessa tulee taas esille se, että voi olla, että Kelan palveluita ja sosiaalityön palveluita ei eroteta toisistaan. Sosiaalityön palvelut voivat täydentää Kelan palveluita joidenkin naisten mukaan.

On yleisesti tärkeätä, että Suomessa on sosiaalityö kolmen eri vastaajan mielestä. Suomessa saa heidän mukaansa tukea tai apua, jos sitä pyytää.

”...on hyvä, että Suomessa toimii tosi hyvin sosiaalityö ja sitten et saa tukia, jos semmoisia tarvii ja jos jää tilanteeseen että tarvitsee tukia, niin niitä myös saa Suomessa...” (nainen, Kosovo)

Naisten vastaukset eivät eroa paljon ammattikorkeakoulun opiskelijoiden selvityksen (Hulkkonen yms. 2017) tuloksista vuodelta 2017, jossa kysyttiin, onko sosiaalityö tärkeä vastaajien mielestä. Sosiaalityötä mielletään enemmän tärkeäksi asiaksi kuin ei tärkeäksi, vaikka aina sosiaalityö ei ole kovinkaan tuttu. Osa vastaajista on saanut apua sosiaalityöltä ja sosiaalityö merkitsee heille hyvää asiaa. Jotkut naiset ovat pyytäneet apua sosiaalityöltä, mutta apu on jäänyt saamatta. Parille naiselle sosiaalityö ei merkinnyt mitään, sillä he eivät tarvinneet sosiaalityön apua. Jotkut naiset korostivat vastauksissaan sitä, että he eivät käytä nykyään sosiaalityön palveluita, vaikka heillä on ollut joskus kokemusta sosiaalityöstä. Sosiaalityöntekijöiden rooliin kuuluu yleensä sekä asiakkaiden tukeminen että kontrolli, mikä voi tarkoittaa sitä, että sosiaalityön palveluiden kohteena oleva henkilö ei voi toimia aina itsenäisesti. Tai hänellä on sellainen ongelma, joka estää häntä elämästä itsenäisesti ilman ulkopuolisen tukea. (esim. Sipilä 2011, 19.) On ymmärrettävää, että jotkut naiset halusivat korostaa sitä, että vaikka he olivat hetkellisesti sosiaalityön avun tarpeessa esimerkiksi

saapuessaan Suomeen, niin he elävät tällä hetkellä itsenäistä elämää ja pärjäävät ilman ulkopuolista apua.

Yksi vastaaja kertoi, että sosiaalityön roolia ei ole hänen kotimassansa vielä ollenkaan, mutta hän on saanut tukea ja ohjausta Suomessa työskenteleviltä sosiaalityöntekijöiltä saavuttuaan Suomeen.

”Itselle tämä on aika uusi asia, koska kotimassani ei ole tällaista sosiaalityöntekijän roolia oikeastaan. Mutta henkilökohtaisesti olen saanut sellaista ohjausta ja tukea erilaissa toimenpide asioissa esimerkiksi, jos on jotain epäselvää Kelan suhteen ja asioissa mitä emme ymmärtäneet. Meille on sitten avattu ja selitetty asioista niin kuin uusista asioista mitä on kohdannut täällä Suomessa, niin meille sitten selitetään. Tavallaan miten ne täällä pyörii, Suomessa. ” (nainen, Jemen)

Tässä vastauksessa korostuu etenkin sosiaalityön rooli maahanmuuttajataustaisen henkilöiden auttamisessa.

”Sosiaalityö, se on minulle hyvä. Tämä on hyvä. Olen itse ulkomaalainen ja maahanmuuttaja. Siksi sosiaalityö on hyvin tärkeä, Kun minä tulin tänne, ensiksi ei ollut mitään selvää elämää. Tai esimerkiksi kun on ikävä kotimaata ja vaikeaa sopeutua Suomeen. Mieli on vaikea, sitten sosiaalityö auttaa paljon.” (nainen, Vietnam)

Näissä vastauksissa korostuu sosiaalityön rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa. Niin kuin Kati Turtiainen (2011) kirjoittaa tutkimuksessaan, niin nousee tässäkin tutkimuksessa kysymys maahanmuuttaja-asiakkaan riippuvuudesta työntekijää kohtaan. Tässä korostuu myös Juhilan (2012) mainitsema asiakkaan ja työntekijän välinen huolenpitosuhde, jossa asiakas on työntekijän huolenpidon kohteena. Olisi mielenkiintoista tietää, miten passiivisessa tai aktiivisessa roolissa naiset olivat, kun he vastaanottivat apua sosiaalityöltä ja miten riippuvaisia he olivat tästä avusta ja minkälainen riippuvuus heidän ja työntekijän välille muodostui. Sekä auttoiko tämä hetkellinen riippuvuus tai huolenpitosuhde pääsemään eteenpäin kotoutumisessa.

Neljän teema, joka nousi tämän osion vastausten analyysissä, voidaan kutsua sosiaalityön yleiseksi tehtäväksi ja se liittyy sosiaalityön arvoihin. Sosiaalityö on työtä ihmisten välillä, jotta olisi vähemmän konflikteja maailmassa, kertoo yksi vastaajista.

”Se on työ, joka tarvitsee tehdä ihmisten välillä, että ihmiset voisivat ymmärtää toinen toista paremmin. Eikä olisi mitään konflikteja.” (nainen, Venäjä)

Niissä sosiaalityön määritelmissä, joihin olin törmännyt sellaiseen sosiaalityön määritelmään, jossa puhuttaisiin siitä, että sosiaalityön voi vähentää konflikteja yhteiskunnassa, vaikka rakenteellisen sosiaalityön tärkeä rooli sosiaalityön osana tuli mainituksi monissa lähteissä. Sosiaalityön pitää myös toimia yhteiskunnallisena vaikuttajana muiden tehtävien ohessa, sillä monien haasteiden juuret, jotka asiakkaat kohtaavat voivat olla yhteiskunnan rakenteissa. (esim. Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14; Sosnet 2014). Yhdessä Malcolm Paynen nostamassa sosiaalityön määritelmässä tulee esille, että sosiaalityö voi auttaa ei ainoastaan yksilöitä mutta myös yhteiskuntaa ratkomaan ongelmiaan. (Payne 1996, 28.) Sosiaalityöllä ei siis ole ainoastaan merkitystä yksilölle vaan sillä voi olla merkitystä myös yhteiskunnallisella tasolla.

Sosiaalityö ymmärrettiin tiivistetysti tärkeänä asiana suomalaista yhteiskuntaa. Sosiaalityöstä voi saada apua, kun osaa tai uskaltaa pyytää. Sosiaalityö voi olla tärkeä osa maahanmuuttajan kotoutumista ja muuttoprosessia. Sosiaalityöntekijät voivat työskennellä pakolaisten kanssa. Sosiaalityö voi tukea elämän muutos- ja kriisitilanteissa. Sosiaalityö voi auttaa monissa eri tilanteissa, etenkin kun on tiukkaa taloudessa tai on vaikeata työllistyä. Sosiaalityötä voi olla monissa paikoissa, eikä aina tiedetä missä kaikkialla sitä voi olla ja mitä kaikkea sosiaalityöhön kuuluu.

Kirsi Juhilan (2012) määrittelemistä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhteista korostui haasteltavien vastauksissa huolenpitosuhde. Sosiaalityöntekijä voi auttaa asiakasta, kun hänellä on jokin ongelma tai haaste arjessa. Naisten vastauksista ei korostunut, että asiakkaalla olisi aktiivinen rooli avun saajana, vaan asiakkaan rooli kuvattiin aika passiiviseksi avun pyytäjäksi. Ei esimerkiksi mainittu, että avun pyytäjällä voi olla oikeus avun saantiin. Jotkut naisista olivat jopa epävarmoja siitä, voisivatko tai uskaltavatko he pyytää apua sosiaalityöstä. Syynä tähän voi olla yhden haastattelun mukaan se, että pelätään

kielteistä vastausta avun pyyntöön. Lisäksi voidaan olla epävarmoja omista oikeuksista sosiaalityö apuun. Sosiaalityötä voidaan ymmärtää huolenpitäjän tai avunantajan näkökulmasta, vaikka avun pyytäminen voi olla hankalaa.

Malcolm Paynen (1996) esille tuoman sosiaalityön määritelmän mukaan sosiaalityö voidaan määritellä auttamisprosessiksi, jonka päämääränä on, että yksilöt selviytyisivät paremmin arkielämän haasteista, jos sosiaalityön tukeen tai apuun on tarvetta. Monien naisten vastauksista korostui, että sosiaalityöltä voidaan pyytää apua arjen erilaisiin haastaviin tilanteisiin tai ongelmiin. Nämä voivat olla työttömyys, perheessä tapahtuneet kriisitilanteet tai rahattomuus. Sosiaalityöstä voi saada sosiaaliavustuksia tai tukea, jos on ongelmia perheessä tai oman jaksamisen kanssa. Yhden naisen kertoman mukaan hän otti yhteyttä sosiaalityöntekijään vasta silloin kun pahin oli tapahtunut, mutta ei hänen mukaansa ”normaalitilanteessa”. Sosiaalityötä voidaan ymmärtää ongelmaratkaisijaksi tai tueksi ongelmatilanteissa.

Sosiaalityö ymmärrettiin tiettyyn tilanteeseen tai tietylle ajalle tarkoitetuksi avuksi. Kun tiettyä ongelmaa tai tilaa (kuten työttömyys) ei ole, niin voidaan ajatella, ettei sosiaalityöhön ole enää tarvetta. Tässä korostuu Kirsi Juhilan (2012) mainitsema kumppanuussuhde ja asiakkaan aktiivinen rooli sosiaalityön tarpeen määrittelyssä. Joidenkin naisten mukaan, he ovat tietoisia siitä, milloin heillä on sosiaalityön tarvetta ja milloin heillä ei ole sosiaalityön tarvetta tai tarve sosiaalityöhön loppuu. Jotkut naiset olivat taas sitä mieltä, että he eivät uskalla ottaa yhteyttä sosiaalityöhön, vaikka tarvetta olisi, sillä he ovat epävarmoja siitä onko heillä enää oikeutta sosiaalityön apuun. Heitä sosiaalityö oli auttanut silloin, kun he muuttivat Suomeen.

Rakenteellisen sosiaalityön rooli ei tullut paljon esille naisten haastatteluissa. Toisaalta naisten vastuksista korostui, että sosiaalityö voi olla muutostyötä, jossa pyritään muutokseen yksilöiden arjessa. (Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14). Sosnetin (2003) yleisessä määritelmässä puhutaan myöskin muutostyöstä, vaikkakin kokonaisvaltaisemmasta kuin mitä naisten vastauksista on tullut esille. Naisilla vastauksissa korostui enemmänkin se, että sosiaalityö auttaa muuttamaan tiettyä tilannetta tai olotilaa kuten varattomuutta, epätietoisuutta uudessa maassa tai erilaissa ongelmatilanteissa. Yhden naisen haastattelussa

korostui se, että sosiaalityötä tarvitaan Suomessa sen takia, että täällä on paljon ongelmia ja sosiaalityötä tarvitaan sen takia, että yksilöt ja perheet pystyisivät elämään normaalisti. Sosiaalityön voidaan ajatella olevan jonkinlaisena yhteiskunnan työnä, joka tavoittelee jonkinlaista tasapainoa yksilöiden välillä.

Sosnetin (2003) määritelmässä tulee esille sosiaalityön ratkaisukeskeisyys yhtenä muutostyön osana. Myös monien naisten haastatteluissa tuli esille, että sosiaalityöstä voidaan etsiä ratkaisuja tiettyihin arjessa tapahtuneisiin tilanteisiin. Kuitenkaan haastatteluissa ei selvennyt, onko ratkaisun löytyminen tiettyyn tilanteeseen sosiaalityöntekijän ja asiakkaan vastuulla vai onko se ainoastaan jommankumman vastuulla. Sosnetin sekä suomalaisessa (2003) että kansainvälisessä (2014) sosiaalityön määritelmässä ei puhuta paljon sosiaalityöntekijän ja auttamisen kohteena olevan yksilön eri vastuista auttamisprosessin ja muutostyön aikana. Kirsi Juhila (2012) korostaa teoksessaan, että asiakkaan ja työntekijän välinen suhde on keskiössä auttamistyön osana ja kummallakin voi olla oma rooli ja vastuu prosessin etenemisestä. Naisten haastatteluissa ei tullut esille sellaista pohdintaa, jossa mietittäisiin sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välistä suhdetta ja heidän erilaisia roolejansa. Tuli ainoastaan enemmänkin esille se, että sosiaalityöstä voi hakea apua tai olla hakematta, mutta saako sosiaalityöstä apua voi olla ainoastaan sosiaalityöntekijöiden päätettävissä. Näin sosiaalityön voidaan ymmärtää Kirsi Juhilan (2012) määrittelemäksi kontrollisuhteeksi, jossa päättämisvalta asioista on enemmän sosiaalityöntekijällä kuin asiakkaalla.

Vaikka sosiaalityö tuli esille yleisenä ihmisten auttamistyönä naisten haastatteluissa, mutta myöskin tuli esille, että naiset kokevat sen olevan apu myös tietyille ryhmälle kuten niille henkilöille, jotka ovat uusia Suomessa ja suomalainen yhteiskunta voi olla heille uusi tai vieras. Yhtenä esimerkkinä mainittiin pakolaisten auttaminen sekä ohjaus ja neuvonta. Malcolm Payne puhuu yhdessä mainitsemassaan sosiaalityön määritelmässä, että sosiaalityön voi auttaa ryhmiä ratkomaan ongelmia. (Payne 1996, 28.) Pakolaiset tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt voivat olla yksi näistä ryhmistä, joiden kanssa sosiaalityö voi työskennellä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jokainen maahanmuuttajataustainen henkilö tulee olemaan sosiaalityön asiakkaana tai muuten tekemisissä sosiaalityön kanssa. Toisilla maahanmuuttajataustaisilla voi olla enemmän tarvetta kotoutumisen tueksi, toisilla vähemmän. Maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat aika kirjava joukko, joihin voivat kuulua

sekä ulkomaalaistaustaiset opiskelijat, työntekijät, suomalaiset henkilön kanssa avioituneet henkilöt, perheensä perässä muuttavat henkilöt tai sitten kansainvälistä suojelua tarvitsevat tai erityistä tukea tarvitsevat muuttajat. Olisi kuitenkin tärkeätä, että kaikille muuttajille annettaisiin samat tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta ja annettaisiin esimerkkejä etenkin mistä ja mihin tilanteisiin voi hakea apua ja mihin apuun tai tukeen jokainen Suomessa asuva on jossain elämänvaiheessa oikeutettu.

Sana hyvinvointi, ei tullut naisten puheenvuoroissa esiin, kun he määrittelivät sosiaalityötä, vaikka monissa sosiaalityön määrittelyissä tuodaan esille, että sosiaalityössä yhtenä tavoitteena on, että pyritään lisäämään hyvinvointia. (esim. Sosnet 2003; Sosnet 2014; Congress 2004; Raunio 2009). Hyvinvointi-sanan voi olla vaikea lausua ääneen, kun itse määrittää sosiaalityötä. Hyvinvointi on myös abstrakti yleisen tason termi, jota ei arkipuheessa yleisesti käytetä. Hyvinvointi voi lisäksi tarkoittaa jokaiselle henkilölle erilaisia asioita. Eräiden naisten haastatteluissa on tullut esille, että jo se tieto, että on olemassa paikka, josta voi pyytää tarvittaessa apua, on hyvä asia Suomessa. Vaikka naiset eivät suoraan sanoneet, että sosiaalityön apu voi lisätä heidän tai jonkun muun henkilön hyvinvointia, niin heidän mielestään sosiaalityön apu voi olla tärkeä asia yksilölle tai perheelle.

Onko sosiaalityöllä merkitystä tutkimukseen osallistuneiden naisten elämässä? Osalle naisista sosiaalityö merkitsee jotakin, osalle taas ei merkitse mitään erityistä. Joillekin naisille se oli lyhytkestoinen apu, jonka he saivat silloin kun he ovat olleet uusia Suomessa. Toiset naiset taas ovat kuulleet, että sieltä voi pyytää apua, kuten sosiaalietuuksia tarvittaessa. Parissa puheenvuorossa naiset mainitsevat Kelan palvelut, vaikka siellä ei välttämättä työskentele henkilöitä, joilla on sosiaalityön koulutus. Sosiaalityöstä kuitenkin puhutaan enemmän niin, että se on tärkeä asia riippumatta siitä, onko se joskus auttanut jollain tavalla vai onko se täysin vieras asia.

Sosiaalityö ammattina tuntuu olevan aika vieras asia monelle tutkimukseen osallistuneelle naiselle. Kukaan naisista ei puhunut sosiaalityöstä ammatin kannalta, kun määritteli sosiaalityötä. Sanat ammattilainen tai ammatillinen toiminta eivät tulleet esille naisten puheenvuoroissa. En kuitenkaan haastattelijana kysynyt heiltä suoraan, että voisivatko he

määritellä mistä sosiaalityöntekijän työ koostuu tai kuka voi harjoittaa sosiaalityötä. En myöskään erikseen kysynyt sosiaalityöntekijän koulutuksesta. Kuitenkin tuli esille, että sosiaalityöntekijät ovat viranomaisia, joilla voi olla tietynlainen päätösvalta yksilön tai perheen asioissa, mutta myös rooli ohjata ja neuvoa yksilöitä tai ryhmiä. Haastatteluissa ei tullut myöskään esille, ettei sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksiä esimerkiksi nojautuen ainoastaan omaan tuntemukseen, vaan Suomessa sosiaalityötä säätelee muun muassa laki ja ammattieettiset ohjeistukset.

Seuraava haastatteluteema on kokemukset tai mielipiteen sosiaalityöstä, jotka myös voivat vaikuttaa siihen, miten sosiaalityöstä puhutaan tai miten sosiaalityötä määritellään.

5.2. Kokemuksia tai mielipiteitä sosiaalityöstä

Tämä teema osoittautui kaikista sensitiivisemmäksi osioksi tutkimuksessani. Lähes kaikki naiset kertoivat kokemuksistaan sosiaalityöstä. Tämän osion analyysissä esille tulleet teemat ovat: sosiaalityön auttamistyön luonne, kokemuksia sosiaalityön palveluista ja kohtaamisista, pohdintaa sosiaalityön tehtävästä sekä mielikuvia sosiaalityön avusta ja sen palveluista. Ensimmäinen analyysiosion teema, joka nousi vastauksissa, oli sosiaalityön auttamistyön luonne. Ensimmäinen tähän haastatteluosioon liittyvä kysymys oli: Onko sosiaalityö auttanut sinua arjessasi ja jos on, niin miten? Neljällä naisella, jotka osallistuivat tutkimukseeni ei ollut kokemusta sosiaalityöstä, mutta he vastasivat kysymykseen, mitä mieltä he ovat sosiaalityöstä. Eräs nainen kertoi, ettei sosiaalityö ole hänen mielestään hyvä asia, eikä sieltä saa apua. Toinen nainen kertoi, että sosiaalityö on hyvä työ. Kolmas nainen ei osannut vastata kysymykseeni, ja hän perusteli sen sillä, että hänellä ei ole tietoa tai kokemusta sosiaalityöstä. Eräälle naiselle sosiaalityö on tärkeä asia, sillä on tärkeätä tietää, että on olemassa jonkinlainen tuki taustalla.

”Ajattelen, että se on tosi hyvä. Ajattelen on tosi hyvä, et on jonkinlainen tuki siellä takana. Tietää, että ei ikinä tule jäämään ihan yksin minkään asian kanssa, et aina tukea ja apua saa, jos tulee semmoinen tilanne. Niille, jotka tarvitsevat sitä tosi paljon, se on tosi iso tuki ja apu.”

Vaikka yksi nainen puheenvuorossaan oli sitä mieltä, ettei sosiaalityöstä saa apua eikä se ole toimivaa, vastasivat kolme naista, joilla ei ollut kokemusta sosiaalityöstä, että sosiaalityö on hyvä ja tärkeä asia. Yhden naisen puheenvuorossa korostui Kirsi Juhilan (2012) mainitsema liittämisen- ja kontrollisuhde, sillä hänen mukaansa työntekijällä on päätösvaltaa auttaa tai sitten olla auttamatta asiakasta ja asiakkaalla tällaista valtaa ei ole. Muiden puheenvuoroissa korostui Kirsi Juhilan kirjassaan (2012) mainitsema huolenpitosuhde, jossa sosiaalityöntekijä tukee asiakasta, kun hän tukea tarvitsee. Vastauksissa ei tullut esille onko asiakas passiivinen avun tai tuen saaja vai voivatko asiakas ja työntekijä työskennellä vieri vieressä esimerkiksi keskustellen tasa-arvoisina kumppaneina.

Lähes kaikkia naisia, joilla oli kokemusta sosiaalityöstä, sosiaalityö oli auttanut arjessa. Kokemukset arjen auttamisesta olivat tosi yksilöllisiä. Yksi naisista ei ollut varma, että auttoiko sosiaalityö häntä. Toinen nainen kertoi, että sosiaalityö on auttanut häntä tukemalla taloudellisesti, mutta apu oli vaikeata saada ja sitä joutui odottamaan kauan ja täyttämään erilaisia lomakkeita. Eräs nainen kertoi, miten sosiaalityö on auttanut häntä vaikean perhetilanteen aikana turvaamalla hänen arkensa. Eräs nainen kertoi, että on saanut neuvoja sosiaalityöstä, kun on saapunut Suomeen, mutta ei ole sen jälkeen tarvinnut sosiaalityötä. Sosiaalityö on auttanut erästä naista koulupaikan tai työharjoittelupaikan saamisessa. Naisia on autettu asumisen ja talouden järjestämisessä. Pari naista kertoi, että kun on ongelmia arkielämässä, niin sosiaalityö voi auttaa silloin. Sosiaalityö on myös neuvonut, miten Suomessa asiat toimivat ja mitkä viranomaisasiat on hoidettava Suomeen muuttaessa. Sosiaalityö on neuvonut myös Suomen lakiin liittyvissä asioissa.

Monet naiset kokivat, että sosiaalityö on auttanut heitä. Heistä on pidetty huolta tai annettu neuvoa ja ohjausta. Huolenpitosuhde (Juhila 2012) korostuu näissäkin kokemuksissa vahvasti. Toisaalta se, että naiset ovat kokeneet, että heitä on autettu, voi kertoa myös hyvästä kumppanuus- ja vuorovaikutussuhteesta (Juhila 2012) asiakkaan ja työntekijän välillä. Hyvästä vuorovaikutuksesta kertoo se, että naiset kokivat tulleen autetuiksi tai he ovat saaneet tärkeitä neuvoja sosiaalityöntekijältä ja päässeet eteenpäin tilanteessaan. Sitä, toteutuiko tasa-arvoinen kumppanuussuhde (Juhila 2012) naisten ja työntekijöiden välillä, on vaikeata arvioida näiden vastausten perusteella, mutta voi tehdä oletuksen, että naiset oli otettu työskentelyssä jollain tasolla huomioon, jos heillä on positiivinen kokemus

sosiaalityöntekijän kohtaamisesta. Eräs nainen koki, että apua oli vaikeaa saada ja sitä joutui kysymään, eikä se ollut hänen päätettävissään, milloin ja millaista apua oli saatavilla. Tämä kokemus kertoo liittämisen- ja kontrollisuhteesta (Juhila 2012), jota nainen oli kokenut. Työntekijällä oli ainakin hetkellisesti enemmän päätösvaltaa verraten asiakkaaseen. Eräs nainen ei osannut kertoa auttoiko sosiaalityö häntä. Tämä kertoo, että mahdollisesti vuorovaikutus ei ollut onnistunut hänen ja työntekijän välillä.

Huomasin haastattelun aikana, että sana ”kokemus” on voinut olla joillekin haastattaville vaikeata ymmärtää, sillä minulta kysyttiin monesti, että mitä tarkoitan, kun kysyn sosiaalityön kokemuksista. Pari naista ei tiennyt mitä vastata tähän, vaikka he kertoivat ensin, että heillä on kokemusta sosiaalityöstä. Eräs nainen kertoi erittäin sensitiivistä tarinaa siitä, miten sosiaalityö tuki häntä vaikeassa elämäntilanteessa kauan sitten, kun hänellä oli ”mieli kipeä” ja hän on kiitollinen siitä. Perhetyö ja kotikäynnit tulivat esille parissa naisen tarinassa. Eräs nainen kertoi, että hänellä on ollut vaikeata pyytää nykyään apua sosiaalityöltä.

”Nyt mä en käy sosiaalikeskuksessa. Enkä halua saada sosiaalikeskuksesta apua. Siksi se on niin vaikeata. Se on vaikeata, kun pitää täyttää paljon papereita ja he kysyvät. Tuntuu, kun olisi varas. Minä pyydän jotakin ja tunnet itseni pahaksi. Siksi en halua käydä nyt siellä....”

Ensimmäisessä tarinassa, jossa nainen sai apua sosiaalityöltä, kun hänellä oli ”mieli kipeä” näkyy huolenpitosuhde (Juhila 2012). Ensimmäisessä tarinassa sosiaalityö on pitänyt huolta naisesta vaikeassa elämäntilanteessa. Toisessa tarinassa, jossa nainen ei halua saada sosiaalikeskuksesta, naisen on vaikeata kysyä sosiaalityöltä apua, sillä hänet voidaan nähdä negatiivisessa valossa. Hän voi pelätä, että ei tule kohdatuksi hyvin asioidessaan sosiaalityössä. Hän voi pelätä, että sosiaalityöntekijät ovat liian kontrolloivia (vrt. Juhilan liittämisen- ja kontrollisuhte, Juhila 2012) ja voivat käyttää valtaansa väärin.

Toinen analyysissa noussut teema oli kokemukset sosiaalityön palveluista tai sosiaalityön kohtaamisesta. Kokemukset sosiaalityöstä ovat olleet naisilla pääosin hyviä. Sosiaalityö on aina auttanut kertovat pari naista. Joillakin naisilla on ollut kokemusta sosiaalityöstä vuosia sitten.

”On ollut hyvää palvelua. Monesti on ollut hyvää palvelua, mutta nyt en tiedä. Ennen, kun minä menin, oli hyvää palvelua.”

”Ihan hyviä (kokemuksia) oikeastaan. Kun muutin Suomeen, niin ensimmäinen asunto. En osannut itse etsiä asuntoa, niin sosiaalityöntekijä ehdotti asuntoa ja hänen kauttaan sain sen. Ihan hyviä, mukavia ihmisiä siellä.”

Maahanmuuttajabarometrin mukaan naiset ovat olleet aika tyytyväisiä sosiaalityön palveluihin. Monilla vastaajilla ei ollut tutkimusvuoden aikana ollut kokemusta sosiaalityöstä. Verrattuna esimerkiksi työnhaku- tai asumispalveluihin, sosiaalitoimiston palveluihin oltiin enemmän tyytyväisiä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.) Myös tässä tutkimuksessa sosiaalityöhön liittyen oli enemmän positiivisia kokemuksia kuin kriittisiä kommentteja, vaikka kaikilla ei ollut kokemusta hyvästä palvelusta tai autetuksi tulemisesta.

Kolmas analyysissä noussut teema liittyy sosiaalityön tehtävään. Naiset, joilla ei ollut paljon kokemusta sosiaalityöstä pohtivat sosiaalityön tehtävää. Kysyin niiltä naisilta, joilla ei ollut sosiaalityön kokemusta, miten he määrittelisivät sosiaalityön tehtävän. Eräs nainen kertoi, että sosiaalityön tehtävä on vaikea. Toinen kertoi, että jos Kela ei auta, niin sosiaalityö auttaa silloin. Eräs nainen kertoi, että työ on arvostettavaa ja aputyötä. Eräs nainen kertoi, että ei ole saanut apua sieltä (viittaa sosiaalitoimeen), vaikka on pyytänyt. Tuntui siltä, että jos sosiaalityö ei ole ollenkaan tuttu, niin on vaikeata määritellä, mitä kaikkea se tekee. Sosiaalityö voidaan kuvata vaativaksi asiantuntijatyöksi ja monesti sen päätökset voivat olla monella tavalla haasteellisia (Hänninen yms. 2017, 18). Ei ole yllättävää, että yksi naisista kuvasi sosiaalityön tehtävää vaikeaksi. Vaativa tehtävä ja joskus puutteelliset resurssit tai muut rajoitteet voivat rajoittaa auttamistyötä (esim. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019.) tai asiakas voi kokea muulla tavalla, ettei häntä ole autettu. Sosiaalityön määritelmän voi kiteyttää ammatilliseksi tavoitteelliseksi auttamistyöksi, vaikka on vaikeaa määrittää, miten arvostettavaa se on. (Hänninen yms. 2017, 17.) Suomessa sosiaalityöllä on oma korkeakoulukoulutus, jota arvostetaan. (esim. Ammattinetti 2019; Valvira 2019). Ei ole myöskään yllättävää, että Kelan palvelut tulivat esille joidenkin naisten haastatteluissa, kun he kertoivat sosiaalityöstä. Kelan sosiaalietuudet voivat olla sekoitettavissa sosiaalityön tukeen ja palveluihin. Kelan pitäisi ainakin toimeentulotuen yhteydessä tehdä yhteistyötä sosiaalitoimistojen kanssa.

Kysyin niiltä naisilta, joilla kokemusta sosiaalityöstä oli, ovatko he tavanneet tai tapaavatko he sosiaalityöntekijää. Miten usein he ovat tavanneet häntä? Eräs nainen kertoi, ettei tapaa sosiaalityöntekijää. Toinen nainen kertoi, ettei ole koskaan tavannut sosiaalityöntekijää, vaan asioinut kirjallisesti. Eräs naisista kertoi, että on tavannut pari kertaa sosiaalityöntekijän vuosia sitten, kun hän saapui Suomeen. Monet muut naisista kertoivat, että eivät tapaa sosiaalityöntekijää kovin usein, vaan tarpeen mukaan. Eräs naisista on tavannut sosiaalityöntekijää säännöllisesti parin tai kolmen kuukauden välein.

Eräs naisista tapasi sosiaalityöntekijän joka kuukausi muuttaessaan Suomeen, mutta nykyään asioi ainoastaan sosiaalitoimen kanssa Internetin kautta. Hänen mukaansa on nykyään vaikeata asioida kasvokkain. Eräiden naisten mielestä sosiaalityöntekijälle on helppoa saada aika, jos pyytää ajanvarausta. Pari naista kertoi, että on asioinut sosiaalityöntekijän kanssa enemmän puhelimitse kuin kasvokkain. Erään naisen kokemuksen mukaan hänet kutsuttiin sosiaalityöntekijän luokse usein, kun hän oli uusi Suomessa, mutta nykyään hän voi mennä varaamana ajan sosiaalityöntekijälle, jos hän tarvitsee apua.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) painotetaan sitä, että asiakkaalla on oikeus tulla kuulluksi tai olla mukana kertomassa omaa näkökantaansa hänelle tarjottaviin palveluihin. Tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa ovat esimerkiksi tästä syystä oleellisia ja myös sen takia, että saataisiin kaikki oleellinen tieto asiakkaan elämäntilanteesta ja pystyttäisiin tarjoamaan laadukasta sosiaalihuoltoa, mikä on määritetty asiakkaan oikeutena samassa laissa (em.). Sosiaalityön ydin on työntekijän ja asiakkaan kohtaamisissa (Juhila 2012), mitä ei pitäisi unohtaa, kun suunnittelee asiakastyöjaksoa ja tapaamisia asiakkaan kanssa.

Tässä osiossa on tuli analyysissa esille erilaisia yksittäisiä mielipiteitä, kokemuksia tai ajatuksia sosiaalityöstä ja on hankalaa yhdistää niitä, jonkin yhden teeman alle. Näitä naisten ajatuksia yhdistää se, että he miettivät tilanteita, jossa he pyytäisivät tai eivät pyytäisi sosiaalityöltä apua. Mahdollisesti tätä osiota kuvaa yhdistävänä teemana mielikuvat sosiaalityön avusta ja sen palveluista. Kysyin kaikilta naisilta, missä tilanteessa tai tilanteissa he pyytäisivät apua sosiaalityöltä. Eräs nainen, jolla ei ole kokemusta sosiaalityöstä kritisoi sitä.

”Haluan rahallista apua ja uuden kodin ja he sanoivat, että minun pitää mennä pois. Ei hyvä tämä sosiaalityö.”

Eräs nainen vastasi kysymykseeni, että hän ei ole varma missä tilanteessa hän voisi pyytää apua sosiaalityöltä.

Haastateltava: ”Niin, mikä esimerkiksi tilanne?”

Haastattelija: Niin ihan mikä tahansa sellainen missä tarvitsisit apua.

Haastateltava: En tiedä. Mut jos tulee sellainen tilanne, niin kyl mä varmaan pyydän.”

Eräät naiset, joilla ei ollut sosiaalityöstä kokemusta uskovat, että sosiaalityöstä voi pyytää apua kaikenlaisiin asioihin.

”Et oikeastaan kaikesta. Ihan mikä tahansa tilanne tulisi, niin minä uskaltaisin ja pyytäisin apua. Se olisi ensimmäinen askel, jos jotain ongelmia ilmenee jossain.”

”Minä uskon, että sosiaalityö auttaa kaikessa. Silloin kun olin uusi.. ”

Eräs nainen, joilla on ollut vähän kokemusta sosiaalityöstä, pyytäisi apua ensin muualta. Hän on kuullut sosiaalityöstä huonoja asioita.

”Tilanteessa, jossa en saa esimerkiksi apua muualta. Jos minulla on hätätilanne menisin ensiksi poliisin tai lääkärin luo. Riippuu tilanteesta. Sosiaalityöntekijän luo kääntyminen... En osaa sanoa. Olen kuullut aika huonoja juttuja heistä. He vievät lapset perheestä. Tällaiset huonot asiat.”

Lastensuojelun joissakin yhteyksissä oleva huono maine ”lasten viemisestä perheistä” tuli mainittua syyksi, miksi joskus sosiaalityöltä ei uskalleta pyytää apua. Lastensuojelusta asiakkailta on erilaisia kokemuksia ja siihen ovi liittyä pelkoa lasten joutumisesta kodin ulkopuolelle (esim. Yle 5.4.2016). Lastensuojelun Keskusliiton mukaan lastensuojelu voi herättää erilaisia tunteita ja yksi myytti, mikä lastensuojeluun liittyy, liittyy juuri huostaanottoihin (Vallinkoski Anja, 25.09.2017).

Jotkut naiset pyytäisivät apua sosiaalityöltä ruokaan, lasten asioissa, lasten harrastuksiin, asunnon vuokraan, asunnon löytämiseen tai tulkkausapua. Joillekin avun pyytäminen ei ole

itsestään selvää. Joku naisista kuvaa, että otti sosiaalitoimeen yhteyttä ainoastaan pahimman tilanteen sattuessa, mutta häntä neuvottiin, että sosiaalitoimelta voi pyytää apua myös niin sanottuihin tavallisiin arjen kysymyksiin. Eräs nainen kuvaa, että on vaikeata pyytää apua, kun tuntuu että sosiaalityössä arvostellaan häntä ja hänen elämäänsä, pyytävät täyttämään paljon lomakkeita, mutta apua ei aina saa. Sosiaalityöltä voi eräiden naisten mukaan pyytää apua elämän muutostilanteissa, jos esimerkiksi perheen tilanteessa tai taloudessa tapahtuu muutoksia.

”Kun perheen tulot muuttuvat. Menot ja tulot tulevat vähän tiukemmiksi. Ja sitten muuttuu jotain. Sosiaalityö auttaa.”

”Jos menot ovat enemmän kuin tulot. Tai jos lapsilla on jotain. Jos haluan jotain apua....”

Sosiaalityö voidaan ymmärtää muutostyönä, jossa pyritään tiettyyn muutokseen asiakkaan arjessa. (Pohjola, Laitinen & Seppänen ym. 2014, 14). Tällaisiin muutostilanteisiin monet naiset pyytäisivät apua. Erään naisen puheenvuorossa korostui paljon kontrollisuhde (Juhila 2012) ja sosiaalityöntekijöiden valta auttamistilanteessa, mikä voi myös estää se miksi sosiaalityöltä ei pyydetä apua. Pelätään myös sitä, että saadaan kielteinen vastaus. Tämä myös viittaa sosiaalityön mahdolliseen valta-asemaan verrattuna asiakkaan asemaan (Juhila 2012). Muutoin aika monet naiset kertoivat, että voivat pyytää sosiaalityöltä apua monissa eri tilanteissa.

Sosiaalityöntekijän osaamiskenttä on ideaalitalanteessa laaja ja sosiaalityöntekijä voi toimia asiakkaan tukena monenlaisissa tilanteissa (Hänninen yms. 2017, 14), mutta myös pitää ottaa huomioon, että tasavertaisessa asiantuntijuussuhteessa osapuolilla ei ole suurempaa asiantuntijuutta johonkin asiaan kuin toisella. Silloin myös asiakkaalla on työskentelyn kannalta tärkeää tietoa, eikä pelkästään työntekijä ole asian ekspertti (Juhila 2012, 137-138). Oli myös puheenvuoroja, joissa ei osattu kertoa, milloin voisi pyytää apua sosiaalityöltä, joka voi viitata siihen, ettei sosiaalityön palveluiden kenttä ole kovinkaan tuttu tai se voi olla kokonaan vieras.

Kati Turtiaisen (2011) tutkimuksessa puhuttiin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden riippuvuudesta sosiaalityöstä kotoutumisen alkuvaiheessa. Monet haastateltavat naiset

puhuivat siitä, että heillä on kokemusta siitä, kun he olivat uusia Suomessa, niin heitä autettiin esimerkiksi ensimmäisen asunnon kanssa tai neuvottiin, miten asiat toimivat Suomessa.

Monet naiset kertoivat, että heillä oli suhde sosiaalityöhön ainoastaan silloin, kun he vasta saapuivat Suomeen, mutta sen jälkeen he eivät ole olleet tekemisissä sosiaalityön kanssa.

Jotkut naiset suhtautuivat varsin kriittisesti sosiaalityöhön, sillä sieltä on heidän mielestään joko vaikeata saada apua tai avun pyytäminen ei ole helppoa.

Jotkut naisista puhuivat siitä, että mahdollisesti pyytäisivät apua sosiaalityöltä silloin kuin joku muuttuu heidän elämässään. Yleensä tämä muutos on negatiivinen. Esimerkiksi jos perheen talous muuttuu tiukemmaksi. Yhdessä sosiaalityön julkaisussa (Hänninen yms. 2017, 17.) puhuttiin siitä, että sosiaalityön keskiössä voivat olla elämän muutostilanteet. Joidenkin naisten haastatteluissa tuli selvästi esille, että jotain täytyy esimerkiksi arjessa muuttua, jotta olisi aihetta pyytää apua sosiaalityöltä. Yksi nainen kertoi, että hän uskalsi pyytää apua vasta pahimman sattuessa. Hänen mukaansa niin sanotussa normaalissa tilanteessa on vaikeata pyytää apua.

Merja Anis (2008) puhui tutkimuksessaan sosiaalityön välittäjäroolista eri kulttuureiden välissä. Sosiaalityö on tutkimukseni mukaan voinut olla tärkeässä perehdyttäjän asemassa, kun on vasta saavuttu Suomeen. Eräät naiset olivat kokeneet, että sosiaalityöntekijä on auttanut heitä paljon, kun piti oppia sitä, miten Suomessa asiat toimivat. Sosiaalityöntekijä on voinut myös tukea asioiden järjestämisessä, että arki olisi voinut alkaa pyörimään. Näitä kokemuksia on tutkimuksessani enemmän sellaisilla naisilla, joilla on kokemusta pakolaisuudesta. Minulle ei selvinnyt tutkimuksessa missä sosiaalityöntekijää tai –työntekijöitä on kohdattu. Onko heitä esimerkiksi kohdattu vastaanottokeskuksissa? Vai onko sosiaalityöntekijään otettu itse yhteyttä? Voi olla, että sosiaalityöntekijää on tavattu pakolaisille tai muille maahanmuuttajille tarkoitetuissa palveluissa, mutta voi olla, että osa naisista, jotka osallistuivat tutkimukseeni, itse ottivat yhteyttä sosiaalitoimeen.

Lähes kaikilla naisilla, joilla oli kokemusta sosiaalityöstä, on sosiaalityön kanssa kohtaaminen ollut enemmän hyvä kokemus kuin huono. Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman vuoden 2012 Maahanmuuttajabarometrin mukaan naiset olivat melko tyytyväisiä sosiaalitoimiston palveluihin (kuten toimeentulotuki). Tutkimuksen mukaan 60 % vastaajista ei kuitenkaan

ollut käyttänyt sosiaalitoiston palveluita viimeisen 12 kuukauden aikana. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.) Myös suurimmalla osalla tutkimukseeni osallistuvista naisista ei ollut viimeaikaista kokemusta sosiaalityöstä. Monet olivat asioineet viimeksi sosiaalityön kanssa monia vuosia sitten. Joku naisista puhui siitä, että sosiaalityön palvelut olivat parempia ennen, sillä ennen pääsi asioimaan sosiaalityön kanssa kasvokkain. Nykyään asiointi tapahtuu hänen mukaansa enemmän Internetin kautta tai lomakkeilla. Joillakin naisilla oli vielä kontakti sosiaalityöntekijään. Monet olivat ottaneet yhteyttä sosiaalityöntekijään kauan aikaa sitten, eivätkä olleet varmoja, onko heillä omaa sosiaalityöntekijää. Yksi naisista kertoi, että tapaa sosiaalityöntekijää säännöllisesti, mutta ei kovin usein.

Tutkimuksestani ei selviä ovatko naiset kohdanneet sosiaalityöntekijöitä ainoastaan sosiaalitoimistoissa vai myös muissa ympäristöissä. Sosiaalityöntekijät voivat työskennellä erilaisissa paikoissa, eikä ainoastaan kunnan palveluksessa (esim. Ammattinetti 2019). Tutkimuksestani ei myöskään tarkkaan selviä olivatko kaikki henkilöt, joita naiset kohtasivat sosiaalityöntekijöitä vai olivatko he voineet olla myös muita sosiaalialan ammattilaisia kuten sosiaaliohjaajia. Kelan palvelut oli myös mainittu pariin otteeseen haastatteluiden aikana. Ymmärretäänkö ne myös sosiaalityön palveluiksi? Olisi mielenkiintoista tietää, mitkä palvelut ymmärretään sosiaalityön palveluiksi ja mitkä taas rajataan sosiaalityön ulkopuolelle. Jotkut naiset nimesivät varsin konkreettisia arkeen liittyviä tilanteita, johon he pyytäisivät apua sosiaalityöltä kuten taloudellista tukea, apua lasten kanssa tai apua asumiseen liittyviin kysymysten kanssa. Yksi naisista kertoi, että sosiaalityö voi auttaa kaikessa.

Tutkimukseni mukaan eräät naiset suhtautuivat varauksella siihen kysymykseen, missä tilanteessa he pyytäisivät sosiaalityön apua. Yksi naisista kertoi, että ei uskalla pyytää sosiaalityöltä apua, sillä avun saaminen on tehty hankalaksi ja avunpyytäjään voidaan suhtautua hänen mukaansa huonosti. Toinen naisista kertoi, että ei ainakaan heti keksi tilannetta, missä voisi pyytää sosiaalityöltä apua. Kolmas naisista kertoi, että mieluummin kääntyy toisen viranomaisen puoleen, sillä on kuullut muilta huonoja kokemuksia sosiaalityöstä etenkin lastensuojelusta. Myös joillakin niistä naisista, jotka suhtautuivat sosiaalityöhön hyvin, oli omat pelkonsa avun pyytämisen suhteen, sillä ei oltu varmoja siitä kuuluuko tämä apu sosiaalityön tehtäviin.

Kysymykseni sosiaalityön tehtävästä niille naisille, joilla ei ollut kokemusta sosiaalityöstä, vaikutti olevan hankala vastattavaksi. Eräs naisista kertoi sosiaalityön tehtävän olevan vaikea. En ole varma tarkoittiko hän, että sosiaalityö voi olla vaativaa työtä, joka ajoittain voi olla haastavaa (Hänninen yms. 2017, 18). Ymmärsin hänen vastauksensa niin, ettei sosiaalityön tehtävä ole helppo. Toinen naisista kertoi, että jos Kela ei auta, niin sosiaalityö auttaa silloin. Ymmärsin, että hän tarkoitti, että sosiaalityö voi täydentää Kelan palveluita. Eräs naisista kuvaili sosiaalityötä arvostettavaksi aputyöksi. Hänelle oli tärkeätä, että on olemassa jokin tuki taustalla, vaikka ei itse sitä välttämättä tarvitsisi. Eräs nainen kertoi, että ei ole saanut apua sosiaalitoimesta pyytäessään. Hänen mukaansa sosiaalityö ei ole hyvä asia.

Tutkimuksessani ilmeni, että kysymys sosiaalityön kokemuksesta ei ole itsestään selvästi ymmärrettävissä. Sana ”kokemus” oli joillekin naisille hankalaa ymmärtää. En kysynyt heiltä suoraan, ovatko he asioineet koskaan sosiaalitoimessa tai olleet sosiaalityöntekijän vastaanotolla, vaan kysyin, että onko heillä kokemusta sosiaalityöstä. Tämän kysymyksen voi ymmärtää niin, että onko vastaaja kohdannut koskaan elämässään sosiaalityötä, mutta myös niin, että onko ollut koskaan sosiaalityön palveluiden piirissä. Tämän takia ei voi yksiselitteisesti sanoa, että kaikilla haastateltavilla, jotka vastasivat, on ollut kokemusta sosiaalityöstä, ovat olleet sosiaalityön palveluiden piirissä tai tavanneet koskaan sosiaalityöntekijää. Jotkut naiset ovat saattaneet ymmärtää kysymykseni kokemuksesta myös niin, että ovatko he tietoisia mitä sosiaalityö tarkoittaa.

Lähes kaikilla naisilla, joilla oli kokemusta sosiaalityöstä, on ollut kokemusta siitä, että heitä on autettu arjessa. Kokemukset avusta ovat yksilöllisiä. Apua on saatu erilaisiin arjen liittyviin asioihin. Yksi naisista oli epävarma siitä, että onko sosiaalityö auttanut häntä. Monien naisten elämässä sosiaalityön apu on ollut hetkellistä. Kukaan ei ainakaan kertonut, että hänellä on ollut tai on tarvetta pitkäaikaiseen apuun. Jotkut naisista pohtivat sitä, että voisivatko he enää kysyä sosiaalityöltä apua, sillä he ovat nyt asuneet pidemmän aikaa Suomessa. Yksi nainen pohti sitä, että on kuullut, että sosiaalitoimesta haetaan apua. Jotkut naisista vaikuttivat olevan epävarmoja siitä, missä tilanteessa voi pyytää apua sosiaalitoimesta ja voisivatko kaikki pyytää apua sieltä.

Seuraavana haastatteluteemana ovat odotukset ja toiveet sosiaalityötä kohtaan, jotka täydentävät naisten kertomuksia sosiaalityön kokemuksista sekä naisten käsityksistä sosiaalityöstä.

5.3. Odotukset ja toiveet sosiaalityötä kohtaan

Odotukset ja toiveet osiossa kysyin kaikilta tutkimukseen osallistujilta, miten he toivoisivat saavansa apua sosiaalityöltä. Halusin tietää, että onko naisilla odotuksia tai toiveita sosiaalityötä kohtaan. Lisäksi kysyin, onko avun pyytäminen tai avun saaminen hankalaa naisten mielestä ja onko sellaisia tilanteita, missä haastateltavat eivät pyytäisi apua sosiaalityöltä. Kaikki 18 haastateltavaa vastasivat tähän osioon. Tämä haastatteluissa noussut teema jäi jonkin verran avoimeksi, sillä huomasin, että monille tähän kysymykseen vastaaminen oli hankalaa. Tämän osion analyysiteemat ovat: toiveet sosiaalityötä kohtaan ja kriittiset näkemykset sosiaalityöstä. Nämä kaksi teemaa esiintyi välillä päällekkäin, sillä odotuksiin ja toiveisiin sosiaalityötä oli voinut liittyä kriittistä näkemystä sosiaalityötä kohtaan. Ensimmäinen analyysiteema käsitteli toiveita sosiaalityötä kohtaan. Yksi naisista vastasi konkreettisesti, mitä hän toivoisi sosiaalityöltä.

"H: Miten toivoisin saavasi apua sosiaalityöltä? Mihin tai minkälaista apua?"

V: Haluan uuden kodin.

H. Missä tilanteessa et pyydä apua sosiaalityöltä?

V: Minä asun yksin tyttäreni kanssa ja tarvitsemme apua uuden, mutta emme ole saaneet apua. Tosi ongelmakoti. Katso kuvia.

H: Näyttää kamalalta. Pitäisi tehdä remontti tai muuttaa toiseen asuntoon.

V: Joo.

H: Onko hankalaa pyytää apua? Tai saada apua?

V: On hankalaa."

(H=haastattelija, V=Vastaaja)

Hän ei osannut kertoa, missä tilanteessa hän ei pyytäisi apua sosiaalityöltä, vaan kertoi haastattelun aikana, ettei ole saanut sosiaalityöltä apua uuden asunnon etsintään tai remonttiin, sillä asunto ei ollut asumiskelpoinen. Hän myös kertoi, että avun pyytäminen tai saaminen on hänen mielestään hankalaa. Sosiaalityötä voidaan määritellä hyvinvointityöksi,

jonka päämääränä on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin lisääminen (Niemelä 2011, 13). Joskus hyvinvoinnin lisääminen voi tarkoittaa konkreettisia asioita yksilölle. Joillakin voivat puuttua arjestaan perusasiat, kuten turvallinen ja toimiva asuminen. Joillakin hyvinvointipuute voi liittyä johonkin enemmän abstraktiin asiaan kuten yleiseen tyytyväisyyden puutteeseen elämässä. Sosiaalityöntekijän on kohdattava erilaisia asiakkaiden tarpeita ja pyrkiä ”taistelemaan” asiakkaiden rinnalla, että sellaiset arvot kuten ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Talentia 2017, 6-7.) toteutuisivat asiakkaan arkielämässä sekä viranomaisasioinnissa.

Toinen tämän osion analyysiteema liittyy kritiikkiin sosiaalityötä kohtaan. Kritiikki liittyy osittain toive teemaan, mutta sen voi esittää myös omana teemana. Toinen naisista kritisoi myös sosiaalityötä., kun kysyin miten hän toivoisi saavansa apua sosiaalityöltä.

”Hmm. Jos esimerkiksi minä olen työtön ja minulla olisi tulona vain 500 euroa kuukaudessa. Toivoisin, että saisin pyytää yhden kerran rahaa/tukea sosiaalityöltä ja saisin sitä. Pitää aina pyytää ja kirjoittaa joka kuukausi, että anna rahaa ja anna rahaa. Työntekijöillä on koneet, mistä he näkevät kaikki asiakkaan tiedot ja historian. Miksi pitää täyttää papereita ja pyytää rahaa? Se on vaikeata.”

Hän kertoi, että on hankalaa saada apua, sillä joutuu aina pyytämään joka kuukausi apua uudestaan, vaikka oma elämäntilanne ei ole muuttunut. Sosiaalityön avun antamisen keinot ovat hänen mielestään byrokraattisia. Hänen mukaansa avun pyytäminen ei ole hankalaa ja hän ei pyytäisi apua sosiaalityöltä, jos hän olisi töissä ja hänellä olisi säännöllinen tulonlähde. Sosiaalityöhön kuuluu monesti eettistä harkintaa vaativia tilanteita. (Raunio 2009, 110). Joskus sosiaalityön päätös- ja harkintavalta voi olla laaja. Tässä naisen puheenvuorossa näkyy taas Kirsi Juhilan mainitsema sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen mahdollinen kontrollisuhde, jossa työntekijällä voi olla enemmän päätösvaltaa avun antamisesta tietyssä tilanteessa verrattuna asiakkaaseen, joka odottaa, saako hän apua, kun hän on täyttänyt tietyt lomakkeet vai voiko hän jäädä ilman apua.

Eräs nainen kertoi, että suhtautuu kriittisesti sosiaalityön apuun, sillä ikäihmisiä ei aina auteta tarpeeksi ajoissa, jos on esimerkiksi kalliita tarpeellisia lääkkeitä, joita pitäisi hankkia. Hän toivoo, että ikäihmisille olisi lääkekysymyksessä poikkeuspalveluita, sillä monesti ikäihmiset

tarvitsevan paljon lääkkeitä ja sukulaiset eivät pysty kustantamaan heille kaikkia näitä lääkkeitä. Vastaajan mielestä apua voi aina pyytää, mutta hän ei osannut arvioida, onko avun saaminen sosiaalityöltä taas hankala asia. Yksi tärkeä sosiaalityön arvo on henkilön kokonaisvaltainen huomioiminen ja voimavarat sekä myös sosiaalityön pyrkimys puolustaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta (Talentia 2017, 18-19; Talentia 2017, 20-21).

Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan pysty yksin tekemään päätöksiä siitä, että esimerkiksi ikäihmisiä autettaisiin enemmän lääkekustannusten kanssa. Siihen tarvitaan yleensä jokin ohjelma tai jopa muutoksia lainsäädännössä. Sosiaalityöntekijä kuitenkin tietää ja tuntee asiakkaittensa arkea ja haasteita, ja hän voi puhua niistä julkisesti yleisellä tasolla, jotta heräisi julkista keskustelua esimerkiksi ikäihmisten haasteista ja puutteista.

Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) on olemassa pykälä, jossa painotetaan sitä, että sosiaalityöntekijällä on velvollisuus tehdä rakenteellista sosiaalityötä. Se ei ole ainoastaan velvollisuus, mutta myös vaikuttamisväylä.

Yksi vastaajista kertoi, että toivoisi, että sosiaalityöntekijät tekisivät omaa työtään esimerkiksi ehkäisemällä aikuisten ihmisten yksinäisyyttä. Hänen mukaansa on vaikea kääntyä sosiaalityön puoleen, sillä hän on kuullut paljon huonoja kokemuksia sosiaalityöstä omilta tuttaviltaan.

”...Oikeasti sosiaalityöntekijöiden pitää tehdä omaa työtään. Järjestämällä enemmän mahdollisuuksia, minne ihmiset voivat tulla ja olla tekemisissä toisten ihmisten kanssa. Eli ei olla yksin kotona. Järjestämällä mahdollisuuksia ihmisten tavata toinen toistaan...”

”...Mutta ei ole paikkaa minne aikuiset tulisivat. Aika paljon aikuisia, jotka istuvat kotona. Työttömiä tai eläkkeellä. Ja nykyään heillä ei ole kenen kanssa puhua. Ei ole paikkaa, ei ole mahdollisuutta...”

Aikuisille henkilöille, joiden on vaarana jäädä kotiin, pitäisi haasteltavan mukaan järjestää enemmän toimintaa jossakin paikassa, missä voi käydä kodin ulkopuolella. Yksi oleellisista asiakastyöhän liittyvistä arvoista on osallisuuden edistäminen ja sen vastakohta voi olla syrjäytyminen, joka tulee mainituksi tässä puheenvuorossa (Talentia 2017, 16-17).

Yksinäisyys voi olla yksi syy syrjäytymiseen, jos se vaikuttaa henkilön aktiivisuuteen ja hyvinvointiin. Lisäksi ”kotiin jääminen” voi joskus olla negatiivista aikuiselle, jos se

tarkoittaa työttömyyttä tai muuta negatiivista ilmiötä, joka voi vaikuttaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Sosiaalitoimen on edistettävä myös aikuisten henkilöiden osallisuutta ja mahdollisuuksia ihmisten kohtaamisille.

Yksi haasteltava toivoisi sosiaalityöltä apua koulutuksen suhteen. Hän kertoo, että sosiaalityöntekijät ovat neuvoneet häntä, ettei tämä palvelu kuulu sosiaalityöhön.

”Toivoisin apua hiukan koulutuksen suhteen. Olen puhunutkin siitä sosiaalityöntekijän kanssa, mutta minulle on tavallaan sanottu, ettei se ole heidän erikoistumisensa, että auttaa siinä koulutuksen hankkimisessa ja semmoisisissa...”

Yksi sosiaalityön arvoista on kokonaisvaltaisuus (Talentia 2017, 18-19). Kaikenlaiset ihmisen elämän osa-alueet pyritään ottamaan työskentelyssä huomioon. Sosiaalityön ammatillisen osaamisen kenttä ei ole suppea (Hänninen yms. 2017, 14), mutta on tiettyjä osaamisalueita, mihin sosiaalityöntekijän osaaminen ei riitä. Työvoimatoimistolla tai erilaisilla koulutusorganisaatioilla voi olla enemmän tietoa koulutuksen ja kouluttautumisen suhteen, vaikka sosiaalityöntekijä voi myös auttaa asiakasta saamaan tietoa siitä.

Pari haasteltavaa ei kertonut mitään erityisiä toiveita sosiaalityötä kohtaan, vaan sosiaalityö voi auttaa heidän mielestään kaikessa tai sosiaalityö voi auttaa monessa asiassa.

”Kyl mä uskon et ne auttaa kaikessa.”

“They are doing very good. Or they are helping a lot. I never faced any problem with a social worker. They’re quite nice and good workers in Finland.”

Toisen haasteltavan mielestä avun saaminen ja avun pyytäminen eivät ole hankalia asioita.

Toisen mielestä ne taas voivat olla hankalia asioita, etenkin silloin kun pitää pyytää rahallista apua. Viisi haasteltavaa kertoi, ettei heillä ole toiveita sosiaalityötä kohtaan.

”En mä tiedä. Nyt tällä hetkellä ei mitään.”

”Tällä hetkellä saa apua nopeasti ja se on hyvä. Ei ole mitään lisättävää.”

”Minä saan työstäni palkkaa. Ei ole mitään.”

”Nyt kaikki on hyvin. Mitä toivoisin, se on siellä jo.”

”Niin kauan, kun oon asunut täällä, niin sosiaalityö on auttanut. Erilaisissa tilanteissa.”

Kahdella haasteltavista ei ollut toiveita sosiaalityötä kohtaan, sillä tällä hetkellä asiat ovat hyvin. Yhdellä haasteltavista ei ole toiveita sosiaalityötä kohtaan, niin kauan kun hänellä on työpaikka ja säännölliset tulot, mutta hän lisää, että jos tapahtuu jotain odottamatonta, kuten työpaikan menettäminen tai taloudellisen tilanteen huonontuminen, niin hän toivoo apua sosiaalityöltä. Yksi haasteltavista kertoo, että hänellä ei ole toiveita sosiaalityötä kohtaan, sillä sosiaalityö on auttanut aina, ja toinen haasteltavista kertoo, ettei ole toiveita, sillä apua saa nykyään nopeasti. Nämä puheenvuorot voivat kertoa siitä, että sosiaalityöhön ollaan aika tyytyväisiä ja erikoisempaa kritiikkiä ei haluta ilmaista. Myöskään maahanmuuttajabarometrissa sosiaalipalveluiden kohdalla eivät vastaajat ilmaisseet paljon tyytymättömyyttä sosiaalipalveluita tai työntekijöitä kohtaan (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012). Toisaalta nämä puheenvuorot voivat kertoa siitä, että ei olla varmoja siitä, mitä sosiaalityölle ja sen palveluille kuuluu nykyään, niin on vaikeata esittää mitään erityisiä toiveita. Maahanmuuttajabarometrissakin (em.) monet vastaajat eivät olleet tekemisissä sosiaalipalveluiden kanssa viimeisen vuoden aikana tai ainakaan asioineet sosiaalitoimistossa.

Parilla haastateltavalla oli yleisluonteisia toiveita sosiaalityölle.

”Kyllä minä toivon. Apua ihmisille.”

”Aikaisemmin sosiaalityöllä oli paljon järjestystä ja paljon tavattiin. Kun uusi ihminen tuli. Mutta nyt ei ole näin. Minä toivon, että olisi samoin kuin aikaisemmin.”

Yhden haastateltavan mielestä on tärkeätä, että sosiaalityö auttaa kaikkia ihmisiä. Toinen taas toivoo, että sosiaalityöntekijöillä olisi nykyään enemmän aikaa tavata ihmisiä, jotka tarvitsevat sosiaalityön apua etenkin, jos on uusi Suomessa. Hänen mukaansa ennen sosiaalityössä oli enemmän järjestystä kuin nykyään. Toivotaan, että sosiaalityö tekisi omaa työtään ja edustaisi sosiaalista oikeudenmukaisuutta kohdatessaan erilaisia ihmisiä ja olemalla auttamisorganisaatio, minkä puoleen voi tarvittaessa kääntyä. (Talentia 2017, 20-21.)

Pari haasteltavaa uskoo, että sosiaalityö auttaa monissa asioissa elämän eri tilanteissa. Sosiaalityötä verrataan oveen, johon voi koputtaa, jos on jotakin avuntarvetta tai tuttuun henkilöön, joka lohduttaa, kun elämä muuttuu hankalaksi.

”Elämä on sellaista et kaikkea voi tapahtua, missä ja milloin vain. Ja esimerkiksi kaikki mikä liittyy lapsiin. Jos perhe ei esimerkiksi pysty ostaa lapselleen jotain tiettyä juttua, koska talous on niin tiukkaa, niin sit kuitenkin autetaan sieltä suunnasta. Eli periaatteessa se on sellainen ovi mihin voi aina koputtaa ja pyytää jos jotain ilmenee.”
”Silloin kun sosiaalityö auttaa, niin kaikki on hyvin. Se on hyvä lähellä. Samoin kuin tuttu tai perhe. Se lohduttaa. Kun minulla paljon suruja ja itkettää, niin se lohduttaa samoin kuin perhe. Minä aina kiitän sosiaalityötä.”

Tässä puheenvuorossa sekoittuvat sekä kumppanuussuhde että huolenpitosuhde. Sosiaalityö toimii sekä yhdessä asiakkaan kanssa että voi toimia tärkeänä voimavarana tiukassa tilanteessa (Juhila 2012). Lisäksi niissä tulee esille vahvasti asiakkaan kunnioittamisen teema, joka on yksi sosiaalityön tärkeistä eettisistä periaatteista. Asiakkaan tilanteen kunnioittaminen ja antaminen hänelle tilaa tulla autetuksi ja ottaa apua vastaan herättää asiakkaassa turvallisuuden tunnetta. (Talentia 2017, 20-21.)

Viisi naisista ei osannut kertoa, missä tilanteessa he eivät pyytäisi apua sosiaalityöltä. He kertoivat, että sosiaalityöltä voi pyytää aina apua tai ei ole kysymystä minkä kanssa ei pystyisi kysymään apua sosiaalityöltä. Kaksi naista kertoi, että jos heillä on töitä, niin he eivät kääntyisi sosiaalityön puoleen. Kaksi naista kertoi, että he eivät tällä hetkellä uskalla pyytää sosiaalityöltä apua, sillä he pelkäävät, että heidän asiansa eivät kuulu sosiaalityölle. Yksi naisista kertoi, että ottaisi sosiaalityöhön yhteyttä pahimman sattuessa. Kaksi naista kertoi, että ei pyydä apua silloin kun hänen elämässään kaikki on hyvin. Yksi naisista taas pohti sitä, että hankalassa tilanteessa mieluummin ottaisi yhteyttä johonkin toiseen viranomaiseen kuin sosiaalityöhön, sillä hän on kuullut sosiaalityöstä huonoja kokemuksia. Sosiaalityö on ongelmanratkaisutyötä (esim. Sosnet 2003) ja siihen liittyvä avun pyytäminen liittyy usein johonkin ongelmaan tai haasteeseen arjessa. Ei ole yllättävää, että monet naiset vastasivat, että eivät pyytäisi apua sosiaalityöltä, kun kaikki on hyvin tai pyytäisivät apua vasta silloin, kun jotain sattuu. Jotkut ovat epävarmoja siitä, pystyvätkö he ylipäättään pyytämään apua sosiaalityöltä, sillä he pelkäävät, että he kysyvät apua väärästä paikasta tai he eivät ole

oikeutettuja johonkin apuun. Sosiaalityöntekijöiden viranomaisasema ei myöskään tee avun pyytämisestä helpompaa, sillä siitä voi syntyä kynnys avun pyytämiselle.

Toiveet ja odotukset jotakin kohtaan voivat olla henkilökohtaisia asioita tai yleisiä asioita, niin kuin tässä tutkimuksessa on tullut esille. Kun itse tein selvitystä maahanmuuttajanaisten keskuudessa harjoittelupaikkaani vuoden 2018 puolella, selvisi siinä, ettei naisilla ollut erityisiä toiveita sosiaalityötä kohtaan. Tämä kysely oli toistoa vuoden 2017 amk-opiskelijoiden laatimalle kyselylle, jossa kysyttiin yleisiä sosiaalityöhön liittyviä asioita kadulla. Amk-opiskelijoiden tutkimuksessa kysymykseen toiveista sosiaalityötä kohtaan monet vastasivat yleisellä tasolla tai sitten jättivät vastaamatta tähän kysymykseen. Myös henkilökohtaisia toiveita esitettiin jonkin verran. (Sarelainen 2018; Hulkkonen yms. 2017). Toiveet sosiaalityötä kohtaan -kysymyksen voi ymmärtää monella tavalla, sillä se voi liittyä yleiseen toiveeseen sosiaalityötä kohtaan, kuten mitä sosiaalityössä on parannettavaa palveluissa tai miten sosiaalityöntekijän työtä on kehitettävä tai se voi liittyä johonkin henkilökohtaiseen tilanteeseen, kuten miten vastaajaa toivoisi, että sosiaalityö auttaisi häntä.

Tutkimuksessani tuli esille sekä joitakin yleisluontoisia toiveita että joitakin henkilökohtaisia toiveita. Kolmella haasteltavalla oli ollut yleinen toive sosiaalityötä kohtaan. Toinen haastateltava toivoi, että sosiaalityö auttaisi ihmisiä ja toinen toivoi, että sosiaalityöntekijöillä olisi aikaa tavata asiakkaita niin kuin ennen. Kolmas haastateltavista toivoi, että sosiaalityö keskittyisi tekemään omaa työtään esimerkiksi ehkäisemällä aikuisten yksinäisyyttä. Yhdellä naisella oli konkreettinen henkilökohtainen toive sosiaalityötä kohtaan, jossa hän toivoi apua asumisen suhteen. Yksi nainen toivoisi tukea sosiaalityöltä koulutuksen suhteen.

Jotkut haastateltavat kritisoivat sosiaalityötä, sillä sosiaalityö voi olla byrokraattinen tai he ovat kuulleet siitä huonoja asioita tai itse kokeneet, ettei sosiaalityö ole heitä auttanut, toisten mielestä taas ei ole erityisiä toiveita, sillä sosiaalityö voi auttaa monessa asiassa tai kaikessa. Viidellä haastateltavista ei ollut erityisiä toiveita sosiaalityötä kohtaan tällä hetkellä tai ainakaan silloin, kun asiat pysyvät muuttumattomina, mutta osa heistä toivoi apua sosiaalityöltä, jos asiat menevät heidän elämässään huonompaan suuntaan. Jollakin haastavalla ei ollut toiveita sosiaalityötä kohtaan, sillä he ovat tyytyväisiä, miten asiat toimivat nyt.

Se, että ei ole erityisiä toiveita sosiaalityötä kohtaan voi liittyä moneen eri syyhyn.

Haastateltavilla ei ole mahdollisesti paljon kokemusta sosiaalityöstä, joten heidän on vaikeaa vastata, mitä he toivoisivat siltä. Sosiaalityön kokemusta voi olla ollut kauan sitten, kun henkilö on vasta saapunut Suomeen, mutta ei ole ollut lähiaikoina mitään kokemusta sosiaalityöstä tai kokemusta on erittäin vähän. Lisäksi vastaajat voivat olla vastaushetkellä tyytyväisiä joko omaan tilanteeseen tai sosiaalityöhön, eikä myöskään keksiä vastaushetkellä mitään erikoisia toiveita sosiaalityötä kohtaan. Sosiaalityö voi olla myös vieras käsitteenä tai palveluna, jos vaikka on ollut ainoastaan kokemusta joskus maahanmuuttopalveluista, mutta ei hahmota mitä kaikkea sosiaalityö voi olla tai missä palveluissa sosiaalityöntekijä toimivat ja mitä palveluita sosiaalityöntekijät voivat tarjota. Sosiaalityö voidaan hahmottaa esimerkiksi erilaisten tukien kautta ja myös mieltää Kelan palveluna. Tällöin voi olla hankalaa esittää toiveita sosiaalityötä kohtaan.

Kiinnostava kysymys oli myös, milloin vastaajat eivät pyytäisi apua sosiaalityöltä. Osalle naisista tämä kysymys osoittautui hankalaksi vastata. Osa naisista vastasi, etteivät keksi kysymystä, mihin he eivät pystyisi pyytämään apua sosiaalityöltä. Jotkut naisista kertoivat, etteivät pyydä apua silloin kun heidän elämässään kaikki on hyvin tai kun heillä on töitä. Yksi nainen kertoi, että ottaa yhteyttä sosiaalityöhön vasta pahimman sattuessa ja toinen kertoi, että mieluummin ottaa yhteyttä johonkin muuhun viranomaiseen, sillä hän oli kuullut huonoja kokemuksia sosiaalityöstä. Oli myös naisia, jotka pohtivat sitä, että avun kysyminen sosiaalityöltä on vähän pelottavaa, sillä he pelkäävät sitä, että voivat saada kielteisen vastauksen tai heille kerrotaan, että heidän asiansa eivät kuulu sosiaalityölle.

Sosiaalityö hahmottui naisten mielessä sellaiselta asialta, jolta toisaalta voi pyytää aina apua, ainakin kun jotakin huonoa tapahtuu elämässä, mutta toisaalta voi olla vaikeata pyytää apua tai avun pyytäminen voi vaatia uskallusta. Sosnetin (2003) sosiaalityön määritelmässä mainitaan sosiaalityön rooli sosiaalisten ongelmien arvioimisessa ja ratkomisessa. Sosiaalityö ei ole aina apua tavallisiin jokapäiväisiin asioihin, vaan siinä arvioidaan tuen tarve sekä henkilön kokonaistilanne. Sosiaalityö on voi olla toisaalta kaikille, sillä sosiaalityötä on tarjolla kaiken ikäisille henkilöille lapsista vanhuksiin, mutta toisaalta sen antamaa apua ja palveluita säätelevät laki ja erilaiset asetukset (esim. Valvira 2019). Sosiaalityötä jotkut

asiantuntijat kuvaavat vaativaksi asiantuntijatyötyöksi, johon voi kuulua monesti eettisesti haastavaa pohdintaa (Hänninen ym. 2017, 18). Sosiaalityöntekijät eivät työskentele usein helpompien asioiden äärellä, vaan sosiaalityön avun tarve alkaa jostakin pienemmästä tai isommasta ongelmasta, jota sitten yhdessä asiakkaan kanssa pyritään ratkaisemaan. Keskeisiä ovat asiakkaan ja työntekijän väliset vuorovaikutustilanteet ja heidän välisensä vuorovaikutussuhde (esim. Juhila 2012).

6. Johtopäätökset

Tutkimuksen viimeisessä osassa keskityn tutkimukseni päätelmiin, pohdintaan tutkimuksen luotettavuudesta sekä pohdintaan mahdollisista jatkotutkimuksista.

6.1. Tutkimuksen päätelmät

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli kerätä monipuolisesti kokemuksia, mielipiteitä ja odotuksia sosiaalityötä kohtaan maahanmuuttajanaisten näkökulmasta. Tutkimustehtäväni oli tutkia, mitä sosiaalityö merkitsee maahanmuuttajataustaisille naisille ja millä tavalla he selittävät sosiaalityötä. Mitä merkityksiä he antavat sosiaalityölle? Lisäksi tutkin, mitä odotuksia tai mielipiteitä maahanmuuttajataustaisilla naisilla sosiaalityötä kohtaan on.

Tutkimukseeni osallistui 18 maahanmuuttajataustaista naista, jotka olivat kotoisin 9 eri maasta. Sosiaalityötä he selittivät useimmiten omien kokemusten kautta. Ne naiset, joilla ei ollut sosiaalityön kokemusta, selittivät sosiaalityötä sen perusteella, miten he itse ymmärsivät sosiaalityön tai mitä he ovat kuulleet siitä. Sosiaalityötä selitettiin enemmän positiivisten mielikuvien kautta, mutta myös kriittisiä näkemyksiä sosiaalityöstä tuli esille. Sosiaalityö ei ole ainoastaan positiivisen auttajan roolissa, vaan siihen voi liittyä pelon tunnetta. Pelkoa siitä, ettei tule autetuksi tai pelkoa tiettyä sosiaalityön roolia kohtaan, kuten sosiaalityön holhoavaa roolia lastensuojelussa. Lähes kaikki naiset pitivät sosiaalityötä tärkeänä työnä, vaikka se, mitä kaikkea sosiaalityö tekee tai missä kaikkialla sosiaalityö voi toimia, ei ollut monellekaan naiselle tuttua. Isolla osalla naisista oli kokemusta maahanmuuttajille tarkoitetuista palveluista ja sitä kautta kosketusta sosiaalityöhön. Monilla naisilla kohtaaminen sosiaalityöntekijän kanssa tapahtui silloin, kun he olivat vasta saapuneet Suomeen, mutta sen jälkeen ei ole ollut tai ollut vähän kontaktia sosiaalityöhön.

Tutkimukseni aineistosta nousi kymmenen teemaa, joiden alle luokittelin analyysistä nousseita löydöksiä. Yksi teema oli sosiaalityö auttamistyönä. Yleisin toive sosiaalityötä kohtaan oli auttaminen silloin, kun elämässä tai arjessa jokin alkaa mennä huonommin tai muutoin tarvitaan sosiaalityön apua. Sosiaalityötä monet naisista kuvailivat auttajatahona, joka voi auttaa tai tukea muutoksen keskellä. Yleensä tämä muutos on negatiivinen. Yksi teema oli toiveet sosiaalityötä kohtaan. Naisilla ei ollut tämän tutkimuksen puitteissa erityisiä

toiveita tai oletuksia sosiaalityötä kohtaan, paitsi yksittäisiä yleisluonteisia tai henkilökohtaisia toiveita, joita olen kuvannut tämän tutkimuksen analyysi- ja pohdintaosioissa. Tutkimuskysymys odotuksista sosiaalityötä kohtaan jäi tutkimuksessani avoimeksi, sillä en saanut kerättyä tämän kysymyksen alle paljon vastauksia, sillä usein vastaus oli, että toiveita tai odotuksia ei ole tai ei osata sanoa toiveita sosiaalityötä kohtaan.

Monilla haasteltavilla ei ollut erityisiä toiveita sosiaalityötä kohtaan. Jotkut toivoivat apua sosiaalityöltä, jos heidän elämässään tapahtuisi jokin muutos. Monet haasteltavista kertoivat, etteivät toivo sosiaalityöltä tällä hetkellä mitään, sillä tällä hetkellä heillä kaikki on hyvin. Toiveiden esittäminen sosiaalityölle ei vaikuttanut helpolta aiheelta vastata. Ymmärsin, että monella ei ollut erityisiä toiveita, sillä heillä ei ole ollut kokemusta sosiaalityöstä lähiaikoina. Pari haasteltavaa esitti yleisluonteisia toiveita sosiaalityölle kuten apua ihmisille. Toivottiin myös sitä, että sosiaalityö keskittyisi tekemään omaa työtään kuten ehkäisemään aikuisten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Sosiaalityötä myös kannustettiin tapaamaan asiakkaita enemmän kuin ennen.

Yksi tutkimuskysymykseni oli: miten naisten kuvaukset sosiaalityöstä ovat samanlaista tai erilaista verraten yleiseen suomalaisen sosiaalityön määrittelyyn. Yksi teema, joka nousi tutkimuksessani, liittyy mielikuviin sosiaalityön avusta ja sen palveluista sekä tähän liittyvä toinen teema, sosiaalityön selittäminen sen palveluiden tai tuen kautta. Tähän kysymykseen vastaaminen on hankalaa, sillä naiset selittivät sosiaalityötä enemmän omien kokemusten kautta kuin esimerkiksi sosiaalityön palveluiden kautta. Lisäksi sosiaalityöllä Suomessa ei ole olemassa yhtä määritelmää, vaikka on olemassa Sosnetin vuonna 2003 vahvistettu sosiaalityön määritelmä. Naisten kuvausten perusteella samankaltaisuuksia Sosnetin määritelmään ovat, että sosiaalityö on auttamistyötä ja siihen liittyy jonkinlainen tavoite muutostyöhön. Lisäksi sosiaalityö tukee ihmisiä arjessa, erilaisissa arjen ongelmatilanteissa. Sosiaalityötä on sekä yksilöille että perheille, ja sosiaalityö on ammatillista toimintaa. Sosiaalityötekijä on usein viranomainen.

Kaksi teemaa liittyvät läheisesti kokemuksiin sosiaalityöstä. Nämä teemat ovat: kokemuksia sosiaalityön palveluista ja kohtaamisista sekä sosiaalityön auttamistyön luonne. Sosiaalityötä kuvattiin useimmiten oman kokemuksen kautta. Useat haastateltavat kertoivat

kohtaamisistaan sosiaalityön tai sosiaalityöntekijän kanssa, kun he olivat vasta saapuneet Suomeen. Sosiaalityö on tukenut heitä kotoutumisessa. Sosiaalityötä on kuvattu tahona, joka auttaa Suomeen saapuneita henkilöitä heidän kotoutumisprosessinsa aikana.

Sosiaalityöntekijä voi esimerkiksi auttaa samaan tietoa siitä, miten Suomessa asiat toimivat ja neuvomaan arjen järjestämisessä.

Sosiaalityötä kuvattiin enemmän positiivisten mielikuvien kautta. Sosiaalityötä kuvattiin auttavaksi tahoksi, joka auttaa, kun elämässä ei kaikki suju mutkattomasti. Kerrottiin, että sosiaalityö voi auttaa erilaisissa elämän tilanteissa tai arjen asioissa, kuten perheen kanssa, työttömyyden sattuessa, omien resurssien ollessa riittämättömiä. Sosiaalityötä kuvattiin myös arvostetuksi auttamistyöksi. Kaikki vastaajat kuvailivat sosiaalityötä tärkeäksi työksi, myös ne haastateltavat, joilla ei ollut kokemusta tai paljon tietoa sosiaalityöstä. Sosiaalityön tehtävää kuvailtiin vaikeaksi. Aineistosta noussut teema sosiaalityön tehtävästä liittyy läheisesti näihin pohdintoihin.

Jotkut vastaajista korostivat sitä, että eivät nykyään tarvitse sosiaalityön apua, sillä nykyään he ovat työelämässä tai heidän asiansa ovat muulla tavalla hyvin. Sosiaalityötä selitettiin enemmän ongelmien kautta. Tällä tarkoitan sitä, että haastateltavat kuvailivat sosiaalityötä sellaiseksi tahoksi, joka auttaa erilaisissa elämän ongelmatilanteissa. Toisaalta sosiaalityö auttaa kaikkia, mutta sosiaalityön apu ei ole kaikenlaisia tilanteita varten, vaan sosiaalityö auttaa enemmän hädässä olevia tai erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä. Sosiaalityöltä avun pyytäminen ei vaikuta haasteltavien mukaan itsestään selvältä asialta ja aina se ei ole helppoa.

Kriittistä näkemystä sosiaalityöstä esitettiin myös. Yksi aineistosta noussut teema on kriittiset näkemykset sosiaalityötä kohtaan. Naiset kertoivat, että avun saaminen sosiaalityön kautta voi olla byrokraattista. Avun pyytäminen sosiaalityön kautta voi olla pelottavaa, kun ei aina tiedä mitä siitä seuraa tai sitten ei olla varmoja onko oikeutettu apuun. Sosiaalityön apu ei ole automaattista. Sieltä ei erään haasteltavan mukaan aina saa apua. Sosiaalityöhön voi liittyä myös negatiivisia mielikuvia kuten negatiivisia kokemuksia lastensuojelutoimesta. Sosiaalityöltä avun pyytämisen suhteen olivat osa haasteltavista mielteliäitä.

Teema sosiaalityön yleisestä tehtävästä tai sosiaalityön luonteesta näkyi tuli jonkin verran aineistossani esille. Sosiaalityötä ammattina tai palveluna ei kuvattu kovinkaan tarkasti. Jotkut haasteltavista kuvasivat, että sosiaalityö voi toimia eri paikoissa kuten sosiaalitoimistoista ja terveysasemilla. Maahanmuuttajille suunnatut palvelut mainittiin monessa haastatteluissa. Jotkut haastateltavat mainitsivat Kelan palvelut. Eräs haasteltava kuvasi, että sosiaalityön palvelut voivat täydentää Kelan palveluita. Sosiaalietuudet yhtenä sosiaalityön tukimuotona mainittiin monissa haastatteluissa. Perhepalvelut sekä lastensuojelu mainittiin yksittäisinä sosiaalityön toimina. Vaikutti siltä, että sosiaalityöntekijän ammatti ja mitä sosiaalityöntekijän työhön kuuluu, ei ole aivan selkeä asia. Toisaalta sosiaalityöntekijänä voi toimia monissa erilaisissa tehtävissä sekä organisaatioissa ja sosiaalityön palveluiden kirjo voi olla laaja, sillä palvelujärjestelmät ainakaan isoimmissa Suomen kaupungeissa eivät ole aina selkeitä.

Maahanmuuttajanaiset ovat tutkimukseni kohderyhmä ja olen pyrkinyt tutkimuksessani olla tekemättä oletuksia kohderyhmästäni. Salla Tuori kirjoittaa tutkimuksessaan, että voi olla vaarallista käyttää termiä maahanmuuttajanaiset, jos vaarana on, että ryhmään liittyy tiettyjä ominaisuuksia tai yleistyksiä kyseenalaistamatta niitä (ed. 158). On kuitenkin mielekästä pohtia tutkimukseni tuloksia naisnäkökulman kautta. Tutkimukseni kohderyhmää yhdistää kokemus maahanmuutosta ja kotoutumisesta ja tämä teema nousi tutkimuksessani esille. Lisäksi teemat sosiaalityön huolenpitoroolista yhteiskunnasta voi liittää naiseuden teemaan, sillä perinteisesti huolenpitorooli on kuulunut eri kulttuureissa naisille. Se mikä tekee tulokset nais erityisiksi voi olla myös se, että tuloksissa on tullut esille sosiaalityön roolia pohdittaessa myös perheteema ja huolehtiminen sekä huoli läheisistä tai perheestä, mitkä asiat voivat perinteisesti kuulua erilaisten naisten arkeen.

6.2. Tutkimuksen luotettavuus

Hyvä ennakkoon valmistautuminen voi parantaa haastatteluiden laatua. Haastatteluiden laatu voi vaikuttaa kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuteen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184-185). Ennen haastatteluja minulla oli valmis teemahaastelurunko ja sen kautta mietittynä teemat, mistä haastateltavien kanssa halusin keskustella. Minun olisi pitänyt kuitenkin miettiä tarkemmin mahdollisia lisäkysymyksiä, mitä olisin voinut kysyä haastateltavilta

haastatteluiden aikana etukäteen. Olin haastatteluihin muuten valmistautunut hyvin. Nauhuri, joilla nauhoitin haastatteluja, oli käyttövalmis ja minulla oli tulostettuna monta kappaletta haastattelurunkoa, joita käytin apuna haastatteluissa. Haastattelut sujuivat aika tasaisesti ja varsin sisällöltään strukturoidusti. Nauhoitettu aineisto oli laadultaan hyvää. Olin varannut kaikkiin haastatteluihin aikaa yhtä paljon, mutta haastattelut olivat eri pituisia.

Olen pyrkinyt mahdollisimman tarkkaan aineiston litterointiin. Kuuntelin nauhoituksia lause kerrallaan ja kirjoitin mahdollisimman sanatarkasti ylös, mitä haasteltava, tulkki tai minä olen haastattelun aikana sanonut. Nauhoitetussa aineistossa ei ollut ongelmaa ymmärtää, mitä itse tai toinen oli sanonut. Aloin litteroimaan haastatteluja aina haastattelupäivän seuraavana päivänä, kun tilanne oli vielä minulla mielessä. Litteroin pari haastattelua kerralla, sillä se oli aika pitkä prosessi. Ainoastaan litteroinnista jäi pois ne kohdat, jotka tulkki oli haastateltavalle kääntänyt hänen omalla äidinkielellään, esimerkiksi somaliksi tai arabiaksi ja haasteltava oli vastannut samalla kielellä. Pystyin litteroimaan vain ne haastattelun kohdat, jotka olivat suomeksi, englanniksi tai sellaisella kielellä mitä pystyn itse puhumaan ja kirjoittamaan.

Aineiston analyysivaiheessa pohdin paljon omaa tutkijan positiotani. Olenko tarpeeksi objektiivinen tutkimukseni löydösten suhteen? Olenko ottanut haastateltavien näkökulmat tarpeeksi huomioon, kun analysoin aineistoa? Puhuvatko haastateltavat tutkimukseni löydöksissä vai oma tutkijan ääneni? Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia juuri maahanmuuttajataustaisten naisten merkityksiä ja odotuksia sosiaalityötä kohtaan ja minulle oli tutkijana tärkeää, että heidän äänensä tulisi tutkimuksessani esille. Tietenkin analyysiosiossa ja myös muissa tutkimukseni osioissa tulvat esille myös minun omat, tutkijan valintani ja tulkinnat aineistosta, mutta toisaalta olen pyrkinyt siihen, että myös tutkimukseni kohderyhmän äänet kuuluvat siinä. Minulla tutkijana on oma käsitykseni tutkittavasta aiheesta, mutta olen pyrkinyt olemaan tässä tutkimuksessa aineistolähtöinen ja tutkimaan sitä, mitä näkökulmia tutkimusaiheeseeni kumpuaa aineistosta.

Voiko johtopäätöksistäni tehdä joitakin päätelmiä? Onnistuin tutkimuksessani tuomaan esille sitä, mitä sosiaalityöstä voidaan ajatella tietyn ryhmän sisällä tai miten tuttu sosiaalityö aiheena on. Tulokset eivät ole kovin yleistettävissä, sillä ne ovat jokaisen haasteltavan omia

kokemuksia, mutta voidaan todeta, että sosiaalityöstä ja sen palveluista pitäisi kertoa yleisesti enemmän ja asiakkaille ja muille ryhmille suunnattu sosiaalityön määritelmä olisi yksi keino, miten siitä voitaisiin kertoa. Sosiaalityöstä tiedetään jotakin, mutta loppujen lopuksi tieto siitä voi olla yksipuolista tai se voi olla hajanaista eikä kokonaiskuvaa sosiaalityöstä ole muodostunut. Kun tarkastellaan tutkimukseeni osallistuneiden naisten vastauksia yhtenä kokonaisuutena, osasivat he kertoa sosiaalityöstä varsin kiitettävästi. Kaikki asiat mitä he kertoivat kuuluvat sosiaalityön alle. Sosiaalityöstä pitäisi osata kertoa myös niille, joilla sosiaalityön asiakkuus ei ole ajankohtainen. Selkokielineen sosiaalityön määritelmä olisi myös tärkeä olla yleisessä käytössä olemassa.

Tutkimukseni tuo esille 18 naisen näkökulman sosiaalityön teemaan. Se, minkälaiseksi tämä tutkimus muodostui, riippuu paljon itsestäni tutkijana, määrittelemästäni tutkimusongelmasta ja minkälaiseksi suunnittelin haastattelurungon ja miten haastattelin, mutta se riippuu myös haasteltavista, miten haastetavat ovat muun muassa kiinnostuneet haastattelustani ja miten he osallistuivat tutkimukseeni. Ilman yhteistyötä haasteltavien kanssa tämä tutkimus ei olisi ollut mahdollinen ja olen todella kiitollinen siitä, että haastetavat uskalsivat osallistua tutkimukseeni ja olivat erittäin aktiivisia haastatteluiden aikana, vaikka haastattelun aihe ei ollut välttämättä keskusteluaiheena helppo. Olen myös kiitollinen järjestöjen tuelle ja kiinnostukselle tutkimustani kohtaan ja myös niille tulkeille, jotka auttoivat minua haastatteluiden aikana. Olen myös onnistunut tekemään tutkimustani eteenpäin pro gradu työryhmän ja pro gradu työni ohjaajani antaman tuen avulla. Heidän tukensa on auttanut hahmottamaan tutkimustani paremmin ja löytämään uusia näkökulmia ja kehitysehdotuksia työhöni.

Tämän tutkimuksen teko on ollut todella opettavaista ja antoisaa moneltakin kannalta. Olen päässyt tutustumaan erilaisiin monietnisiin järjestöihin ja niissä toimiviin naisiin. Olen päässyt opettelemaan tutkimuksen teosta alusta loppuun alkaen tutkimuksen suunnittelusta aineistokeruuseen ja tutkimuksen raportointiin sekä arvioimaan itseäni tutkijan roolissa. Olen päässyt tutustumaan yksilöihin ja näkemään osan heidän arjestaan. Haastatteluni olivat todella mielenkiintoisia ja veivät tutkimustani eteenpäin. Nautin paljon haastattelujen toteuttamisesta ja koko tutkimusprosessista.

6.3. Mahdolliset jatkotutkimukset

Tutkimukseni tulokset kertovat, että selkokielistä sosiaalityön määritelmää tarvitaan, sillä monet eivät tiedä mitä kaikkea sosiaalityö voi olla. Ainakin pitäisi viestittää paremmin sekä asiakkaille että muille henkilöille muun muassa mitä sosiaalityö on, missä tilanteissa siihen voi tai pitää ottaa yhteyttä ja minkälaisia palveluita sosiaalityöhön voi kuulua. Sosiaalityön kenttä on laaja ja palveluita on monenlaisia, mutta voisi koota jonkun tiivistetyn esitteen ainakin siitä, mitä sosiaalityö tekee ja miten siihen voi ottaa yhteyttä sekä esimerkkejä siitä, minkälaisiin tilanteisiin sosiaalityö voi tarjota tukea. Esite voi olla paperisena ja verkossa ja sitä voisi kääntää monille eri kielille ja kirjoittaa se myös selkokielellä.

Sosiaalityön selkokielistä määritelmää voitaisiin kehittää sekä ammattilaisten keskuudessa että kerätä palautetta määritelmään muilta henkilöiltä, kuten sosiaalityön asiakkailta. Palautteen keräämisen voi tehdä esimerkiksi työpajojen muodossa. Työpajoissa voisi myös kerätä muutakin palautetta sosiaalityöstä esimerkiksi, mitä toiveita sosiaalityötä kohtaan on ja onko jotakin kehitysehdotuksia. Tilaisuuksien on hyvä olla toiminnallisia ja pyrkiä herättämään keskustelua sosiaalityöstä. Tilaisuuksilla voidaan esimerkiksi pyrkiä lisäämään avoimuutta ja osallisuutta sosiaalityön kentällä ja vuoropuhelua ammattilaisten ja asiakkaiden välillä.

Lisäksi olisi hyvä tehdä kokoava tutkimus siitä, miten sosiaalityötä määritellään esimerkiksi alan kirjallisuudessa. Voidaan myös tutkia sitä, miten alan ammattilaiset määrittelevät sosiaalityön ja miten esimerkiksi asiakkaat määrittelevät sosiaalityön. Voisi myös laajentaa tutkimustani ja tutkia, miten yleisesti Suomessa asuvat henkilöt määrittelevät sosiaalityön. Kysely voi olla lyhyempi kuin tutkimuksessani ja siinä voidaan painottaa sitä, mitä sosiaalityön sanasta tulee mieleen. Tutkimusta voidaan tehdä kaduilla tai ostoskeskuksissa tai paikoissa, jossa voi saada monipuolisesti vastauksia lyhyeen kyselyyn. Voidaan haastatella myös opiskelijoita yliopistoissa tai muissa oppilaitoksissa. Tärkeätä olisi saada kokonaiskuva siitä, minkälaiseksi sosiaalityö mielletään ja mitä assosiaatioita se herättää.

8. Kirjallisuus

Aarnitaival Saraleena (2012). Maahanmuuttajanaiset työelämätietoa etsimässä. Tutkimus kotoutumisen tietokäytännöistä. Tampere: Tampere University Press, [online].

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66895/978-951-44-8800-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 5.3.2019.

Ahlfors Gunta, Saarela Inka, Vanhanen Sari & Wetzer-Karlsson Marina (2013). Mentorointi koulutettujen maahan muuttaneiden naisten kotoutumisen edistäjänä. Teoksessa: Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Alitolppa-Niitamo Anne, Fågel Stina & Säävälä Minna (toim.). Helsinki: Väestöliitto ry, 176-187, [online]. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/a2dce1bd0916db67f188e56f8f6cdaca/1559476215/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf. Luettu 5.3.2019.

Ammattinetti (2019). Sosiaalityöntekijä. Ammattinetti artikkeli sosiaalityöntekijän ammatista, [online]. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/284_ammatti. Luettu 12.3.2019.

Anis Merja (2008). Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöliitto ry [online]. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/35938/diss2008Anis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 28.3.2019.

Burr Vivien (2015). Social Constructionism. Third edition. London: Taylor & Francis.

Chang Chia-Chien (2014). Highly educated Taiwanese women seeking a self-acceptable social position in Finland. Helsinki: Unigrafia, [online]. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45354/chang_dissertation.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 7.3.2019.

Congress P. Elaine (2004). Cultural and Ethical Issues in Working with Culturally Diverse Patients and Their Families: The Use of the Culturagram to Promote Cultural Competent Practice in Health Care settings. Teoksessa: Kroger Teppo & Metteri Anna & Pohjola Anneli & Rauhala Pirkko-Liisa (toim.). Social Work Visions From Around the Globe: Citizens, Methods, and Approaches. New York, London: Haworth Social Work Practice Press, 231-248.

Davydova-Minguet Olga & Pöllänen Pirjo 2018. Hyvinvointi rajaseudulla asuvien venäläisten maahanmuuttajanaisten arjessa. Teoksessa: Anis Merja, Hiitola Johanna & Turtiainen Kati (toim.). Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino, 169-188.

Faktaa maahanmuutosta (2018). Kuka on maahanmuuttaja? Tieto-sivusto Suomen maahanmuutosta, [online]. <https://www.maahanmuutto.net/7>. Luettu 21.1.2019.

Forsander Annika (2007). Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomeen muuton jälkeen. Teoksessa: Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 312-335, [online]. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/21b2079353331784416a4a3a70ea8637/1542456781/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf. Luettu 5.3.2019.

Granfelt Riitta (2018). Sisällönanalyysi-luento. Turku.

Helsingin kaupunki (2017). Kaikkien Stadi - Helsingin kotouttamisohjelma 2017–2021. Helsinki. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, [online]. https://www.hel.fi/static/liitteet/kanslia/maahanmuuttajat/compressed_Koto%20suomeksi.pdf. Luettu 6.3.2019.

Helsingin Sanomat, Tammi Saara (11.7.2017). Moni maahanmuuttaja-nainen jää ilman työtä, koska ajattelee kuuluvansa kotiin – tästä ei Bahar Mozaffarin mielestä puhuta Suomessa tarpeeksi. Helsingin Sanomat artikkeli, [online]. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005286974.html>. Luettu: 26.4.2019.

Helsingin Sanomat, Schauman Ida & Vallander Taina (30.4.2018). Maahanmuuttajanaisten työllistyminen on tärkeää sekä heidän itsensä että Suomen tulevaisuuden kannalta. Helsingin Sanomat artikkeli, [online]. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005661574.html>. Luettu 26.4.2019.

Helsingin Sanomat (7.9.2018). Kotihoidon tuki on ongelma, joka olisi jo pitänyt ratkaista. . Helsingin Sanomat pääkirjoitus, [online]. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005817827.html>. Luettu 26.4.2019.

Helsingin Sanomat (11.9.2018). Maahanmuuttajaperheet kärsivät kotihoidon tuesta. Helsingin Sanomat artikkeli, [online]. <https://www.hs.fi/paivanlehti/11092018/art-2000005822314.html>. Luettu 26.4.2019.

Hibberd J. Fiona (2005). Unfolding Social Constructionism. New York: Springer Science+Business Media, Inc.

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena (2008). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hulkkonen Anna & Laaksonen Annukka & Sund Henrietta & Vataja Elisa (2017). Kansalaisten näkemyksiä sosiaalityöstä. Turun amk:n sosionomiopiskelijoiden haastattelut (kevät 2017). PRO SOS-hanke & Vasso, [online]. <http://www.vasso.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/11/R1Näkemyksiä-sosiaalityöstä.pdf>. Luettu 25.4.2019.

Huttunen Laura (2002). Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Helsinki: SKS.

Hänninen Kaija & Kaittila Anniina & Kekoni Taru & Krok Suvi & Lähteinen Sanna & Raitakari Suvi & Skaffari Pia (2017). Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. SOSNET julkaisuja 7. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet.

Hyvönen Heli (2009). Lähellä mutta niin kaukana: tutkimus naisten muuttoliikkeestä Suomen ja uudelleen itsenäistyneen Viron välillä. Helsinki: VL-markkinointi Oy & Väestöliitto, [online].

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23343/lahellam.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 17.11.2018.

Iin kunta (2016). Kotouttamissuunnitelma. Kunnanhallitus & kunnanvaltuusto, [online].

<http://www.oulunkaari.org/ii/kokous/20161752-5-1.PDF>. Luettu 6.3.2019.

Janhonen-Abruquah Hille (2010). Gone with the Wind? Immigrant Women and Transnational Everyday Life in Finland. Helsinki: University Print, [online].

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20059/gonewith.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 7.3.2019.

Juhila Kirsi (2012). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kananoja Aulikki & Lähteinen Martti & Marjamäki Pirjo (toim.) (2011). Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tietosanoma.

Kansaneläkelaitos (2016). Perustoimeentulotuen Kela-siirto. [online].

<https://www.kela.fi/toimeentulotuen-kela-siirto>. Luettu 23.5.2019.

Kotouttamisen osaamiskeskus (2019). Keskeiset käsitteet. Työ- ja elinkeinoministeriö, artikkeli [online]. <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>. Luettu 5.3.2019.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Finlex, [online].

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>. Luettu 5.3.2019.

Maahanmuuttovirasto (2018). Sanasto. Migri, [online]. <https://migri.fi/sanasto>. Luettu 16.11.2018.

Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (2007). Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa: Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.).

Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 15-37, [online].

<http://vaestoliitto-fi->

bin.directo.fi/@Bin/21b2079353331784416a4a3a70ea8637/1542456781/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf. Luettu 17.11.2018.

Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (2007). Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa:

Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 400-408, [online]. <http://vaestoliitto-fi->

bin.directo.fi/@Bin/21b2079353331784416a4a3a70ea8637/1542456781/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf. Luettu 17.11.2018.

Metsämuuronen Jari (2001). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp.

Mozaffari Bahar (3.8.2017). Tutkimukset osoittavat, että, maahanmuuttajanaiset jäävät työelämän ulkopuolelle miehiä useammin. Miksi? Monika-Naiset blogikirjoitus, [online].

<https://monikanaiset.fi/blogi/tutkimukset-osoittavat-etta-maahanmuuttajanaiset-jaavat-tyoelaman-ulkopuolelle-miehia-useammin-miksi/>. Luettu 5.3.2019.

Niemelä Pauli (2011). Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa: Pehkonen Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-Kustannus 2011, 13-46.

Paasio Petteri (2018). Tulevaisuuteen katsovan sosiaalityön asiantuntemus. Teoksessa:

Juvonen Tarja, Lindh Jari, Pohjola Anneli & Romakkaniemi Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen kirja 2018. Tallinna: United Press, 249-279.

Payne Malcolm (1996). What is professional social work? Birmingham: Venture.

Payne Malcolm (2002). Social work theories and reflective practice. Teoksessa: Adams Robert & Dominelli Lene & Payne Malcolm (toim.). Social work: themes, issues and critical debates. Basingstoke: Palgrave in association with The Open University 2nd ed, 128-131.

Pietiläinen Marjut (toim.) (2013). Työ, talous ja tasa-arvo. Helsinki: Tilastokeskus, [online]. http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/tytata_201300_2013_10369_net.pdf. Luettu 17.11.2018.

Pohjola Anneli, Laitinen Merja & Seppänen Marjaana (toim.) (2014). Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio: Unipress.

Pyykkönen Miikka (2007). Naiset maahanmuuttajien yhdistyksissä. Teoksessa: Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.). Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 105-124, [online]. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/21b2079353331784416a4a3a70ea8637/1542456781/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf. Luettu 4.3.2019.

Pyykkönen Miikka (2014). Kotouttaminen on tärkeä osa koko yhdistyksen toimintaa. Maahanmuuttajien kansalaistoiminnan omaehtoisuus ja ulkopuolelta tulevat odotukset. Kaikki mukaan! - työkaluja yhdenvertaiseen osallisuuteen -työpajapäivä Tampere 10.06.2014. Esitys [online]. https://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/c8cfb098290fc6e184724cc8c8671491/1551710940/application/pdf/520422/yhd_kotouttaminen_100614.pdf. Luettu 4.3.2019.

Raunio Kyösti (2009). Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna (2006a). Sisällönanalyysi. KvaliMOTV oppimisympäristö, [online]. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html. Luettu 1.11.2018.

Saaranen-Kauppinen Anita & Puusniekka Anna (2006b). Sosiaalinen konstruktioismi. KvaliMOTV oppimisympäristö, [online].

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html. Luettu 30.06.2019.

Salo Ulla-Maija (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa: Aaltonen Sanna & Högbäck Riitta (toim.). Umpikujasta oivallukseen: refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: University Press, 166-190.

Sarelainen Irina (2018). Maahanmuuttajanaisten haastattelut sosiaalityöstä, selvitys 2018. PRO SOS & Vasso, [online]. <http://www.vasso.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/11/R2Maahanmuuttajanaisten-haastattelut-sosiaalityöstä-2018.pdf>. Luettu 25.4.2019.

Sipilä Anita (2011). Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, [online]. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0537-6/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf. Luettu 21.3.2019.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30 päivänä joulukuuta 2014. Finlex, [online]. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Luettu 11.1.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016). Selvitys maahanmuuttajanaisten ja -miesten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, [online]. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75403/RAP%202016_53.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 17.11.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). Sosiaali- ja terveystalvet. Lainsäädäntö. [online]. <https://stm.fi/sotepalvelut/lainsaadanto>. Luettu 12.3.2019.

Sosnet (2003). Sosnetin sosiaalityön määritelmä. [online].

<https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Sosnetin-maaritelma>. Luettu 3.11.2018.

Sosnet (2014). Sosiaalityön kv-määritelmä. [online].

<https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma>. Luettu 10.1.2019.

Sosnet (2018). Rakenteellinen sosiaalityö. [online].

<https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Erikoistumiskoulutus/Uusimuotoinen-erikoistumiskoulutus/Erikoisalat/Rakenteellinen-sosiaalityo>. Luettu 18.11.2018.

STT (Suomen Tieto Toimisto) 2019. Maahanmuutto, pakolaisuus, siirtolaisuus. [online].

<https://stt.fi/tyylikirja/sanastot/juridisia-termeja/maahanmuutto-pakolaisuus-siirtolaisuus/>.

Luettu 22.1.2019.

Säävälä Minna (2009). Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Helsinki: Väestöliiton

Väestöntutkimuslaitos, [online]. [http://vaestoliitto-fi-](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1085d2dc96b2baab16f0dada4c4ad978/1556270884/application/pdf/386722/Femage_loppuraportti_1.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/1085d2dc96b2baab16f0dada4c4ad978/1556270884/application/pdf/386722/Femage_loppuraportti_1.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1085d2dc96b2baab16f0dada4c4ad978/1556270884/application/pdf/386722/Femage_loppuraportti_1.pdf). Luettu 25.1.2019.

Säävälä Minna (2011). Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahanmuuttaneiden

kohtaamiseen. Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos, [online]. [http://vaestoliitto-fi-](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b0d7a224e4c16d9a3803ed052faf44fe/1551959095/application/pdf/2287072/perheet%20muuttoliikkeessa_web.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/b0d7a224e4c16d9a3803ed052faf44fe/1551959095/application/pdf/2287072/perheet%20muuttoliikkeessa_web.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b0d7a224e4c16d9a3803ed052faf44fe/1551959095/application/pdf/2287072/perheet%20muuttoliikkeessa_web.pdf). Luettu 7.3.2019.

Säävälä Minna (2013). Maahanmuutto perheilmionä. Teoksessa: Martikainen Tuomas &

Saukkonen Pasi & Säävälä Minna (toim.). Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja

suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 101-122.

Talentia (2017). Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry [online]. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Luettu 15.11.2018.

Tampereen kaupunki (2014). Tampereen kaupungin kotouttamisohjelma 2014–2025. Yhteinen Tampere - näköalojen kaupunki. Tampereen kaupunki & kaupunginvaltuusto [online]. https://www.tampere.fi/liitteet/k/unnamed_6421/kotouttamisohjelma1425.pdf. Luettu 6.3.2019.

THL (2018a). Käsitteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, [online]. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>. Luettu 16.11.2018.

THL (2018b). Sukupuoli. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, [online]. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli>. Luettu 17.11.2018.

THL (2019). Maahanmuuttajien osallisuus ja kotoutuminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, [online]. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>. Luettu 5.3.2019.

Tilastokeskus (2017). Ulkomaan kansalaiset. [online]. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaan-kansalaiset.html>. Luettu 17.11.2018.

Tilastokeskus (2018). Maahanmuutto. [online]. <http://www.stat.fi/meta/kas/maahanmuutto.html>. Luettu 16.11.2018.

Tiilikainen Marja (2008). Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Helsinki: Väestöliitto [online]. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/c04b06b50168c14ab766788415bec8e8/1542457127/application/pdf/264475/Menest%20maahanmuuttajanaiset_e.pdf. Luettu 17.11.2018.

Tukikeskus Hilma. (2013). Kuka on maahanmuuttaja? [online].

<http://www.tukikeskushilma.fi/materiaali/index2.php?sivu=1264>. Luettu 16.11.2018.

Tuomi Jouni & Sarajärvi Anneli (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuori Salla (2007). Erontekoja - Rodullisten sukupuolen rakentuminen monikulttuurisessa naispolitiikassa. Teoksessa: Kuortti, Joel & Lehtonen Mikko & Löytty, Olli (toim). Kolonialismin jäljet: keskustat, periferiat ja Suomi. Helsinki: Gaudeamus, 156-175.

Turtiainen Kati (2011). Riippuvuus pakolaisia vastaanottavassa sosiaalityössä. Teoksessa: Pehkonen Aini & Väänänen-Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-Kustannus, 139-162.

Turun yliopisto (2019). Sosiaalitieteiden laitos. Sosiaalityö, valtiotieteiden kandidaatti ja valtiotieteiden maisteri. Turun yliopisto sosiaalityön opetussuunnitelma 2018-2020, [online]. Luettavissa: <https://opas.peppi.utu.fi/fi/yhteiskuntatieteellinen-tiedekunta/sosiaalitieteiden-laitos/14002/13421>. Luettu 12.3.2019.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [online]. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 18.4.2019.

Työ- ja elinkeinomisiteriö (2012). Maahanmuuttajabarometri 2012. [online]. <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4350785/maahanmuuttajabarometri-2012.pdf/7bfc5958-1556-4104-8412-88be8e117c23/maahanmuuttajabarometri-2012.pdf.pdf>. Luettu 20.4.2019.

Vallinkoski Anja (25.09.2017). Lastensuojelu herättää suuria tunteita. Lastensuojelun Keskusliiton kuukausijulkaisu 2017. [online]. <https://lapsenmaailma.fi/teemat/lastensuojelu/lastensuojelu-herattaa-suuria-tunteita/>. Lettu 30.7.2019.

Valvira (2019). Sosiaalihuollon ammattioikeudet. Sosiaalityöntekijän hakemusohjeet. [online]. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalityontekijan-hakemusohje>. Luettu 12.3.2019.

Väestöliitto (2018). Maahanmuuttajat. [online]. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/. Luettu 16.11.2018.

Yle, Sieppi Julia (5.4.2016). "Se ei mennyt ihan oikein" – Kaksi kokemusta lastensuojelusta. Yle Uutiset, artikkeli [online]. <https://yle.fi/uutiset/3-8778250>: Luettu 26.5.2019.

9. Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa-anomus

Pro gradu –tutkielmani ohjaajana toimii VTT sosiaalityön professori Merja Anis. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja ehdottoman luottamuksellista. Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla maahanmuuttajataustaisia naisia. Tarkoitukseni on haastatella viittä osallistujaa järjestössänne. Jokaista osallistujaa haastatellaan kerran. Haastattelu nauhoitetaan ja litteroidaan haastattelun jälkeen. Haastatteluaineisto tullaan säilyttämään nimettömästi ilman tunnistetietoja, ja niin kauan kunnes tutkimus on valmis. Kaikki tutkimukseen liittyvät materiaalit käsitellään tutkimuseettisten sääntöjen mukaisesti ja anonyymisti. Tutkimuksen loputtua aineisto tuhotaan.

Tutkimus tullaan julkaisemaan Turun yliopiston opinnäytteenä sähköisessä tietokannassa. Tutkimus on valmistuttuaan järjestön ja tutkimukseen osallistuneiden käytettävissä.

Pyydän tutkimuslupaa ja lupaa päästä haastattelemaan mahdollisia tutkimukseen osallistujia järjestössänne. Jos teillä herää jotain kysymyksiä tutkimukseeni liittyen, voitte olla minuun sähköpostitse yhteydessä. Sähköpostini on: irisar@utu.fi.

Päivämäärä ja opiskelijan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: Irina Sarelainen

Opiskelija Irina Sarelainen voi tulla tekemään Pro Gradu -tutkimustaan ja haastattelemaan osallistujia järjestöömme:

☐ Kyllä

☐ Ei

Päivämäärä ja paikka: _____

Allekirjoitus ja nimenselvennys: _____

Järjestön nimi: _____

Liite 2: Teemahaastattelurunko

Taustakysymykset:

1. Miten kauan olet asunut Suomessa?
2. Mistä maasta olet kotoisin?
3. Oletko tullut Suomeen pakolaisena?
4. Ikäsi?
5. **Onko sinulla kokemuksia sosiaalityöstä ja sen palveluista?** (Siirrytään haastattelussa joko osioon 1 tai osioon 2)

Osio 1 (kokemusta sosiaalityöstä on):

Teema 1: sosiaalityön merkitys

1. Miten sinä ymmärrät sanan sosiaalityö?
2. Kuvaile omin sanoin mitä sosiaalityö merkitsee sinulle?

Teema 2: kokemukset sosiaalityöstä

3. Onko sosiaalityö auttanut sinua arjessasi? Jos on, niin miten?
4. Minkälaisia kokemuksia sinulla on sosiaalityöstä?
5. Tapaatko tai oletko tavannut sosiaalityöntekijää? Miten usein olet tavannut häntä?
6. Missä tilanteessa tai tilanteissa pyytäisit apua sosiaalityöltä?

Teema 3: toiveet tai odotukset sosiaalityölle

7. Miten toivoisit saavasi apua sosiaalityöltä?
8. Missä tilanteessa et pyytäisi apua sosiaalityöltä?
9. Koetko avun pyytämisen hankalaksi? Entä avun saamisen?

Osio 2 (kokemusta sosiaalityöstä ei ole)

Teema 1: sosiaalityön merkitys

1. Tiedätkö mitä tarkoittaa sosiaalityö? Kuvaile sitä omin sanoin?
2. Mikä merkitys sosiaalityölle on sinulle?

Teema 2: yleinen mielipide sosiaalityöstä

3. Mitä ajattelet sosiaalityöstä?
4. Miten määrittelisit lyhyesti sosiaalityön tehtävän?
5. Missä tilanteessa tai tilanteissa pyytäisit apua sosiaalityöltä?

Teema 3: toiveet tai odotukset sosiaalityölle

6. Miten toivoisit saavasi apua sosiaalityöltä?
7. Missä tilanteessa et pyytäisi apua sosiaalityöltä?
8. Koetko avun pyytämisen hankalaksi? Entä avun saamisen?